

**ВИЩА ОСВІТА
У МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ ВИМІРІ:
ВІД ТРАДИЦІЙ ДО ІННОВАЦІЙ**

ВИПУСК 3

**ІЗМАЇЛ
2023**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МУЗИЧНОГО ТА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО МОЛОДИХ УЧЕНИХ, АСПРАНТІВ, СТУДЕНТІВ ІДГУ

**ВИЩА ОСВІТА
У МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ ВИМІРІ:
ВІД ТРАДИЦІЙ ДО ІННОВАЦІЙ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 3

ІЗМАЇЛ – 2023

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій. Збірник наукових праць за матеріалами III Міжвузівської науково-практичної конференції. Ізмаїл: РВВ ІДГУ. 2023. 102 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Я.В. Кічук,

доктор педагогічних наук, професор, ректор Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Н.В. Кічук – д.пед.н., професор;

О.А. Бухнієва – к.пед.н., доцент.

Члени оргкомітету конференції:

О.А. Бухнієва,

О.Є. Мартинчук.

Упорядники збірника:

О.Є. Мартинчук

Збірник містить тези доповідей учасників III Міжвузівської науково-практичної конференції «Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від культурних традицій до педагогічних інновацій».

Для науковців, викладачів, студентів педагогічної сфери.

Затверджено на засіданні Вченої ради Ізмаїльського державного гуманітарного університету (протокол № 7 від 25.04.23 р.)

Тексти публікацій були перевірені за допомогою системи пошуку ознак плагіату Unicheck в рамках проекту підтримки наукових університетських видань.

© ІДГУ, 2023

© Автори

ЗМІСТ

Андрєєва В. Формування екологічної свідомості дітей старшого дошкільного віку: специфіка реалізації у ЗДО.....	5
Арабаджи М. До питання про медично-педагогічний контекст професійної діяльності вчителя початкової школи.....	9
Балабан Б. Досвід організації уроків музики у середній школі в умовах дистанційного навчання.....	11
Бирладян І. Художньо-педагогічні спілкування як емоційно зорієнтована форма соціальної взаємодії дошкільника на основі мистецької діяльності.....	14
Бовикіна О. Особливості гіперактивної дитини молодшого шкільного віку.....	17
Бухнієва О. Оздоровлення дітей засобами ігрової діяльності на уроках музики у молодших класах.....	19
Ван Ч. Мистецький фольклор як фактор формування моральної культури сучасних підлітків.....	24
Велегурська Н. Комплексна підтримка молодших школярів із особливими освітніми потребами у ситуаціях самотності.....	27
Гребінник О. Підготовка і реалізація мистецьких волонтерських проєктів з молодшими школярами випускних класів.....	30
Дерменжи І. Системність навчання на уроках музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти.....	33
Дінчева Х. Теоретичні основи проблеми формування сенсорно-пізнавальної компетентності дитини дошкільного віку засобами музичної діяльності.....	36
Звєкова С. Пізнавальна самостійність як особистісно-професійна якість майбутніх бакалаврів спеціальної освіти.....	39
Іванова В. Професійна компетентність майбутніх молодших бакалаврів музичного мистецтва: аналіз наукових підходів.....	42
Касим А. Вплив музики на емоційно-психологічний стан дитини молодшого шкільного віку та шляхи його спрямування.....	46
Коваленко І, Венлань М. До питання проблем мистецької освіти у сучасних дослідженнях.....	49
Колєва Н. Педагогічні умови формування у молодших школярів ціннісного ставлення до професій сільської місцевості.....	52
Комурзан Л. Особливості організації й управління дистанційним навчанням в закладах позашкільної освіти сфери культури в умовах пандемії.....	55
Мельник В. Використання культурно-мистецьких практик у процесі підготовки майбутніх вихователів ЗДО.....	59
Мітакі К. Страхи особистості впродовж життєвого шляху як психологічна проблема.....	62
Пастир І. Художні здібності особистості як чинник підготовки дизайнерів.....	66
Пухкан В. Теоретичні особливості процесу розвитку творчої уяви дітей в умовах сучасного ЗДО.....	68
Сасєвська О. Педагогічні ресурси казкотерапій у пропедевтиці асоціальних проявів у дошкільників.....	72
Сердюченко В. Деякі аспекти викладання предмету «музичне мистецтво» у закладах загальної середньої освіти.....	75
Сироткіна Ж., Ян Ч. Застосування комп'ютерних та медіа-технологій у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва.....	80

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Ситнікова О. Наукові підходи до визначення педагогічних умов формування в майбутніх бакалаврів філології компетентності міжкультурної взаємодії.....	83
Сич Ю. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічного спрямування соціалізації молодших школярів.....	86
Сівцова А. Музичні інтерпретації та їх види у виконавстві класичних і сучасних творів.....	88
Шевченко Ю. Перспективи впровадження експериментальної програми розвитку мовлення учнів із синдромом Дауна «Здоров'я і довкілля» у закладах початкової освіти.....	93
Шульга А. Нетрадиційні засоби самостійної роботи учнів на заняттях з музичного мистецтва у середній школі.....	97

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій
**ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ: СПЕЦИФІКА РЕАЛІЗАЦІЇ У ЗДО**

Валентина Андреева
*магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – проф. Лесіна Т.М.*

Важливість екологічної освіти зумовлена глобальною екологічною кризою, яка відбувається сьогодні внаслідок недбалого ставлення людей до природи. Формування культури поведінки в природі відбувається в ранньому віці, коли людина вчиться ставитися до природного середовища так само, як і до суспільства. Тому екологічна освіта повинна починатися з дошкільного віку. В Україні існує концепція екологічної освіти на всіх рівнях навчально-виховного процесу. Згідно з цією концепцією, основи екологічної культури та ціннісного ставлення до природного довкілля мають формуватися в контексті дошкільної освіти.

На важливості екологічної освіти наголошують різні науковці: Л. Іщенко, Н. Лисенко, В. Маршицька, І. Мельник, Л. Різник, З. Плохій, Н. Пустовіт, Г. Пустовіт, Г. Тарасенко та ін., праці яких присвячені питанням екологічної освіти та екологічного виховання [4, с. 242-244]. Українська концепція екологічної освіти визначає останню через систему формування відповідних екологічних знань, поглядів і переконань, що ґрунтуються на універсальних нормах і законах розвитку природи, а виховання дітей дошкільного віку спрямоване на «спілкування» та систематичне засвоєння знань про взаємодію людини з природою [3, с. 3].

Метою даної статті є висвітлення особливостей екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Сутність екологічної освіти полягає у передачі екологічних знань та їх трансформації щодо ставлення до природного довкілля, яке проявляється у поведінці дітей. Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження дозволив узагальнити, що екологічне виховання в умовах закладу дошкільної освіти орієнтується переважно на три основні напрями 1) інтелектуальний (коли вихователь здобуває знання про довкілля, аналізує власне ставлення до природи та формує вміння робити висновки щодо конструктивної взаємодії з природним середовищем); 2) особистісний (формування відповідальних мотивів ставлення до природи, усвідомлення необхідності охорони природи та її ресурсів), 3) внутрішня підготовка (бажання, намір і потреба реалізувати свою позицію в природоохоронній діяльності) [1, с. 24-27]. Отже, екологічне виховання в дошкільних закладах потребує організації освітнього процесу таким чином, щоб сприяти формуванню потреби у взаємодії з природним довкіллям та підвищенню інтересу дітей до природи.

Принагідно зауважимо, що у контексті дошкільної освіти екологічне виховання спрямовано на реалізацію таких завдань: 1) розвиток гуманного ставлення до природного довкілля та природних явищ; 2) формування відповідної системи знань про довкілля та уявлень про

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

природні явища; 3) формування вмінь бачити та визначати красу в природі; 4) розвиток бажання і вміння милуватися красою природи та розпізнавати красу в усьому. Якщо вихователі виконають усі ці завдання, діти зможуть позитивно спілкуватися з природою. Отже, екологічне виховання в контексті ЗДО має бути системним процесом, спрямованим на розвиток культури дій у дошкільній [1, с. 24-27].

Основне завдання педагогів в екологічній освіті дітей – дати дітям можливість зрозуміти та ідентифікувати різні об'єкти і явища, присутні в природному середовищі, а також допомогти їм розвинути інтерес до пізнання і відчуття духовної величі живої природи. Результат еколого-культурного становлення дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти залежить не тільки від освітнього процесу, а й від еколого-розвивального середовища. Ці центри можуть не тільки розширити знання дітей, але й підвищити та підтримати інтерес дітей до різних об'єктів та явищ природи, вони заохочують дітей спостерігати за змінами в природі, поведінкою тварин і ростом рослин. У цих центрах стають очевидними зв'язки між природними живими і неживими явищами. Діти усвідомлюють вплив людини на природу та шкоду, яку вона завдає природному середовищу. Згідно з науковою думкою А. Богуш та Н. Гавриш [2, с. 408], для ефективного екологічного виховання в закладах дошкільної освіти необхідно створювати спеціальні розвивальні простори. Мета таких просторів – сприяти розвитку активної діяльності дітей дошкільного віку в природному дошкільній. Куточок природного дошкільній можна використовувати для організації навчально-пізнавальної, ігрової, продуктивної, мовленнєвої та комунікативної діяльності. Для екологічного виховання необхідно створювати еколого-розвивальне середовище [2, с. 408]: куточки природи, лабораторії, екологічні стежки, бібліотеки (колекції книг про природу), музеї (колекції різноманітних природних матеріалів), сади, городи, квітники, об'єкти дошкільній. Науковці зауважують також, що для якісного екологічного виховання та розвитку екологічної культури у дітей дошкільного віку необхідно дотримуватися таких педагогічних умов: 1) врахування вікових та психофізичних особливостей розвитку дітей старшого дошкільного віку; 2) ретельний добір засобів і методів екологічного виховання, використання екологічних ігор та завдань природознавчого змісту [6, с. 60], 3) праця в природі має бути організована з дотриманням санітарно-гігієнічних норм.

Слід додати, що ефективному екологічному вихованню дітей дошкільного віку сприятиме дотримання певних принципів. Принцип взаємозв'язків у живій природі: дітям потрібно розповідати і доводити, що вся жива природа взаємопов'язана. Порушення цих зв'язків може призвести до негативних наслідків. Принцип потенційної корисності полягає у наступному: дітям потрібно пояснити, що всі тварини, комахи і жуки, навіть шкідники, важливі для підтримки екологічного балансу. Кожна тварина і комаха має своє призначення і виконує позитивну функцію. Принцип різноманітності: природне середовище різноманітне, і всі тварини в ньому корисні та необхідні.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Зауважимо також, що в екологічній освіті можуть використовуватися методи, які безпосередньо пов'язують дітей з природою (спостереження, ігри та праця в природі) та методи, які опосередковано пов'язують дітей з природою (слово, пояснення тощо) [5, с. 84].

Спостереження як метод екологічної освіти має на меті ознайомити дітей з окремими компонентами природи, сформувати у дошкільнят відповідні знання про природу та розвинути їхні спостережливість. Для спостереження можна обрати рослини і тварин. Рослини слід розміщувати на видному і доступному місці в груповій кімнаті. Педагоги повинні підготувати всі матеріали для догляду за рослинами. Спостереження рекомендовано поєднувати з різними методами. Педагоги повинні пояснити дітям вид рослини, її назву і те, як за нею доглядати, порівняти її з іншими рослинами, про які діти вже знають. Можна також показати і розповісти дітям про будову та особливості рослини. Після розповіді про догляд за рослиною вихователь показує рослину, як витирати листя, поливати і розпушувати ґрунт. Потім дітей просять самостійно виконати завдання з протирання листя, поливу та розпушування ґрунту. Таким чином діти можуть спостерігати, як рослини ростуть і змінюються.

Оскільки гра є основним видом діяльності в цьому віці, дидактичні ігри також є ефективним засобом екологічної освіти. Вони розширюють уявлення дітей про природні об'єкти та явища, допомагають їм усвідомити красу природи, розвивають почуття та цінності по відношенню до природи. Практичні способи екологічного виховання включають роботу в природі, наприклад, полив клумб, підмітання опалого листя, підгодовування птахів і збір гілочок. Гарною ідеєю також є рослини, придумувати їм назви і красиво оформляти. Можна також посадити просо, цибулю, жито тощо, проілюструвати етапи росту рослини. Протягом вегетаційного періоду діти повинні брати участь у догляді за рослинами, наприклад, поливати та обрізати пожовкле листя. Мета такого проекту – навчити дітей передусім дбайливого ставлення до природи, поваги до садівництва, усвідомлення необхідності розвитку екосистем і розуміння важливості рослин у житті планети.

В якості ілюстративного методу рекомендуємо показувати дітям малюнки, що демонструють поведінку в природі. Наприклад, їм можна показати наслідки неправильного поводження з вогнем або наслідки лісових пожеж.

Словесні методи (розповідь, бесіда, читання художніх творів та ін.) можна використовувати для повідомлення дітям нової інформації про природу, роботу в полі, різні природні явища. Основними організаційними формами роботи з дітьми в процесі екологічного виховання є екологічні заняття, екскурсії, ігри та щоденні прогулянки. Рекомендуємо для знять з екологічного виховання з дітьми старшого дошкільного віку такі теми, як –от: «Допомога птахам взимку», «Догляд за кімнатними рослинами», «Спостереження та праця в куточку

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

природи», «Без метеликів», «Без сміття», «Таємниці Землі», «Інтеграція живої та неживої природи», «Охорона Землі», «Розділяємо сміття», «Світ без пластику», «Природні ресурси». Ефективна екологічна освіта вимагає створення в ЗДО еколого-розвивального середовища, де діти можуть набувати досвіду взаємодії з природним довкіллям, адже якісна екологічна освіта є необхідною умовою збереження довкілля та забезпечення сталого розвитку суспільства.

Таким чином, ЗДО закладає фундамент екологічної свідомості при формуванні елементарних знань про природу у доступній для дітей формі – як орієнтування в найближчому природному оточенні, усвідомлення фізіологічних потреб живих організмів та їх взаємозв'язків із середовищем існування, ознайомлення з елементарними відомостями про взаємозв'язки між живими та неживими організмами, розуміння впливу людини та її господарської діяльності на природне середовище, а також формування екологічної свідомості. Ефективна екологічна освіта вимагає створення в дошкільних закладах еколого-розвивального середовища, в якому діти можуть набувати досвіду взаємодії з природним довкіллям. Якісна екологічна освіта є необхідною умовою збереження довкілля та забезпечення сталого розвитку суспільства. З вивченням провідного зарубіжного досвіду у напрямі екологічного виховання дітей дошкільного віку ми й пов'язуємо наші подальші дослідження.

1. Бастракова Т. О. Сучасні проблеми екологічного виховання дошкільників. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі: зб. наук. праць*. 2019. Вип. 3. С. 24-27.

2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ. К.: Видавничий Дім «Слово», 2008. 408 с.

Концепція екологічної освіти України. Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. 2002. № 7. С. 3-23.

Маршицька В. В. Наступність в екологічному вихованні дошкільників та молодших школярів. *Еколого-натуралістична творчість. Науково-методичний вісник*. 2002. № 3. С. 242-244.

«Ми всі природи рідної частинки»: методичний посібник. На допомогу педагогічним працівникам дошкільних навчальних закладів / Упорядники: Сімон О. П., Пасяда М. І., Корф І. В. Полтава: ПОІППО, 2009. 84 с.

Формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. Навчально-методичний посібник для організації роботи з екологічного виховання в закладах дошкільної освіти / Н. М. Джура, М. Ю. Пристайко, І. В. Шкодин, Л. А. Хом'як. Львів, 2022. 60 с.

**ДО ПИТАННЯ ПРО МЕДИЧНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Марина Арабаджи

*магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – проф. Біла О. О.*

В останні десятиліття вітчизняні та зарубіжні дослідники методологічних засад валеології закликають проблему здоров'я людини приєднати до кола глобальних наукових пошуків, розв'язання якої зумовлює не тільки з'ясування кількісних і якісних характеристик майбутнього розвитку людства, а й навіть сам факт його подальшого існування.

Уперше визначення поняття «здоров'я» у міжнародному обігу було викладено в 1948 році в преамбулі Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ). Зокрема, у Статуті ВООЗ зафіксовано, що «здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність у індивіда хвороб або фізичних вад» [6]. Саме таке трактування є базовим для сучасних валеологів, які досліджують соціально-гігієнічні чинники в сфері дотримання здорового способу життя та його відновлення.

Учені М. С. Гончаренко, В. Г. Грибан, С. С. Єрмакова феномен «здорового способу життя» убачають у тому, що він поєднує все те в людській діяльності, що стосується збереження та зміцнення здоров'я індивіда; усього того, що сприяє виконанню людиною власних функцій через комплексну діяльність із оздоровлення умов життя (побуту), праці та відпочинку [2; 3].

Пріоритетне значення в організації здорового способу життя учнів молодшого шкільного віку відіграє заклад загальної середньої освіти. Саме в умовах початкової школи педагоги-предметники, асистенти вчителів, інші фахівці-соціономісти покликані постійно дбати про фізичне та психічне здоров'я молодших школярів; удосконалювати всі компоненти професійної діяльності, що спрямована на гармонійний розвиток природних здібностей дітей; упроваджувати творчі валеологічні проєкти та здоров'язбережувальні програми; надавати учням, за необхідності, першу медичну допомогу тощо.

Слід зауважити, що часто-густо під час реалізації педагогічної діяльності в інклюзивних класах виникають як передбачувані, так і непередбачувані життєві обставини, що безпосередньо пов'язані з погіршенням самопочуття та фізичного стану учнів, а саме:

– випадки, коли батьки приводять до школи дітей із гострими респіраторними вірусними інфекціями (ГРВІ); учнів із незбалансованим емоційним самопочуттям (з підвищеною збудженістю, роздратованістю або вже втомлених, сонних тощо); фізично ослаблених школярів, із почуттям голоду або з поганим апетитом тощо;

– ситуації, коли в класі навчаються учні з особливими потребами, яким під час перебування в школі за лікувальним протоколом необхідно дотримуватися суворого режиму харчування та / або прийому ліків

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

(молодші школярі з діабетом, з різними симптомами алергії, із проблемами з органами травлення тощо);

– дитячий травматизм (судоми) на уроках фізкультури та шкільних перервах, в умовах відкритого освітнього простору (під час проведення навчальних екскурсій, прогулянок, змагань на свіжому повітрі тощо);

– уведення в класі карантинних обмежень через захворювання окремих учнів (вітряна віспа, кір, паротит (свинка) тощо);

– включення в склад дитячого колективу інклюзивного класу молодших школярів із різними видами нозологій.

Через це особливу значущість у діяльності вчителя з різними цільовими групами дітей набуває медичний компонент.

На основі психолого-педагогічного аналізу наукових робіт (О. О. Білої, О. М. Кікінежді, І. І. Осадченко) ми з'ясували, що медично-педагогічний контекст професійної діяльності фахівця соціономічної сфери інтерпретується через інтеграцію аналітико-діагностичного, фізкультурно-оздоровчого, психотерапевтичного, консультативного, лікувально-профілактичного, організаційно-комунікативного компонентів і компонента долікарської (першої медичної) допомоги дитині [1; 4; 5].

Важливою умовою успішної реалізації всіх вищезазначених компонентів медично-педагогічного аспекту діяльності вчителя виступає добре володіння ним низкою спеціальних знань, а саме:

– знання дитячої анатомії та фізіології (особливостей розвитку організму молодшого школяра у межах норми або поза нормою);

– знання основ пропедевтичної педіатрії (правил здорового харчування, урахування в ньому необхідної кількості калорій, вітамінів, мінеральних солей тощо; способів налагодження повноцінного сну дитини; профілактики дитячих захворювань тощо);

– знання методів, форм і засобів фізичного виховання школярів;

– знання гігієнічних вимог щодо організації оптимального для учня режиму дня та навчання; основних нормативів у випадку введення коректив у режим дня учня (під час канікул, хвороби дитини, святкових шкільних подій, екскурсій і в інших життєвих обставинах);

– знання методів, прийомів і засобів надання першої медичної допомоги вихованцям;

– знання способів правильного добору шкільної меблі з дотриманням усіх гігієнічних правил і вимог до сучасного шкільного дизайну тощо.

У розроблену нами експериментальну модель медико-педагогічної діяльності з вихованцями молодшого шкільного віку ми включили п'ять складових, а саме: діяльність з організації та проведення ранкової гімнастика та ранкових гігієнічних процедур (за необхідності); педагогічне спостереження за раціональним режимом дня і харчування; правильною поставою під час занять за партою; профілактика захворювання очей, органів дихання тощо; організація спільно з іншими фахівцями школи вітамініотерапії, фітотерапії й аромотерапії; проведення групових й індивідуальних занять із вихованцями за експериментальною програмою «На стежинці до міцного здоров'я» (теми: «Здоров'я і хвороби», «Розклад мого дня», «Догляд за очима»,

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

«Догляд за вухами та носом», «Догляд за тілом і волоссям», «Як зберегти орган смаку», «Здоров'я та харчування», «Школа маленьких лікарів», «Безпека вдома», «Школа та здоров'я», «Безпека на вулицях і дорогах», «Настрій і здоров'я», «Корисні та шкідливі звички»); проведення прогулянок на свіжому повітрі з рухливими іграми тощо.

Для впровадження всіх складових медико-педагогічної діяльності з учнями необхідно застосовувати такі методи та форми взаємодії з учнями та їхніми батьками, як: метод переконання та розповіді, профілактичні бесіди, комплексний аналіз проблемних ситуацій, спільне розв'язання проблемних запитань і ситуацій, підготовка творчих проєктів, ілюстрування дитячих книжок-саморобок, проведення рухливих ігор і змагань; реалізація групової просвітницької роботи з батьками тощо.

Використання вищезазначених методів, форм і засобів взаємодії вчителя з молодшими школярами дозволить значно поширити їхні знання про світ професій лікарів, закріпити вміння та навички з надання першої медичної допомоги та безпечної поведінки під час хвороби та в громадських місцях.

1. Біла О. О. Першооснови соціально-педагогічного проектування. Навчально-методичний посібник. Одеса: Астропринт, 2012. 260 с.

2. Гончаренко М. С. Досвід і шляхи розвитку валеології в Україні. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Наукова монографія за ред. С. С. Єрмакова. Харків: ХНУ ім. В. Каразіна. 2005. С. 121-127.

3. Грибан В. Г. Валеологія: підручник. К.: Центр учбової літератури. 2012. 342 с.

4. Осадченко І. І. Розв'язання педагогічних ситуацій і наука, і мистецтво. *Учитель початкової школи*. 2017. №7. С. 3-6.

5. Кікінежді О. М. Основи здоров'я. Підручник для 4 класу загальноосвітнього навчального закладу. Тернопіль: Навч. кн. Богдан, 2015. 144 с.

6. Статут Всесвітньої організації охорони здоров'я. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU46004>

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ УРОКІВ МУЗИКИ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Богдан Балабан

*студент 2 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Бухнієва О.А.*

Інформатизація в даний час є одним з найбільш актуальних процесів у розвитку сучасного суспільства, оскільки сьогодні все більшого значення набувають інтелектуальні та інформаційні ресурси, і ефективність застосування широких можливостей дистанційних технологій в освітньому процесі сьогодні не викликає сумніву.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Використання дистанційних технологій є актуальним і у сфері музичного мистецтва та освіти.

Дистанційне навчання – це отримання освітніх послуг без відвідування навчального закладу за допомогою сучасних інформаційних технологій та систем телекомунікації. Тому методи, які застосовуються під час дистанційного навчання, досить різні.

На різних електронних навчальних платформах або електронною поштою у учнів є можливість отримати лекційні, практичні та контрольні-вимірювальні матеріали, а також посилання на сторонні електронні ресурси, що залучаються. Для перевірки знань використовуються форми тестування, різні завдання (контрольні, самостійні), веб-конференції, де відбувається одностороння взаємодія: учень робить доповідь, інші його слухають (дивляться, читають) [3, с. 140]. Особливо учням подобаються веб-квести, коли їм видається проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються інформаційні ресурси мережі Інтернет. Учні самостійно проводять пошук інформації на ресурсах Інтернету або на рекомендованих електронних носіях, виконуючи завдання. На допомогу вчителю, в Інтернеті можна знайти дуже багато цікавих озвучених посібників, занять, відео уроків з поясненням теоретичних понять, пісеньок, вправ, поспівок. Все це можна використати на уроках музичного мистецтва під час дистанційного навчання.

Дистанційне навчання школярів стало реальністю нашого часу. Перед багатьма вчителями, постало питання, як цікаво і доступно організувати дистанційне навчання. Багатий вибір різного матеріалу для кожного заняття є важливою частиною його підготовки.

Освітня платформа НУШ стала одним із основних ресурсів у нашій роботі. По-перше, наявність багатого навчального матеріалу. По-друге, цікаві завдання надаємо на всіх етапах уроку. Крім того, можна цієї платформою можливо користуватися і при очній формі навчання, у звичайному режимі. Теми на сайті не пов'язані з певною програмою з музичного мистецтва, тому їх можна використовувати для різних програм. Але недоліком вважаємо те, що сайт не дуже повороткий, особливо за наявності слабкої техніки та повільного інтернету [1, с. 3-6].

Використовувані в роботі з учнями системи в реальному часі on-line, синхронні системи постійної готовності, необхідна форма спілкування педагога та учнів. Існує безліч платформ для проведення on-line конференцій, які педагог може вибрати для себе і своїх учнів, обговоривши це питання заздалегідь з батьками. Безпосередньо в плані ефективної передачі інформації учням, найбільше зарекомендувала себе електронна платформа Zoom. На відео конференціях цієї платформи всьому класу можна пояснити теоретичний матеріал, провести творчу вікторину, в тому числі музичну, показати презентацію, опитати всіх учнів тощо. Для учнів початкових класів доводиться спрощувати завдання, проводити on-line заняття у зручний час як учня, так учителя. Під час on-line занять проводиться демонстрація учням кілька ключових слів з певної теми. Далі учні методом «мозкової атаки» (дидактичний

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

прийом) дають пояснення термінам чи складають оповідання, вживаючи у ньому виписані слова. Ця форма роботи активізує фантазію та уяву, розвиває увагу. Або пропонується ключове слово або речення («складання кластера»). Учні створюють образи або репрезентують факти, що належать до цієї теми за принципом «планета – супутники». У результаті виходить структура, що відображає і визначає інформаційне поле теми. Діти шкільного віку за своєю природою дослідники і з великим інтересом беруть участь у різних дослідницьких справах [5]. Це може бути інформативно-дослідницькі проекти – презентації, реферати. Наприклад, «Українські народні інструменти», «Твори В. Косенка». Молодші школярі виявляють творчий початок, легко сприймають зміст історій, казок, пісень. Творчість покращує пам'ять, розвиває мислення, цілеспрямованість, інтуїцію, спостережливість. Корисно спонукати учнів до творчих дій шляхом створення певних ситуацій, пропонуючи творчі завдання в ігровій формі. Дуже подобається дітям частково озвучувати казки, роблячи їх музичними. Наприклад, для казки «Подорож до Тридев'ятого царства» діти створювали музичні та художні ілюстрації. Ця робота подобається дітям, робить атмосферу на уроці невимушеною, розвиває творчі здібності дітей, занурює їх у світ музики. Завдання для більш старших дітей також можуть бути творчого, аналітичного характеру. Наприклад, знайомлячись із жанром опери в четвертому класі, дати завдання поміркувати і написати твір «Якби я був композитором, яку оперу я би написав». Учні із надзвичайною фантазією підходять до цього завдання, прописуючи сюжет, композицію, героїв, основну ідею своєї опери [2, с. 105].

Звичайно, в інтернеті існують різні освітні сайти, де можна знайти матеріал як для знайомства з темою, так і для перевірки її засвоєння. Наприклад тести, запитання та завдання у форматі презентацій. Дуже корисним в умовах дистанту виявився «Google Class». За тривалістю навчальні ролики мають бути невеликі, 5–7 хвилин. Барвисті ілюстрації на тему, анімація, доступне пояснення матеріалу, схеми, тексти пісень, невеликі завдання. Відеоролики можна використовувати на звичайних заняттях. Але до них окремо потрібно завантажувати аудіо файли із творами композиторів. Переглянути ролик можна, завантаживши його або перейшовши за посиланням, залежно від наявності техніки та програмного забезпечення у батьків. Також добрий навчальний матеріал можна знайти на Ютуб-каналі.

У процесі знайомства із темою використовуємо різні завдання. Наприклад, знайти інформацію про композитора, написати реферат чи повідомлення. У тексті завдання крім формулювання завдань та питань на тему уроку, важливо було б прописати рекомендації щодо його виконання, пам'ятки, терміни виконання, а також обсяг.

У дистанційних завдань для моїх учнів були використані такі правила, та методичні прийоми: щоб зацікавити хлопців та урізноманітнити навчання я підбирала різні дидактичні активності: відео концертів, відео уроків, музичні мультфільми, музичні ребуси, загадки, кросворди, тренажери онлайн. Все це є у вільному доступі в

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

інтернеті та дуже допомогло нам у закріпленні теоретичних знань та в інтелектуальному розвитку.

Дистанційне навчання – корисний та цікавий досвід для всіх учасників освітнього процесу, але багато шкіл виявилися не готовими для високоякісного здійснення такої форми навчання. Насамперед, це відсутність матеріально-технічної бази, недостатній рівень цифрової грамотності всіх учасників процесу: відсутність ноутбуків, комп'ютерів та принтерів, неякісний звук у гаджетах багатьох дітей, невміння орієнтуватися в просторах інтернету, щоб знайти потрібний матеріал, невміння грамотно створити освітній контент, презентації з використанням малюнків та відеофрагментів [4].

Дистанційне навчання можна чудово використовувати як додатковий спосіб освоєння знань, адже є питання, які можна вирішити лише у тактильній взаємодії, особливо з предмету Музичне мистецтво (заняття хору, заняття з музичного інструменту). Дистанційна форма навчання сучасна і інноваційна, але не замінить щирих людських

1. Адамова І., Головачук Т. Дистанційне навчання: сучасний погляд на переваги та проблеми. *Витоки педагогічної майстерності*. 2012. №10. С. 3-6.

2. Бех І. Д. Виховання особистості. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. Київ: Либідь, 2003. 344 с.

3. Трифанова О.С., Кисельова О.І. Моральне виховання дітей дошкільного віку. Леонографія. Одеса: М. П. Черкасів, 2010. 239 с.

4. Красовська Л.О. Сучасний вокал: методи навчання в різних жанрах музичного мистецтва. *Культура України*. 2016. № 53. С. 100-106.

5. Коханська Т.В. Переваги та недоліки дистанційної освіти в умовах розвитку інформаційних технологій та комунікацій. Днепропетровск, 2013. С. 142-144.

ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНІ СПІЛКУВАННЯ ЯК ЕМОЦІЙНО ЗОРІЄНТОВАНА ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДОШКІЛЬНИКА НА ОСНОВІ МИСТЕЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ірина Бирладян

*магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський держаний гуманітарний університет
Науковий керівник – викл. Сараєва І.В.*

На сучасному етапі становлення нашої держави відбуваються зміни у політичній, економічній та духовній сфері. Сьогодні, як ніколи, наше суспільство потребує оновлення, яке може відбуватись лише за умови активізації духовного потенціалу народу, реалізація якого може досягнути найвищого рівня лише в естетичній культурі. Естетична культура, являє собою суспільне явище, трансформація і трансляція якої відбувається на суб'єктивно-особистісному рівні. Під час такого процесу прослідковується різнобічний творчий розвиток особистості,

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

розкриття індивідуальності, оволодіння нею різними сторонами культури, формуванням морально-етичних орієнтирів на основі пріоритету загальнолюдських цінностей.

Перед педагогічними працівниками України поставлене завдання – сформувати всебічно гармонійно розвинену особистість, яка буде виявляти зацікавленість до культурної спадщини свого регіону, розвивати творчі здібності вихованців через залучення їх до історії розвитку українського мистецтва, знайомити їх з традиціями та джерельними витокami національної культури різних регіонів нашої держави та зарубіжжя.

Зі світом мистецтва знайома кожна людина, адже мистецтво воно зустрічається усюди: у картинній галереї, в якій виставлені твори мистецтва художників; у прослуховуванні музичних творів; читанні художньої літератури тощо. Саме мистецтво допомагає людині, а також і дитині, змалечку, висловити свої почуття, поділитися власними думками та настроєм, обрати потрібні фарби та інструменти для відтворення власного задуму. Бо, лише таким чином, через мистецтво розкривається внутрішній потенціал особистості.

Мистецтво у контексті розвитку духовної культури особистості досліджували у своїх наукових працях О. Комаровська, Л. Масол, С. Ничкало, О. Рудницька, Л. Хлебникова, та ін. Проблемі естетичного розвитку дитини та впливу мистецтва на становлення світогляду дитини досліджували такі науковці, як: Н. Ветлугіна, Т. Казакова, Т. Комарова, А. Мелік-Пашаєв, Є. Фльоріна та ін

Поняття «мистецтво» представлено у психолого-педагогічній літературі по-різному: як будь-яке заняття, що вимагає відповідних знань і вмінь (воєнне мистецтво, мистецтво в'язання, мистецтво водіння; майстерність, вправність у будь якій справі (у виробництві одягу, написанні шпаргалок, веденні переговорів тощо); галузь художньої діяльності та її наслідків – художніх творів [5, с. 719]. Також, О. Подольською представлено більш ширше значення поняття «мистецтво» – це уся людська культура і все, що нею створено [2, с. 58].

Отже, можемо зазначити, що мистецтво надає людині можливість реалізувати ти висловити свої власні думки за допомогою фарб, звуків музики, жестів, танцю, що в першу чергу підносить людину на найвищий щабель почуттів та емоцій. Адже, радість, подив, хвилювання, захоплення, симпатія – усе ці емоційні переживання з'являються під час заглиблення у творчий процес. Тому, необхідно змалечку, поступово вводити дитину в світ мистецтва, тому що мистецтво об'єднує, захоплює, спонукає до самовираження та набуття соціальної взаємодії.

Головним завданням дошкільної освіти в законі України «Про дошкільну освіту» окреслено «формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду» [4, с. 5].

Освітній напрям «Дитина у світі мистецтва» в оновленій редакції Базового компонента дошкільної освіти (далі БКДО) (2021) набув нового звучання, завдяки роботі науковців і практиків (О. Половіної, А. Шевчук), які звернули увагу педагогів на виховання особистості дитини

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

дошкільного віку через мистецькі види діяльності (художньо-продуктивну, музичну, театралізовану, самостійну художню діяльність) [7, с. 11].

Досліджуючи традиції та інновації в оновленому БКДО, А. Шевчук акцентує увагу на мистецькій освіті в дошкільні роки та конкретизує це поняття як «процес і результат становлення духовності, індивідуального зростання дитячої особистості, розвитку мистецько-творчих здібностей під впливом цінностей образотворчого, музичного, театрального, хореографічного та інших видів мистецтва; набуття дитиною особистого досвіду мистецької (художньо-продуктивної) діяльності; збагачення естетичного сприймання, моральної свідомості та поведінки» [6, с. 20].

О. Половіна, стверджує, що інструментом творення дитини як особистості та збереження її унікальності є здібності, якості, компетентності, що формуються і розвиваються в мистецьких видах діяльності (художньо-продуктивна, музична, театралізована, самостійна художня діяльність) [3, с. 3]. На думку вченої, дитина набуває власного досвіду, збагачує його в ознайомленні з навколишнім світом саме через залучення до мистецтва, що сприяє формуванню особистісної компетентності дошкільника, адже завдяки йому розвивається така базова характеристика як емпатія [3, с. 3].

За БКДО (2021) на основі мистецької діяльності, розроблена більш емоційно зорієнтовані форми спілкування, а саме художньо-педагогічні або мистецькі спілкування, що передбачають інтегровану мистецьку діяльність, в якій домінуюча роль надається, наприклад, художньо-продуктивній діяльності (ліплення), а в ролі допоміжної виступатиме театралізована тощо. Перевагою мистецького спілкування є те, що дошкільнята самостійно обирають засоби, способи, матеріали, за допомогою яких буде створений художній образ.

Мистецьке спілкування за БКДО (2021) відносно розподіляються на:

1) теоретичні або мистецтвознавчі (ознайомлення дітей із творами мистецтва (літературними творами, театралізованими виставами тощо), історією їх створення та цікавими фактами із життя їх авторів;

2) практичні (за допомогою різних видів мистецтва, забезпечується процес образотворення у вихованців закладу дошкільної освіти). Проведення таких мистецьких спілкувань може відбуватися у різноманітних нестандартних форматах (наприклад, майстерки, (художня, дизайнерська, театральна тощо);

3) інтегровані мистецькі спілкування (синтез та взаємодія різних видів мистецтва) [1, с. 37].

Отже, із вищезазначеного дійшли висновку, що мистецька освіта якнайкраще впливає на всебічний розвиток особистості дитини, а саме художньо-педагогічні спілкування, які, в свою чергу, в закладі дошкільної освіти відіграє важливу роль у формуванні життєвих цінностей дітей дошкільного віку. Завдяки художньо-педагогічним спілкуванням дитина дошкільного віку взаємодіє з довколишнім світом через мистецтво, вчиться співпереживати, поважати почуття інших людей, передавати емоційні враження під час створення художнього образу, джерелом якого

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

є усі об'єкти і явища соціального та природнього довкілля. Саме тому, вихователю надається особлива роль у тому, щоб допомогти дитині висловити власне бачення через малюнок, таночок, або пісню, яку має почути весь світ.

Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти). 2021. URL: [file:///C:/Users/%D0%92%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5/Downloads/6050be86b4f68482865820%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/%D0%92%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5/Downloads/6050be86b4f68482865820%20(2).pdf)

Подольська Є. А., Лихвар В. Д., Іванова К. А. Культурологія: навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 288 с.

Половіна О. Дитина у світі мистецтва. Впроваджуємо базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021. № 2. С. 38.

Про дошкільну освіту : Закон України. Відомості Верховної Ради. 2001. № 49. Ст. 259.

Словник української мови : в 11 т. АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні (1970 – 1980). редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін. Київ: Наук. Думка. Т.4. 719 с.

Шевчук А. Мистецька освіта дітей. Традиції та іновації в оновленому БКДО. *Дошкільне виховання*. 2021. № 4. С. 20–23.

Шевчук А. С. Дитячі розваги і свята (У схемах, таблицях, визначеннях, сценаріях): навч. –метод. посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2020. 336 с.

ОСОБЛИВОСТІ ГІПЕРАКТИВНОЇ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ольга Бовикіна

магістрантка педагогічного факультету

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – проф. Кічук Н.В.

Вивчення й узагальнення здобутків учених (Н. Заведенко, О. Петрухін, М. Раттер, Н. Семенов та ін.) засвідчує про те, що феномен гіперактивності дитини був предметом дослідницької уваги з давніх-давен. Ще на початку ХХ століття британським лікарем Д. Стілом [George F. Still] була висунута ідея що до потреби в особливій увазі до дітей, яким притаманні особлива імпульсивність та низький рівень концентрації уваги; основною причиною у цьому відношенні називалася «вроджена схильність». Наукова спільнота активізує дослідження (котрі позначалися, навіть, на рівні британського законодавства) та описі порушень поведінки такої категорії дитячої спільноти; остання отримала назву СДУГ – гіперактивність і описана доктором Г. Хоффманом [Heinrich Hoffman] у ілюстрованому виданні для дітей як книжка із назвою «Історія невгамовного Пилипа».

Дослідники, які вивчають явище «гіперкінетичний розлад поведінки», (зокрема, Н. Заведенко), встановили що воно виявляється у

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

кожній восьмій дитині й притаманне в два рази більше хлопчикам ніж дівчаткам.

Вчені зарубіжжя нині дотримуються здебільшого позиції про доцільність розглядати як близькі поняття «синдром дефіциту уваги» (СДУГ) та гіперактивності, розглядаючи певні варіанти протікання в залежності від переважаючих клінічних симптомів (синдром, який поєднує як дефіциту уваги, так, агресивність, імпульсивність, асоціальність; синдром дефіциту уваги без гіперактивності; синдром гіперактивності без дефіциту уваги). Вітчизняні вчені (зокрема, О. Дробський) в результаті проведеного обстеження довів: 15–20% дітей, які вступають до школи, мають різні порушення нервово-психічного здоров'я. Це, звісно актуалізує проблеми забезпечення педагогічного супроводу дітей саме молодшого шкільного віку, загострення усіх питань, пов'язаних із особистісно-предметною готовністю дітей в умовах звичайної класно-урочної форми організації навчання.

Вивчення й узагальнення досвіду творчих учителів (Т. Білик, С. Зінченко, Т. Попкова, Т. Ситнік та ін.) засвідчує про те, що з дітьми, які виявляють гіперактивність, педагогічно доцільно акцентувати на важливості специфічними засобами розвивати їх життєві компетентності; цьому сприяють форми «перевернутого навчання» [3, с. 58]. Не менш ефективним творчі педагоги вважають і такий прийом – надлишкову активність дитини із синдромом «СДУГ» є спрямування її так званих «прикордонних розладів» (тобто тих, що перебувають на межі норми і патології) на привабливу навчальну діяльність. У цьому відношенні цікавими для гіперактивної дитини – першокласника добірка завдань, котрі роблять для неї, зокрема, математику, саме інтерактивною. Так, у досвіді вчительки Т. Білик апробовано низку таких вправ – «чарівна подушка», «математичний килимок», «асоціативний куц» та ін. [1, с. 10–11].

Переважає більшість дослідників проблематики, пов'язаної зі специфікою гіперактивної дитини, вважає, що ще й досі не втрачає своєї значущості книга Ф. Шольца «Недоліки в характері дитини» або «Друга золота книжка», котру видано в Україні у 1983 році. Тут, зокрема, висвітлено своєрідність витоків гіперактивності. На переконання автора, таку дитину характеризує висока рухливість, котра поширюється, як правило, на весь організм. Отже, по-перше, гіперактивність пов'язана із незграбністю дитини. По-друге, такий дитині притаманне «перенесення» м'язового занепокоєння на мовленнєву діяльність, адже її характеризує надмірна балакучість [5, с. 5].

В одно час варто враховувати, що серед дослідників немає єдності у наукових позиціях відносно того, як співвідноситься гіперактивність із емоційними проявами дитини. Справа в тому, що саме емоційна сфера вважається найбільш задіяною у гіперактивності [2]. Так, цю категорію дітей характеризують і зміна настрою, і почуття страху, і збудливість, і внутрішня напруженість та негативізм. Якщо виходити зі специфіки дитини саме молодшого шкільного віку, то навіть з'явився термін

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

«гіпердинамічний синдром у дітей молодшого шкільного віку» (В. О. Красов 1989 р.)

Взявши до уваги вище зазначене, значний інтерес становить досвід тих вчителів початкових класів, які вважають корисними у роботі використовувати форми активного комунікування, адже це дозволяє спрямувати гіперактивну поведінку дітей [4].

Фахівці – практики (до прикладу Трошин В. М.), рекомендують різні корекційні програми. Зокрема, поведінкову психотерапію, упродовж якої доцільний спосіб винагороди і заохочення дітей постійно змінюється. Визнано, що педагогічний ефект такого підходу пов'язаний з двома обставинами: по-перше, тим що компенсаторні можливості найбільш високі, якщо йдеться про дитину 5–6 річного віку, адже у цей період ще не встиг сформуватися патологічний стереотип; по-друге, має сенс акцентувати не на директивних вказівках.

У цілому проблематика педагогічного супроводу гіперактивних дітей ще й досі є недостатньо дослідженою. Навіть наявні поодинокі здобутки творчих педагогів у цьому плані не утворюють системності.

Перспективу подальших своїх наукових розвідок ми пов'язуємо з дослідженням сукупності тих педагогічних умов, які є необхідними і достатніми для результативного професійно-педагогічного супроводу дітей молодшого шкільного віку, яким притаманна гіперактивність.

1. Білик Т. Інтерактивна математика. *Учитель початкової школи*. 2020. № 3–4. С. 10–14.

2. Кузнєцов В. М. Синдром дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ) у дітей та підлітків. Проблеми діагностики і терапії. *Практична психологія та соціальна робота*. 2012. №3. С. 2–7.

3. Попкова Т., Зінченко С. Нестандартні уроки – втілення життєвих компетенцій в дію. *Початкова школа*. 2020. № 1. С. 58–59.

4. Ситнік Т. на ярмарку з майстрами спілкуючись й про групи слів за значенням дізнались. *Учитель початкової школи*. 2020. № 11–12. С. 12–15.

5. Шольц Ф. Недоліки в характері дитини або Друга золота книжка (пер. з нім.) К., 1983. 196 с.

ОЗДОРОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ МУЗИКИ У МОЛОДШИХ КЛАСАХ

Олена Бухнієва

кандидат педагогічних наук, доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Дитинство – це найяскравіша пора в житті людини, в цей період дитина може уявити себе, будь-ким, перетворитися на казкового персонажа або лісового звіра, радіти дрібницям, помічати все навіть маленькі непомітні деталі. Дитина мріє, фантазує, здається, що в нього є

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

свій світ, який дорослий вже зі своїм життєвим досвідом та знаннями не може потрапити.

Гра, важлива складова дитинства у грі дитина активна, швидка, реалізує свою потребу бути як дорослий. Будь-яка діяльність повинна захоплювати дитину, доставляти емоційне задоволення, спонукати застосовувати отримані відомості на практиці [5, с. 69]. Ігрова діяльність впливає формування довільності психічні процеси. Так, у грі у дитини починає розвиватися довільна увага та довільна пам'ять. В умовах гри діти зосереджуються краще та запам'ятовують більше. Свідома мета виділяється для дитини раніше та найлегше у грі. Самі умови гри вимагають від дитини зосередження на предметах, включених до ігрової ситуації, на змісті дій, що розігруються, і сюжету. Якщо дитина не хоче бути уважним до того, що вимагає від нього майбутня ігрова ситуація, якщо не запам'ятовує умови гри, він просто виганяється однолітками [3, с. 36]. Ігри сприяють розвитку моторики дитини, зменшенню загальмованості, уміння порівнювати рухи відповідно до завдання.

Використання різноманітних дій та рухів у грі активізує діяльність усієї рухової області кори головного мозку. Отже, гра цілісно впливає на організм дитини, активізує взаємопов'язані функції органів та систем.

У культурі кожного народу є гра, що грає дуже важливу роль у вихованні, тому що саме ігрова діяльність дозволяє людині виховати психофізичні якості, поринути в життя з усіма правилами та заборонами, а так само швидко та ефективно підготуватися до життя.

Також на ігри можна подивитися і з погляду педагогіки і психології як на засіб освіти, виховання та формування рухової активності. Складовою частиною традицій є мудрість народу («фольклор»).

Фольклор – це народна творчість, дуже потрібна та важлива для вивчення народної психології у наші дні. Фольклор включає твори, передаючи основні найважливіші уявлення народу про головні життєвих цінностях: праці, сім'ї, любові, здоров'я, громадському обов'язку, батьківщині. Знання фольклору може дати людині знання про український народ, і зрештою про себе.

Ігрова форма занять створюється під час уроків з допомогою ігрових прийомів і ситуацій, які як засіб спонукання, стимулювання учнів до навчальної діяльності.

Насамперед слід розділити ігри за видом діяльності на фізичні (рухові), інтелектуальні (розумові), трудові, соціальні та психологічні.

За характером педагогічного процесу виділяються такі групи ігор:

- а) навчальні, тренувальні, контролюючі та узагальнюючі;
- б) пізнавальні, виховні, розвиваючі;
- в) репродуктивні, продуктивні, творчі;
- г) комунікативні, діагностичні, профорієнтаційні, психотехнічні та

ін.

Широка типологія педагогічних ігор характером ігровий методики: предметні, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні і гра-драматизація.

І, нарешті, специфіку ігрової технології значною мірою визначає ігрове середовище: розрізняють ігри з предметами і без предметів,

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

настільні, кімнатні, вуличні, біля, комп'ютерні, і навіть з різними засобами пересування. Елементи цікавості під час уроків музики здатні забезпечити «живий» інтерес дітей до музичної культури, налаштовують їх у більш детальне сприйняття досліджуваних творів [3, с. 79].

Як наслідок, у практиці проведення уроків музики та співу набуло поширення застосування найрізноманітніших ігор, цікавих завдань. Це і творчі ігри самих дітей, ігри з певними правилами, рухливі ігри (інсценування, хороводи, ритмічні завдання), дидактичні ігри, які уточнюють та розширюють знання, кругозір дітей є ефективним освітнім та оздоровлюючим засобом.

Наведемо приклади. Для розвитку вміння дитини орієнтуватися в нотному записі, виконувати нескладні твори по нотах, стежити за нотним записом під час співу з текстом, як найважливішого практичного завдання навчання співу доцільно встановлення зв'язку заняття з нотної грамоти з хоровим співом та введенням у навчальний процес різних ігор та ігрових засобів. Домагаючись їх засобами чіткої дикції, гарної артикуляції, можна запобігти можливим труднощам у дітей по роботі над протяжними піснями. Зокрема, доцільною є робота зі скоромовками, яка цікава і для дітей, де поряд з виконанням завдання чіткої вимови вони в швидкому темпі навчаються інтонувати на одному звуку, а це досить важко. Може бути використана «Гра у моряків». Один з учнів, що добре співає, – капітан. Він набирає веселу команду. Хто вірно повторить його завдання (співати фразу), йде до команди [1, с. 31].

Однією з найважливіших ланок навчальної роботи з музики є послідовне формування в дітей музично-слухових уявлень. Це умова розвитку всіх музичних здібностей. Чим яскравіші музичні уявлення в дітей, тим успішніше йде навчання у частині впізнавання, порівняння, зіставлення.

Музичні ігри – чудовий спосіб допомогти дітям подолати сором'язливість та поспілкуватися один з одним. Ні для кого не секрет, що заняття такого формату спрощують процес навчання, перетворюючи його на захоплюючу пригоду. Дослідники виявили, що прослуховування музики змінює роботу мозку: мелодійні композиції можуть значно покращити концентрацію уваги, пам'ять, навички мислення, просторовий інтелект та інші когнітивні здібності. Музика допомагає дитині дізнаватися про щось нове, а більшість дітей навчаються рахувати, вимовляти алфавіт і вимовляти певні слова під час прослуховування мелодій. Музичні ігри: допомагають дитині розвиватися фізично, покращують координацію та почуття часу; надають дітям упевненість у собі та розвивають соціальні навички.

Мета та завдання музичної гри.

Музика викликає емоційний та руховий відгук, гра допомагає дитині уважно та свідомо слухати музику. У грі навчається виконує різні завдання, пов'язані з процесом впізнавання та розрізнення характеру музики, окремих засобів вираження, активізує почуття, уяву, мислення [2, с. 16]

Відповідно до цього музичні ігри мають такі завдання:

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

1. Корекційні: розвиток слухового, зорового, тактильного сприйняття, мімічної мускулатури, дихальної системи, апарату артикуляції, властивості голосу (висота, тембр, динаміка, ритм), координація рухів; формування виразних засобів: інтонації, міміки, жестів, рухи [4].

2. Оздоровчі: розвиток моторики: загальної, дрібної, артикуляційної; вдосконалення здатності знімати емоційну та фізичну напругу, зміцнення «м'язового почуття»; розвиток швидкості рухової реакції.

3. Освітні: навчання мовним, співочим навичкам; розвиток музичних, творчих, комунікативних здібностей; формування розумових умінь та дій.

4. Виховні: виховання загальної музичної, мовної культури; формування естетичного сприйняття навколишнього світу; розвиток емоційної сфери.

5. Розвиваючі: розвиток пізнавальної активності; підтримка сталого інтересу; зміцнення саморегуляції та контролю; розвиток уваги, пам'яті, мислення, уяви.

Наведемо декілька прикладів ігор на уроках музики у молодших класах для розвитку та оздоровлення школярів.

№ 1. *Маленькі маестро*. Ця весела гра ідеально підходить для занять у класі. Відмінний спосіб познайомити маленьких дітей з ідеєю читання чи написання нот. Що знадобиться: листи паперу, олівці або ручки. Як грати.

Придумайте та запишіть символи для різних звуків, які діти можуть видавати своїм тілом. Можна призначити різні символи для бавовни, свисту, постукування по столу, ударів по стегнах, вигуку слова і ін. Символи мають бути предметами, які можна швидко та не замислюючись зобразити на папері: лінії, кола, хвилі, трикутники. Надайте щонайменше чотири символи різним звукам. Потім продемонструйте, як записати простий ритм, який ви вигадали. Коли діти зрозуміють концепцію, напишіть на дошці ще кілька прикладів і запропонуйте дітям прочитати музичні ритми і написати свої власні, щоб виконати їх усім класом.

№ 2. *Заморожений танець*. Забавна рухлива гра, в яку люблять грати усі діти. Допоможе покращити швидкість реакції, моторику та розвинути соціальні навички. Що знадобиться: декілька музичних композицій для танців. Як грати. Скажіть дітям, що вони мають танцювати поки що грає музика. Коли музика зупиняється, їм треба завмерти – заморозитись – у танцювальній позі. Якщо хлопці озирнуться довкола, вони побачать, у яких кумедних позах застрягли їхні однокласники.

№ 3. *Танець-маскарад*. Гра підходить для занять із молодшими школярами, допомагає розкріпачитися та підняти настрій. Що знадобиться: коробка із забавним та смішним одягом та аксесуарами (різноманітні капелюшки, гумові носи, вуса, банти, окуляри тощо); стільці, музичний пристрій. Як грати. Розкладить стільці по колу. Увімкніть музику та попросіть дітей передавати один одному закрити

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

коробку з реквізитом за годинниковою стрілкою. Коли ви натискаєте паузу, дитина, в чіях руках опинилася коробка, повинна не дивлячись витягнути предмет і надіти його. Власник найсмішнішого костюма стає переможцем.

№ 4. *Зоотанці*. Ця класична гра вимагає від дітей творчого підходу та допомагає їм весело спілкуватися з однокласниками. Що знадобиться: пристрій для відтворення музики, картки з тваринами (за бажанням). Як грати. Увімкніть музику, щоб діти могли танцювати під неї. Як тільки вони увійдуть до ритму, вигукніть назву будь-якої тварини або вкажіть на зображення цієї тварини на картці. У цей момент діти повинні почати танцювати та видавати звуки так, як могла б це робити названа тварина.

№5. Музична гра «Осінь»

Мета: розвиток найпростіших пластичних рухів, уміння передати образ.

Хід гри: Звучить пісня «Падає листя» (муз. М. Красєва, сл. М. Івенсен).

Педагог: «Уявіть собі, що настала осінь, листя на деревах стало жовтим, червоним. Раптом повіяв сильний вітер, зірвав з гілки листя, і вони плавно закружляли в повітрі, опускаючись на землю. А тепер уявіть, що це листя — це ви. Спробуйте передати за допомогою рухів кружляння листя».

Діти танцюють під музику.

№6. Гра «Веселий звукоряд»

Мета: розвиток комунікативних навичок, формування швидкості реакції, зняття напруги.

Хід гри: Зібрати 2–3 команди дітей по 7 осіб, роздати картки, на яких написано назви нот, під веселу музику діти веселяться, скачуть, стрибають між собою на галявині, із закінченням музики необхідно швидко побудуватися у свої команди, головне стати по порядку : до-ре-мі-фа-соль-ля-сі. Перемагає команда, яка побудується швидше. Гру можна повторити 2–3 рази.

Це дає можливість не тільки рухатися, але й запам'ятати по порядку ноти. Можна використовувати на уроці замість фізкультурної хвилинки.

№7. Гра на розвиток пам'яті «Повтори ритм»

Ціль: Розвиток ритмічного слуху, пам'яті.

Під музику «Гопака» М. Мусоргського з опери «Сорочинський ярмарок» педагог ногами показує ритмічний малюнок, притоплює на одному місці 1 фразу. На 2 фразу діти повторюють рухи у потрібному ритмі. Освоївши ритм, можна передавати його бавовнами, ляпасами, на ударних музичних інструментах.

№8. Гра «Відгадай з якого предмета стукаю?»

Мета: розвиток вміння розрізняти та співвідносити музичні та шумові звуки, тембрового слуху.

Обладнання: Стіл, ширма, склянка з горохом, дерев'яні палички, трикутник.

На столі за ширмою лежать предмети.

Педагог: Треба послухати музику, інструменти підібрати, їхнє звучання запам'ятати, і за тембром розрізняти.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Діти слухають і запам'ятовують на слух звуки, що видаються за ширмою, потім слухають музичні твори: «Сміливий наїзник» Р. Шумана, «Сарабанда» А. Кореллі, «Галоп» Ж. Оффенбаха з оперети «Орфей в пеклі».

При повторному слуханні музичних п'єс вони супроводжують їхнє звучання ритмічним постукуванням паличок, струшуванням гороху, ударами в трикутник. Шумове озвучування відповідає характеру творів[5].

Музична гра сприяє виконанню важливих психологічних та методичних завдань: розвиток інтересу, захопленості та любові дитини до музичного мистецтва; вміння розмірковувати про музику, оцінювати її емоційний характер і визначати образне зміст; вміння застосовувати знання, отримані у процесі музичних занять, до музики, що звучить довкола. Через гру у дітей виховується художній смак та оздоровлення всього дитячого стану.

1. Падалка Г. Учитель, музика, діти. К. Музична Україна. 1982. 179 с.
2. Педагогіка / за ред. М. Ярмаченка. К. Радянська школа. 1986. С. 12-17.
3. Ростовський О.Я. Методика викладання музики у початковій школі. Тернопіль. Навчальна книга, Богдан. 2000. 217 с.
4. Масол Л. Мистецтво 10-11 кл. Київ: Видавничий дом «Освіта», 2018. 224 с.
5. Масол Л. Мистецтво: підручник для 8 кл. загальноосвіт. навч. закладів. Харків: Фоліо, 2016. 240 с.

МИСТЕЦЬКИЙ ФОЛЬКЛОР ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ

Ван Ченьсі

аспірант

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – доц. Бухнієва О.А.

Твори фольклору – усної народної творчості, – можуть бути широко задіяні у системі духовно-морального виховання сучасних підлітків. Фольклор може сприяти формуванню у учнів любові та поважного ставлення до свого народу, рідного краю, культури, до праці, творчості, мистецтва та інших базових духовно-моральних цінностей.

Термін «фольклор» (від англійського folk-lore «народна мудрість») з'явився в Європі на рубежі XVIII-XIX століть. Термін узагальнив уявлення про літературні та музичні твори (пісні, танці), створені колективом невідомих авторів з народу протягом кількох десятків (або сотень) років у віддаленому історичному минулому. Говорячи простіше, фольклор – це усна народна творчість. Нині поняття активно використовують у музичному і літературному сенсі [1].

Твори усної народної творчості прийнято поділяти на три жанри: ліричні, епічні, драматичні. До ліричних відносяться пісні, що розкривають потаємні теми народного життя, виділяють такі їх види:

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

історичні, любовні, весільні, похоронні, трудові, дорожні (ямницькі), розбійницькі, жартівливі; епічний жанр – це билина, казка, оповідь, небилиця; малі жанри фольклору – прислів'я, приказка, скоромовка, загадка, примовка.

Знайомство з народними творами збагачують почуття та мовлення молодших школярів, формують ставлення до навколишнього світу, відіграють неоціненну роль у всебічному розвитку [2].

Щоб максимально досягти виховного ефекту використовуючи усну народну творчість, важливо не тільки щоб фольклор був представлений різноманітними жанрами, а й максимально був включений у всі життєві процеси, що відбуваються з дитиною.

Через свої художні особливості народна творчість близька дітям, доступна їх розумінню, відтворенню в самостійній діяльності. Фольклор допомагає почуттям радості, добра, позитиву у розвитку та вихованні учнів.

Наприклад за допомогою співучих колискових пісень у дитини поступово формується фонематична карта мови, вона краще сприймає та запам'ятовує емоційно забарвлені слова та фрази.

Духовно-моральне виховання – у вузькому значенні слова – це виховання духу, прищеплення духовних якостей особистості, а широкому значенні слова – естетичне, моральне становлення особистості людини, яке виховується через музику, театр, живопис, архітектуру тощо [2].

Що ж відноситься до дитячого фольклору?

Пістуски – пісеньки, якими супроводжується догляд за дитиною.

Потішки – ігри дорослого з дитиною (з її пальчиками, ручками).

Заклички – звернення до явищ природи (сонцю, вітру, дощу, снігу, веселці, дерев).

Лічилки – коротенькі віршики, які служать справедливого розподілу ролей у іграх.

Скоромовки та чистомовки, які непомітно навчають дітей правильної та чистої мови.

Примовки, жарти, перевертня – забавні пісеньки, які своєю незвичністю веселять дітей.

Без цих веселих віршів дитина ніколи не оволодіє своєю рідною мовою досконало, формуванням культурно-гігієнічних навичок перетвориться на нудне безрадісне виконання вказівок дорослого, виконання якихось рухів е викликає інтересу радості, бажання повторити ще й ще.

Коліскові – народний фольклор супроводжує життя малюка з перших днів появи на світ. Найпершими творами фольклору, з якими знайомиться дитина, є коліскові пісні. Коліскові пісні, на думку народу – супутник дитинства. Вони поряд з іншими жанрами містить у собі могутню силу, що дозволяє розвивати мову дітей та образне сприйняття [3].

Тому використання фольклору має величезне значення в житті дитини. Дошкільний і молодший шкільний вік – особливий період дитинства, якому властива емоційність, розвинене образне мислення,

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

творча уява, він є сензитивним для фізичного, психічного, особистісного розвитку дітей, що багато в чому визначає майбутній образ людини і в той же час стає виключно сприятливим фактором взаємодії з однолітками та дорослими. У ньому розрізняються два перехідні (кризові) періоди: з раннього дитинства в дошкільний вік (криза 3 років); з дитячого садка до школи (криза 7 років), що характеризується зміною провідного виду діяльності (на зміну грі приходить навчальна діяльність), переживання нового соціального статусу дитини – школяра. Перехід із дитячого садка до школи часто порушує саму «природу дитинства» (Д. Ельконін): у період формування базових якостей особистості дитячому садку спостерігається навантаження дітей, що пояснюється необхідністю підготовки їх до школи [4]. Звідси дотримання наступності у вихованні, зняття та подолання труднощів адаптаційного періоду стає найважливішим завданням педагогів. У вирішенні цього завдання велику роль визначено дитячому фольклору як найприроднішому та найорганічнішому засобу виховання, навчанню життя, важливому фактору соціалізації дитини.

Емоційний стан у дітей передбачає рівень розвитку вищих почуттів та формування емоційних властивостей особистості. Однією з основних умов нормального розвитку є своєчасне і повноцінне формування його емоційної сфери. Почуття та емоції у молодших шкільнят переважають над усіма сторонами життя дитини, надаючи їм забарвлення та виразність.

Емоції, які дитина найчастіше відчуває і виявляє, впливають на успішність її взаємодії з оточуючими людьми, і, як наслідок, на успішність її соціального розвитку. Формування емоцій та почуттів здійснюється під час взаємодії дитини з дорослими та однолітками.

Фольклор одна із зрозумілих і доступних засобів розвитку емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку. Він має величезні виховні можливості: фольклор може задовольнити будь-які інтереси дітей, оскільки його тематика не обмежена. Систематичне та цілеспрямоване використання фольклорних творів у дитячому садку та школі дає можливість закласти основу фізичного благополуччя дитини, що визначає успішність її загального розвитку у шкільний період дитинства [5].

Спілкування з фольклором облагороджує дитину, робить її чуйною, доброю, мудрою. У роботі на основі народних традицій дитина розкривається як квітка. І батьки теж починають цікавитися народною творчістю, помічаючи зміни у своїй дитині. Фольклор завжди самобутній та сучасний. Саме з цієї причини він зберіг свою виховну функцію і сьогодні.

1. Гумінська О. Уроки музики в загальноосвітньої школі : методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2004. 104 с.

2. Москалець А. Психологія особистості: навч. пос. К.: Центр учб. літ-ри. 2013. 410 с.

3. Підручник для загальноосвітніх навчальних закладів / Л. Кондратова. Т.: Навч. кн. Богдан, 2016. 100 с.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

4. Семенова О. Обґрунтування парадигми індивідуальності як наслідок кризи особистісного підходу. *Актуальні проблеми педагогічної освіти : європейський і національний вимір*. 2020. С. 55–57.

5. Сисоєва С. Основи педагогічної творчості: підручник. К.: Міленіум, 2006. 346 с.

КОМПЛЕКСНА ПІДТРИМКА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ У СИТУАЦІЯХ САМОТНОСТІ

Наталя Велегурська

*магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – проф. Біла О.О.*

На сучасному етапі розвитку інклюзивних закладів у сфері початкової освіти учнів в Україні значно підвищився інтерес науковців, практиків, фахівців суспільних громадських організацій до вирішення різноманітних проблем, пов'язаних із психолого-педагогічним супроводом молодших школярів у кризових життєвих ситуаціях.

У відповідності з цим, слід підкреслити, що класифікація таких ситуацій сьогодні в світі значно поширилася. Ідеться про збільшення екологічних катаклізм внаслідок забруднення природи, землетрусів, повеней, військових конфліктів тощо. У зв'язку з цим, збільшується кількість кризових сімей, у яких народжуються діти з різними патологічними хворобами; осиротілих, прийомних, дистантних сімей; родин із родичами-іммігрантами (або емігрантами), у яких діти тривалий час залишаються емоційно та фізично пригніченими (через розставання, втрату батьків і родичів; переведення в іншу школу через переїзд у нове місто, село, область, країну тощо).

За таких обставин виникає в учнів внутрішня депривація. Ідеться про одночасну наявність двох полярних почуттів – «сильне бажання тут і зараз побачитися з «рідною» до своєї душі людиною (наприклад, батьком, мамою, сестрою, бабусею, однокласником, сусідкою) і одночасне розуміння того, що це в реальному житті є абсолютно нереальною подією. Паралельно з цим, унаслідок біологічних і психологічних змін, 6-ти – 7-ми річні діти відносяться до групи осіб, які переживають перехідний період («кризу 7 років»). Він пов'язаний, насамперед, із виникненням так званої суперечливої внутрішньої позиції, яка мов би переносить учнів на новий рівень їхньої самосвідомості. Ідеться про входження в протиріччя із такою соціальною ситуацією, коли дитина в очах її дорослого оточення ще мала, а у власних почуттях вона відчуває себе дорослою. Звідси виникає синдром «несолодкої (гіркої) цукерки», тобто учню погано через відчуття внутрішньої самотності, але це він намагається неймовірними зусиллями ще й приховати.

При цьому, стресове навантаження на психіку дитини може ще й збільшуватися, якщо йдеться про першокласників, які на фоні всіх тих втрат, про які йшлося вище, ще й відчувають пришвидшення темпу

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

навчання, збільшення певних правил і обмежень з боку вчителя у порівнянні з їхнім попереднім перебуванням у дошкільних закладах; суворий стиль взаємодії педагога; отримання оцінок, що є досить стресогенним фактором.

Отже, як підкреслюють науковці (О. О. Біла, Т. М. Гнетова), поняття «самотність» означає відчуття особистістю психологічного стану роз'єднаності та соціальної ізоляції [2; 3]. Воно виникає у молодшого школяра в критичних ситуаціях унаслідок наявності страху, емоційної ізоляції або через індивідуальні особливості дитини, її соціальної ізоляції в сім'ї та колективі.

Відчуття самотності є характерним і для дітей з акцентуаціями характеру, для замкнених і сором'язливих учнів, дітей із відчуттям «комплексу меншовартості»; для школярів, які внаслідок різних життєвих обставин опинилися в соціально ізольованих умовах існування (в родині, де присутній брак емпатії в стосунках, що ускладнює встановлення дружніх відносин між усіма членами сім'ї; на етапі адаптації в новому шкільному колективі; в екстремальних обставинах). Такі молодші школярі більше спілкуються з дорослими, ніж з іншими дітьми свого віку.

Водночас, як зазначає учені О. М. Макаренко, накопичення «... стресового досвіду, при всій його негативній дії, необхідне для особистісного зростання і стресостійкості у майбутньому» [5, с. 124]. Такий досвід все ж таки постає запорукою для вироблення успішних шляхів виходу із кризових ситуацій.

Аналіз науково-теоретичних джерел (Т. В. Архиреева, Т. М. Гнетова, О. О. Лопатіна) дозволив конкретизувати основні критерії, за якими можна визначити декілька груп дітей із різними поведінковими реакціями у критичній ситуації самотності. Так до основних критеріїв відносяться: позиція дитини в колективі (повна ізоляція, часткова ізоляція, відсутність ізоляції); наявність або відсутність у школяра особистісної тривожності (високий рівень тривожності, помірний і низький рівень); рівень самооцінки особистості (завищена, адекватна самооцінка, низька самооцінка); рівень контактності (визначається за такими показниками: ступінь здатності організовувати та приймати участь у спільній грі, встановлювати дружні стосунки з однолітками; наявність або відсутність байдужого ставлення людей, прояв любові, фізичного контакту; ступінь емоційних схильностей, реакції на прохання, спроби залучитися до групової діяльності; схильність до здорового контакту й мімічного реагування, реакція на тембр голосу); схильність до соціальної ізоляції у дітей з акцентуаціями характеру (гіпотимний тип, дистимний тип, сенситивний тип, циклоїдний тип, шизоїдний тип); ступінь ізольованості дитини в сім'ї (повна, епізодична, відсутність ізоляції); наявність специфічних особистісних переживань (таких, як: смерть близької людини, розлучення батьків та його наслідки, передача дитини до спеціальної опікунсько-виховної чи медичної установи, невдачі, брак успіху і схвального ставлення в сім'ї та в дитячий

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

установі, стани фрустрації, спричинені заблокуванням деяких потреб тощо) [1; 3; 4].

Зміст соціально-педагогічної підтримки молодших школярів у критичній ситуації самотності ми вбачаємо в цілеспрямованій взаємодії педагога з учнями, в результаті якої відбувається виявлення, комплексний аналіз реальних або потенціальних проблем дитини, спільне з учнем проектування можливих способів виходу з них і їх продуктивна реалізація. Така підтримка поєднує:

– соціально-педагогічну підтримку (спільне з учнем визначення інтересів, цілей і шляхів подолання перешкод і тимчасових труднощів; надання педагогічного супроводу дитині, оперативної допомоги у вирішенні її соціально-педагогічних проблем);

– комплексний супровід на етапі самореабілітації дитини (що стимулює процес самостійного пошуку внутрішньої цілісності, полегшує розробку індивідуальних стратегій перетворення проблемної ситуації на більш оптимістичну / гуманну; опанування різними способами поведінки, яка використовується молодшим школярем для самокерування, націлене на передбачення та переживання кризової ситуації);

– психологічну підтримку (індивідуальну та сімейну психотерапію, психокорекцію взаємостосунків між батьками та в підсистемі «батьки-діти»).

Таким чином, комплексна підтримка молодших школярів у критичних ситуаціях самотності поєднує такі компоненти, як педагогічну, психологічну, соціально-педагогічну підтримку та комплексний супровід учнів на етапі їх самореабілітації. Упровадження такого аспекту професійної діяльності дозволяє вчителю оптимізувати процес інтеграції досліджуваної цільової групи учнів у класний колектив, а також у дитячу групу в умовах позакласної та позашкільної роботи.

1. Архиреева Т. В. Становлення критичного відношення до себе у дітей молодшого шкільного віку. *Питання психології*. 2002. №3. С. 9–10.

2. Біла О. О., Панченко І. В., Мітева Т. Є. Креативність педагога як детермінанта успішної реалізації освітньої стратегії інтеграції засобів літературного, образотворчого та музичного мистецтва. Професійна підготовка фахівців мистецько-педагогічного профілю: теорія і практика : кол. монографія. Ізмаїл: ІДГУ, 2022. С. 27–45.

3. Гнетова Т. М. Бережіть дітей від самотності. *Педагогіка толерантності*. 1998. №2. С. 47.

4. Лопатіна О. О. Родинне виховання: 32 уроки доброти. Х.: Основа: Тріада+. 2007. 156 с.

5. Макаренко О., Вінс В., Голубєва М. Ходос О. Психолого-педагогічні особливості прояву стресу у молодших школярів. *Соціальна психологія*. 2008. №6. С. 122–130.

**ПІДГОТОВКА І РЕАЛІЗАЦІЯ МИСТЕЦЬКИХ ВОЛОНТЕРСЬКИХ
ПРОЄКТІВ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ ВИПУСКНИХ КЛАСІВ**

Ольга Гребінник

*магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – проф. Біла О.О.*

Перехід учнів із початкової школи до основної – це складний етап в їхньому шкільному житті, що пов'язаний із багатьма зовнішніми та внутрішніми змінами. Ідеться, насамперед, про інший режим навчальної праці та її навантаження на дитяче здоров'я, значне розширення кола спілкування учнів із учителями, іншими працівниками школи. Це обумовлює створення відповідної системи соціально-педагогічної роботи, що необхідна для своєчасного корегування процесу адаптації майбутніх п'ятикласників до нових умов навчання у середній школі.

У теоретичних працях Ю. З. Гільбуха, С. Л. Коробко, Л. О. Кондратенко було зазначено, що перехідним від молодшого шкільного до молодшого підліткового слід вважати «віковий період, коли учням виповнюється 10–11 років» [3, с. 25]. На цьому етапі вікового розвитку учні поступово набувають почуття дорослості, демонструють негативізм, перебувають у стані пошуку своєї унікальності тощо.

У зазначений період життя також спостерігається поступова заміна провідних видів діяльності. Ідеться про активізацію комунікативної діяльності на фоні вже вдосконаленої в початковій школі навчальної діяльності.

Учені також наголошують на підсиленні у випускників початкової школи статево-вікових відмінностей у контексті формування їхнього образу «Я». Учениці 10–11 років сприймають себе більш оптимістично та діють впевнено в ситуації «тут і зараз». Вони є реалістками та виявляються більш пристосованими й адаптованими до ситуації переходу в середню школу.

Хлопчики менш задоволені сформованими уявленнями про себе та схильні мріяти та конструювати уявлення про образ свого «Я» у майбутньому. Здатність до рефлексії у них менш розвинена, ніж у дівчат. Звідси ще зберігається зовнішній контроль за деструктивною поведінкою хлопчиків навіть за наявності в них високого інтелекту.

Науково-теоретичний аналіз праць учених О. О. Білої, Д. Г. Іванової, М. М. Заброцького дозволив нам з'ясувати основні труднощі, що виникають у молодших школярів в період їхнього переходу на новий рівень навчання в середній школі [2; 4].

На перше рангове місце дослідники поставили кардинальне оновлення співпраці дітей і батьків із різними вчителями у зв'язку з розширенням розкладу уроків. Такі педагоги мають різні вимоги, темпераменти та характери, стилі взаємодії, що відрізняються від першого вчителя початкової школи. Це може стати причиною термінового зниження успішності учнів.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

У зв'язку з вищезазначеними обставинами, слід наголосити на існування неузгодженості вимог між учителями, а іноді й на їх протиріччя. Вони часто не враховують або взагалі не бачать психолого-педагогічних відмінностей між п'ятикласниками й іншими школярами основної школи. І як результат – завищені вимоги до нових учнів закладу середньої освіти, зниження у них рівня навчальних досягнень, мотивації й інтересу до навчання.

Щодо внутрішнього емоційного стану самих дітей у цей період, то більшість із них відчуває труднощі у взаємостосунках з новими вчителями. Вони не відчувають тієї емоційної близькості, що була з першим учителем; бояться деяких нових педагогів; важко вступають у комунікацію з новим класним керівником, через що можуть вередувати тощо.

При цьому, у перше півріччя ступінь залежності певної частини дітей від дорослих, передусім від класного керівника, який замінив першого вчителя, ще зберігається достатньо високим.

Унаслідок того, що класний керівник вже не знаходиться з учнями протягом всього дня, як перший учитель, у окремих учнів може порушуватися дисципліна. Вони «шаленіють» від несподіваної свободи, бігають по школі, б'ються тощо. Тому стає очевидним, що у випускних класах початкової школи актуальним є виховний аспект зміцнення в учнів умінь і навичок з самоорганізації, самодисципліни та саморефлексії.

Також, через термінове відчуття школярами групової самотності (бо «дорослим ми зараз так не потрібні, як були потрібні нашій вчительці у початковій школі»), у дітей на деякий час зберігається бажання знову опинитись у вже знайомій ситуації опіки та залежності. Тому вони можуть часто відвідувати клас першої вчительки; зберігати на деякий час інтерес до книжок й ігор, у які грають діти молодшого шкільного віку. У такий спосіб ще й відбувається ствердження себе як «старшого», того, хто може опікуватися першокласниками, бо у середній школі вони відчули різку зміну позиції «старших учнів» випускних класів початкової школи на «наймолодших учнів» у середній школі.

Слід підкреслити, що для деяких педагогічно занедбаних учнів, які в умовах початкової школи відчували низку труднощів, новий шкільний статус «п'ятикласника» може стати непоганим шансом для оптимістичного початку нового шкільного життя. Однак іноді такі сподівання виникають унаслідок зміни зовнішніх умов навчання, а не внутрішньої мотивації. Надалі такі надії не виправдовуються, виникають нові розчарування, порушення в емоційно-вольовій сфері школяра тощо.

У цілому, через увесь комплекс вищезазначених труднощів, що виникають на початку навчального року, учні-п'ятикласники можуть стати більш тривожними, боязкими або, навпаки, надмірно галасливими, непосидючими. У них терміново знижується працездатність, пам'ять, інколи порушується сон, апетит тощо. Такі відхилення мають поодинокий характер і зникають, за умови їхньої успішної соціальної адаптації, через 2 або 4 тижні. Але є й діти, у яких такий адаптаційний період може затягнутися на 3 місяці.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

До окремої цільової групи майбутніх п'ятикласників, які відчують низку проблем на етапі початку навчання у середній школі, слід віднести й тих, хто перейшов у новий клас або школу (гімназію); випускники початкової школи з особливими освітніми потребами, що одночасно пов'язані з їхніми індивідуальними особливостями (темпераментом, характером, наявними акцентуаціями характеру, обдарованістю тощо) і слабким станом здоров'я (діти з розладами аутичного спектру (РАС), учні з синдромом Дауна, молодші школярі з сенсорними порушеннями та інші).

З метою підготовки учнів четвертих класів до успішної адаптації в середній школі доцільно активізувати шкільний волонтерський рух. Саме волонтери-старшокласники впроваджують в умовах закладу початкової школи низку благодійних проєктів.

Наведемо приклад одного із таких волонтерських проєктів з акцентом на підсилення в ньому мистецького ресурсу. З цією метою ми скористалися методичними рекомендаціями О. О. Білої, М. П. Трофанової та розробили експериментальну програму «Перший раз у п'ятий клас» [1; 5]. В експериментальну програму було включено заняття за такою тематикою:

- «Ми вдячні тобі, початкова школа!»;
- «Твоя середня школа буде такою, про яку ти мрієш!»;
- «Мій майбутній класний керівник»;
- «Знайомство з новими предметами середньої школи»;
- «Основні норми шкільного життя»;
- «Чи легко бути учнем?»;
- «Чого я боюся в середній школі?»;
- «Зустріч з новими учителями середньої школи».

Така програма може бути динамічною, тобто більш розширеною (з додатковим комплексом тем) або навпаки, мати скорочену версію.

Підкреслимо, що перед введенням будь-якої експериментальної програми слід заздалегідь підготувати потенційних волонтерів-старшокласників до взаємодії з випускниками початкової школи.

Під час такої підготовчої роботи О. О. Біла рекомендує відпрацювати з волонтерами різноманітні арт-терапевтичні методи, методики, техніки тощо.

Зокрема, до такого методичного комплексу доцільно включити творчі імпровізації, театральні інсценівки, рольові ігри й етюди «Новий вчитель – новий учень», «Новий учень – новий учень», «Приємне знайомство» тощо); малюнкова арт-терапія (арт-вправи «Я в середній школі», «Мое ім'я», «Мій клас» тощо); мандало-терапія (арт-вправи «Моя мандала», «Дивовижне коло», «Тарілочки» тощо); анімало-терапія (моделювання взірців поведінки тварин для зняття шкільної тривожності та розширення репертуару поведінки); мистецькі бесіди; обговорення та ілюстрування шкільних історій тощо [1, с. 27].

Таким чином, процес підготовки четверокласників до успішної адаптації в умовах середньої школи інтегрує широке різноманіття

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

напрямів підготовчої роботи педагогів, батьків випускників початкової школи та майбутніх волонтерів – старшокласників.

1. Біла О. О. Соціально-педагогічне проектування в закладах дошкільної, початкової та позашкільної освіти (контекст університетської підготовки соціологів). Навч.-метод. посібник. Одеса: Астропринт, 2019. 192 с.

2. Біла О. О., Іванова Д. Г. Антропоорієнтована спрямованість професійної діяльності креативних педагогів у контексті збереження самоцінності дитинства. Професійна підготовка фахівців мистецько-педагогічного профілю: теорія і практика: колективна монографія. Ізмаїл: ІДГУ, 2019. С. 46–60.

3. Гільбух Ю. З., Коробко С. Л. Кондратенко Л. О. Готовність дитини до середньої школи. К.: Главник, 2004. 205 с.

4. Заброцький М. М. Вікова психологія: навчальний посібник. К.: Освіта, 2001. 204 с.

5. Трофанова М. П. Виховання молодших школярів у системі позанавчальної діяльності. *Рідна школа*. 2000. №9. С. 23–28.

СИСТЕМНІСТЬ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Ілона Дерменжи

*студентка 4 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Бухнієва О.А.*

Основу програми з музичного мистецтва складає системний підхід до навчання на уроках з музичного мистецтва. Він забезпечує активну навчально-пізнавальну діяльність учнів, формує готовність до самореалізації та безперервної освіти, організує навчальну співпрацю з однолітками та дорослими у пізнавальній діяльності.

Реалізація технології системного підходу передбачає дотримання системи дидактичних принципів, один із яких – принцип творчості – означає максимальну орієнтацію на творчий початок у процесі, придбання учнями власного досвіду творчої діяльності. Розвиток та використання творчих здібностей дитини сприяє її більш ефективному розвитку та навчанню [5].

Сучасна система освіти орієнтована на активізацію творчих якостей учнів, які активно формуються на заняттях естетичного циклу, у ході вивчення яких у дітей розвивається здатність сприймати прекрасне у навколишній дійсності, у витворах мистецтва, у природі, у відносинах між людьми. За своєю унікальною нагодою викликати в людині творчу активність, мистецтво посідає перше місце серед усіх різноманітних елементів, що становлять систему виховання людини. Урок музики, як процес пізнання мистецтва, грає особливу роль, оскільки творчість є його стрижнем і впливає на розвиток відповідних здібностей учнів. Музичні

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

заняття дають можливість найповніше розкрити основні психологічні якості учнів (мислення, уяву, пам'ять, інтелектуальну гнучкість тощо), сформувати емоційну і чуттєву сферу психіки кожної особистості (чуйність, вміння через сприйняття музичного мистецтва пізнати глибину душевних переживань) [3, с. 109].

В основі навчання на уроках музики лежить системний підхід, який передбачає як виховання учнів, так і розвиток якостей особистості; стратегію соціального проєктування та конструювання у системі навчання на основі технологій та змісту сучасної освіти; з орієнтацією на результати навчання, урахування вікових, психологічних особливостей школярів, ролі та значення видів діяльності та форм спілкування для визначення цілей освіти та шляхів їх досягнення.

Одним із основних компонентів комплексних занять музикою, безперечно, є застосування вчителем різноманітних творчих завдань. Причетність до самостійної (індивідуальної та колективної) творчості створює умови, що включають особливі психологічні механізми, які забезпечують у майбутньому реалізацію людської якості – здатності до перетворювальної діяльності. «Особистість неспроможна розвиватися у межах споживання, її розвиток необхідно передбачає зміщення потреб на творення, яке одне не знає кордонів» [4, с. 47].

Систему творчих завдань під час уроків музики доцільно проєктувати у двох площинах: – з одного боку, постійно звертатися до життєвих прикладів, вражень школярів, – з іншого – до творів мистецтва, в яких відображені знайомі учням образи, явища, ситуації.

Всі використовувані на музичних заняттях у школі принципи та методи утворюють систему, спрямовану на те, щоб навчити та виховати у дітях ціннісне сприйняття різних видів мистецтва через їх взаємозв'язок, а також на те, щоб уроки музики були найбільш цікавими для дітей, інформативними та навчальними відповідно певним умінням та навичкам. Тому системний підхід до музичних занять здається цілком природним, саме такі уроки покликані допомогти дітям свідомо визначати естетичну цінність музичних творів зокрема, і любити і розуміти мистецтво в цілому.

Системно-діяльнісний підхід орієнтований на розвиток особистості, формування громадянської ідентичності. Так як основною формою організації навчання є урок, необхідно знати принципи побудови уроку, зразкову типологію уроків та критерії оцінювання уроку у рамках системно-діялісного підходу [1, с. 5].

Система дидактичних принципів навчання:

1. Принцип діяльності полягає в тому, що учень, отримуючи знання не в готовому вигляді, а набуваючи їх сам, усвідомлює зміст та форми своєї навчальної діяльності, розуміє та приймає систему її норм, бере активну участь у їх удосконаленні, що сприяє активному та успішному формуванню у нього загальнокультурних та діяльнісних здібностей, загально навчальних навичок.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

2. Принцип наступності означає наступність між усіма рівнями та етапами освіти лише на рівні технології, змісту та методів з урахуванням вікових психологічних особливостей розвитку дітей.

3. Принцип цілісності – передбачає формування в учнів узагальненого системного ставлення до світу (природі, суспільству, соціокультурному світу та діяльності, про роль та місце кожної науки в системі наук).

4. Принцип міні-макса полягає в наступному: школа має запропонувати учню можливість опанувати зміст освіти на максимальному для нього рівні (визначуваному зоною найближчого розвитку вікової групи) і водночас забезпечити його засвоєння на рівні соціально безпечного мінімуму.

5. Принцип психологічного комфорту – передбачає зняття всіх стресових чинників навчального процесу, створення доброзичливої атмосфери у процесі і під час уроків, орієнтоване реалізацію ідей педагогіки співробітництва, розвиток діалогічних форм спілкування. комунікація.

6. Принцип варіативності – забезпечує учням вміння систематично перебирати варіанти та приймати адекватні рішення у різних ситуаціях [2, с. 58-60].

7. Принцип творчості – означає максимальну орієнтацію творче початок у процесі набуття учнями власного досвіду творчої діяльності.

Наступний педагогічний прийом пов'язані з організацією музичної діяльності дітей під час уроку, як поліфонічного процесу. Необхідно створити умови для прочитання кожною дитиною одного і того ж музичного образу в одному й тому ж часі, виходячи зі свого індивідуального бачення, слухання, відчуження музики, що звучить. Це теж ознаки системного підходу в музичному навчанні [3, с. 67]. В одній дитині вона викликає руховий відгук, і вона виражає свій стан у пластиці руки, тіла, в якомусь танцювальному русі; інший висловлює своє розуміння образів музики у малюнку, в кольорі, в лінії; третій підспівує, підігрує музичному інструменту, імпровізує; а ще хтось «нічого не робить», а просто задумливо, уважно слухає (а це, можливо, і є найсерйознішою творчою діяльністю). Важливо зберегти цю різноманітність творчих проявів, заохотити цю різноманітність. Не потрібно, щоб усі діти однаково відчували, слухали, виконували музику, важливо, щоб сприйняття музики дітьми на уроці набувало вигляду художньої «партитури», в якій дитина має свій голос, індивідуальний, неповторний, вносить до неї своє унікальне оригінальне бачення музики.

1. Триндаде А.Р. Інформаційні і комунікативні технології та розвиток людських ресурсів. *Дистанційна освіта*. Київ, 2000. С. 5-8.

2. Олексюк О.М. Музична педагогіка: навчальний посібник. Київ. КНУКИМ, 2006. 188 с.

3. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія та методика викладання художніх дисциплін). Київ, 2008. 274 с.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

4. Бех І. Д. Виховання особистості. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. Київ: Либідь, 2003. 344 с.

5. Трифанова О.С., Кисельова О.І. Моральне виховання дітей дошкільного віку. Леонографія. Одеса: Видавець М. П. Черкасов, 2010. 239 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Христина Дінчева

магістрантка педагогічного факультету

Ізмаїльського державного гуманітарного університету

Науковий керівник – доц. Іванова Д.Г.

Проблемі формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей дошкільного віку присвячено чимало наукових праць вітчизняних й зарубіжних дослідників. Сенсорний розвиток дослідники визначають як один з основних компонентів дошкільного виховання.

В історії педагогічної думки (М. Авдеєва, Т. Башаєва, В.Болотов, М. Васькевич, Л. Венгер, В. Войтко, В. Гербова, Т. Галанова, Є. Зворигіна, Є. Смирнова, Т. Фонарьов та ін.) з певною періодичністю постають питання, що торкалися сенсорного розвитку дітей дошкільного віку, посилення їхньої зацікавленості, активізації у процесі поступального розвитку суспільства.

Український педагог М. Трикоз важливість сенсорного виховання вбачає в тому, що пізнання навколишньої дійсності базується на відчутті та сприйманні. Дитина дізнається про навколишні предмети та явища за допомогою зору, дотику, слуху. На основі цього відбувається активний розвиток психічних процесів, таких як пам'ять, уява, мислення [4, с. 18].

Сенсорно-пізнавальна компетентність передбачає актуалізацію пізнавальної активності дитини, її спостережливості, винахідливості в умовах довкілля; орієнтування в сенсорних еталонах, їх видах, ознаках, властивостях; оволодіння прийомами аналізу, синтезу, узагальнення, класифікації, порівняння тощо [3, с. 4].

Відтак формування сенсорно-пізнавальної компетентності дитини дошкільного віку доцільно розглядати як систему педагогічних впливів, спрямованих на формування способів чуттєвого пізнання та вдосконалення відчуттів та сприймань [3, с. 4].

Згідно з визначеними у змісті оновленого Базового компоненту дошкільної освіти (2021 р.) освітніми напрямами, державні вимоги до рівня освіченості, розвиненості та вихованості дитини 6 (7) років, показники набутих дитиною логіко-математичної та дослідницької компетентностей перед її вступом до школи охоплює освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» [1].

Загалом набуття різних видів компетенцій дитиною дошкільного віку відбувається в різних видах діяльності (ігровій; руховій; природничій; предметній; образотворчій, музичній, театральній,

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

літературній; сенсорно-пізнавальній і математичній; мовленнєвій; соціокультурній та інших) і вимагає практичного засвоєння дитиною системи елементарних (доступних) знань про себе та довкілля, моральних цінностей, уміння доречно застосовувати набуту інформацію [2].

Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» передбачає розвиток у дітей дошкільного віку наступних компетентностей:

1) предметно-практична, технологічна компетентність – здатність практично реалізувати свої творчі задуми з перетворення об'єктів довкілля з використанням різних матеріалів;

2) сенсорно-пізнавальна, логіко-математична, дослідницька компетентність – здатність використовувати власну сенсорну систему в процесі логіко-математичної і дослідницької діяльності [2].

Таким чином, сенсорно-пізнавальна компетентність дітей дошкільного віку характеризується через виявлення їх пізнавальної активності, спостережливості, винахідливості у довкіллі; вирізняється їх позитивною пізнавальною мотивацією; діти моделюють, експериментують у довкіллі за допомогою вихователя і самостійно, використовуючи умовно-символічні зображення, схеми. Діти вчаться орієнтуватися в сенсорних еталонах (колір, форма, величина), їх видах, ознаках, властивостях; у часі і просторі; оволодівають елементами логічного мислення, прийомами узагальнення, класифікації, порівняння, зіставлення та ін. [1].

Як наголошують сучасні науковці, зокрема О. Камінська та А. Закревська, у формуванні сенсорно-пізнавальної компетентності дітей дошкільного віку треба звернути увагу на організацію процесу їх сенсорної інтеграції [5, с. 11]. На думку вчених, сенсорна інтеграція охоплює процеси отримання, структурування та використання інформації від органів чуття, що відбуваються на рівні центральної нервової системи. Встановлено, що процес сенсорної інтеграції у дітей дошкільного віку складається з п'яти взаємопов'язаних етапів:

- 1) сенсорна реєстрація;
- 2) сенсорна орієнтація;
- 3) інтерпретація;
- 4) вибір відповідної реакції;
- 5) здійснення реакції у відповідь [5, с. 11].

Одним із найбільш потужних, гнучких і дієвих засобів формування сенсорно-пізнавальної компетентності дитини дошкільного віку є музика, адже вона володіє силою емоційного впливу, виховує почуття людини, формує смаки. Музичне виховання здійснює величезний вплив на загальне формування особистості: чуттєву сферу, розвиток мислення, формування почуття краси, бачення прекрасного в мистецтві і житті. Прищеплення основ музичної культури сприяє розвитку естетичних почуттів та емоцій, інтересів і смаків дитини [6, с. 47]. Музика сприяє розв'язанню завдань розумового розвитку дитини. Окрім відомостей про музику, які мають пізнавальне значення, бесіда за матеріалами музичних

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

творів торкається різноманітних життєвих ситуацій, вчить дітей аналізувати, встановлювати взаємозв'язки тощо. Словник дітей збагачується доступними їм музичними термінами, образними словами і виразами, які характеризують настрої, почуття, які передаються за допомогою музики [6, с. 15].

Дошкільний вік є сенситивним періодом для формування сенсорно-пізнавальної компетентності особистості. Цей процес починається в дошкільному віці за допомогою роботи вихователя з різними засобами музичної діяльності. Отже, музичний розвиток здійснює неоціненний вплив на загальний розвиток дитини: формується емоційна сфера, вдосконалюється мислення, дитина стає чутливою в розумінні краси і мистецтва.

Музичне виховання і розвиток вимагають правильної організації вихователем освітнього процесу. Конкретизуємо, що формування сенсорно-пізнавальної компетентності засобами музичної діяльності – виховний процес, в якому педагог допомагає накопичити музичний досвід, набути елементарні знання, вміння та відповідні навички. Рівень розвитку визначається поведінкою вихованців під час безпосередньо освітньої діяльності, творчими проявами у процесі самостійної діяльності, участю в оглядах, конкурсах, фестивалях різного рівня.

Якщо дитина за своєю ініціативою охоче співає, танцює, музикує і робить це виразно і правильно, це свідчить про досить високий рівень розвитку сенсорно-пізнавальної компетентності. Успіх музичного розвитку залежить від ступеня причетності і зацікавленості всього педагогічного колективу дошкільного закладу і від батьків, так як є інші можливості збагачення дітей музичними враженнями [6, с. 73].

Таким чином, слід зазначити, що музична діяльність безпосередньо і сильно впливає на формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей дошкільного віку вже в перші роки його життя, займає велике місце в музичному вихованні і в загальному культурному розвитку дошкільнят.

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) Нова редакція. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція та поради для організації освітнього процесу. URL: <https://ezavdnz.mcfr.ua/book?bid=37876>

3. Безсонова О. Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Впроваджуємо оновлений Базовий компонент дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2021. №7. С. 4.

4. Грама Н.Г. Сенсорний розвиток дітей раннього віку: теорія і практика: монографія. Одеса, 2018. 239 с.

5. Камінська О., Закревська А. Розуміти дитину та її відчуття. Проблема розвитку сенсорної інтеграції в дошкільному віці. *Дошкільне виховання*. 2021. №7. С. 11-12.

6. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посіб. С. І. Матвієнко. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 297 с.

ПІЗНАВАЛЬНА САМОСТІЙНІСТЬ ЯК ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНА ЯКІСТЬ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Світлана Звекова

аспірантка

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – проф. Князян М. О.

Сучасні реформи в системі освіти спрямовані на створення умов для розвитку компетентностей та навичок, які необхідні для життя в сучасному суспільстві. Цілі освіти орієнтовані на формування критичного мислення, творчого підходу до розв'язання завдань, здатності до самостійної роботи та навчання, комунікативних та міжкультурних компетенцій. Коригування системи цінностей також є важливим аспектом реформування системи освіти. Зокрема, акцентується увага на підготовці студентів до активної участі у громадському житті та розвитку демократичних цінностей. Інноваційні форми співпраці між викладачем та здобувачем вищої освіти стали основою нової освітньої парадигми. Це можуть бути спільні проекти, дослідження, практика, інтерактивні заняття та інше. Такі форми співпраці сприяють розвитку креативності, комунікаційних та лідерських навичок у студентів та підвищенню якості навчання.

Самоорганізація діяльності у конкретній галузі також набула особливого значення. Майбутні бакалаври спеціальної освіти мають бути готові до постійного самовдосконалення та навчання впродовж усього життя. Навчання на основі практичних завдань та розв'язання викликів сьогодення, що виникають у конкретній галузі, дозволяє студентам набувати практичних навичок та компетентностей.

Метою реалізації самостійної роботи студента в університеті стає формування особистості активної, самостійної, здатної творчо використовувати у своїй професійній діяльності здобуті знання.

Роль самостійної роботи здобувачів вищої освіти у навчальному процесі зростає. Формування професійних здібностей майбутніх бакалаврів спеціальної освіти, які дають змогу творчо застосовувати отримані знання, відбувається при проведенні самостійної роботи в командах, при роботі над проектами, за участю студентів у формулюванні та реалізації проблем, пов'язаних з майбутньою професією.

Самостійна робота з формування професійних якостей дозволяє навчити майбутніх бакалаврів спеціальної освіти ставити навчальну мету, обирати оптимальні шляхи їх досягнення, працювати в колективі, сприяє підвищенню мотивації навчання, виробляє у бакалавра прагнення безперервно підвищувати свої знання, розвиває здібності до самостійної творчої діяльності.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Кабанкова О. М. стверджує, що пізнавальна самостійність – це складна якість особистості, яка передбачає здатність самостійно пізнавати світ, готовність і прагнення до навчання, уміння шукати необхідну інформацію, оцінювати її достовірність та застосовувати отримані знання для розв’язання проблем. Ця якість є інтегративною, оскільки включає в себе різні аспекти розвитку особистості: інтелектуальні здібності, готовність до самостійної роботи, володіння прийомами пізнавальної діяльності, самоконтроль та активність. Водночас, ця якість є динамічною, оскільки вона може змінюватись і розвиватись в процесі навчання та життєдіяльності.

Науковці (Яковлева В. А., Власенко Р. П.), вважають що пізнавальна самостійність особистості є важливою передумовою для розвитку її творчих здібностей. Людина, яка може самостійно здобувати знання, аналізувати і оцінювати їх, має більше можливостей для розвитку свого творчого потенціалу [4].

Наумчук В. І. висуває думку, що сутність самостійної роботи полягає в активному ставленні студента до її мети. Науковець вказує на те, що у різних випадках студент може бути залучений до визначення мети самостійної роботи різними способами. У деяких випадках мета може бути присвоєна, що є важливим, оскільки у меті проектуються очікувані результати. У інших випадках здобувач вищої освіти може долучатися до визначення мети на основі аналізу конкретної ситуації. А ще в інших випадках він може самостійно визначати мету та відповідно до неї регулювати свою діяльність. Головне при виконанні самостійної роботи полягає в тому, що мета діяльності студента включає в себе функцію управління цією діяльністю. Це означає, що здобувач вищої освіти повинен самостійно визначати свої цілі та завдання, регулювати свою діяльність та вміти оцінювати результати своєї роботи. Такий підхід дає можливість розвивати свої здібності, навички та вміння, що є важливим для майбутньої професійної діяльності [1].

З іншого боку, творчий професійний потенціал є важливим для успіху в багатьох професіях, особливо в тих, що пов’язані з науковими, технічними, мистецькими, креативними індустріями. Тому розвиток пізнавальної самостійності та творчих здібностей є важливим завданням для освіти та виховання молодого покоління. Розвиток пізнавальної самостійності і творчих здібностей повинен стати однією з головних цілей освіти та виховання. Для цього потрібно створювати сприятливі умови для самостійного здобуття знань та розвитку творчих здібностей, а також надавати можливості для їх використання в різних сферах життя. Пізнавальна самостійність передбачає здатність особистості самостійно формулювати завдання та плани навчання, відшукувати необхідну інформацію та використовувати різноманітні джерела знань, критично оцінювати інформацію та приймати обґрунтовані рішення. Також важливим елементом пізнавальної самостійності є здатність корегувати власну діяльність відповідно до методичних настанов та удосконалення навколишньої дійсності [2].

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

У нашому розумінні, пізнавальна самостійність – це здатність самостійно здобувати нові знання та розвиватись у своїй професійній сфері. Ця якість є дуже важливою для майбутніх бакалаврів спеціальної освіти, оскільки вони мають бути здатні швидко орієнтуватись у нових технологіях, методиках та інноваціях у своїй професійній галузі.

Самостійну роботу студента в освітньому процесі необхідно планувати на кожному етапі розвитку. У самостійній роботі, як і в будь-якій іншій роботі, повинен бути побудований шлях від простого до складного. Виконання всіх видів самостійних завдань у рамках спеціальної освіти повинні оцінюватися за допомогою розроблених критеріїв. Викладачу необхідно пропонувати такі завдання, які моделюють окремі етапи індивідуальної дослідницької діяльності студентів. Увага майбутніх бакалаврів спеціальної освіти акцентується на особливостях кожного етапу дослідницької діяльності [5].

Здібність до самостійного навчання та постійного розвитку знань і компетенцій є ключовою для ефективного виконання професійних обов'язків та досягнення успіху у кар'єрі. Бакалаври спеціальної освіти повинні мати можливість вчитись на основі власного досвіду, аналізувати інформацію, використовувати нові інструменти та методики у своїй роботі, щоб збільшити ефективність та якість своєї діяльності [3].

Одне з найважливіших завдань вищого навчального закладу – привчити студента до самостійного читання професійної літератури, тому що це є невід'ємною частиною його професійної підготовки, адже умовах стрімкого технічного та технологічного прогресу виникає гостра необхідність поповнювати та оновлювати власні знання самостійно. Наймотивованіший вид діяльності студентів – це читання літератури за фахом, тому що при цьому враховується їхній інтерес, а також рівень пізнавальних можливостей, їх професійний потенціал реалізується таким чином на якісно новому рівні. Окрім цього, пізнавальна самостійність важлива для того, щоб розвивати власну креативність та винахідливість, що є необхідними для вирішення складних проблем та завдань у своїй професійній галузі. Важливо також навчитись ефективно використовувати різні джерела інформації, зокрема, Інтернет, бібліотеки, фахові видання, щоб отримувати надійну та актуальну інформацію для своєї роботи.

Самостійна робота сприяє прояву майбутнього бакалавра спеціальної освіти самореалізації, втілення власних ідей, спрямованих на створення нового, вирішення пошуково-творчих завдань, отже, сприяє вмінню аналізувати свою професійну діяльність, розвиває здатність створювати систему зразків навчальних дій, виробляє відповідальність за свої дії, формує критичність та самокритичність при оцінці результатів своєї діяльності. Пізнавальна самостійність є необхідною особистісно-професійною якістю майбутніх бакалаврів спеціальної освіти, яка допоможе їм ефективно працювати у своїй професійній галузі.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

1. Гашимова В.Х. Деякі аспекти розвитку творчої особистості майбутнього вчителя. *Педагогіка і психологія*. 1996. № 3. С. 164-168.
2. Кабанкова О. М. Формування пізнавальної самостійності студентів технічного університету в процесі вивчення іноземної мови: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09. Луцьк, Харків, 2018. 294 с.
3. Нагрибельна І. А. Самостійна робота в системі підготовки майбутніх учителів початкових класів до навчання української мови: монографія. Херсон, 2016. 348 с.
4. Наумчук В. І. Теоретичні основи самостійної роботи студентів. *Сучасні наукові дослідження: матеріали XVII Міжнародної наукової конференції*. Тернопіль, 2018. С. 134-137.
5. Яковлева В.А., Власенко Р. П. Формування пізнавального інтересу у майбутніх вчителів географії в процесі навчання. *Cuiavian University in Wloclawek*, 2021. С. 75-80.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА: АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ

Валерія Іванова
аспірантка

Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – проф. Князян М.О.

Важливим завданням професійної підготовки майбутніх молодших бакалаврів музичного мистецтва є розробка та впровадження ефективних методів формування у них самоосвітньої компетентності, котра набуває неабиякого значення для їхнього результативного самозростання як професіонала.

Аналіз наукового фонду свідчить, що існує декілька підходів до вирішення проблеми підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців музичної освіти: формування професійної готовності майбутніх учителів музики (О. Гаврилук), професійної компетентності майбутнього викладача музичного мистецтва (О. Білостоцька), професійного досвіду педагогів (М. Михаськова), їхніх ціннісних компетентностей (К. Кабріль), педагогічної культури (Ю. Смаковський); використання інтерактивних технологій (С. Кулікова), мультимедійних технологій (Л. Гаврілова) в професійному становленні майбутніх учителів музики.

Утім висвітлення наукових підходів щодо змісту професійної компетентності майбутніх молодших бакалаврів музичного мистецтва потребує більшої ґрунтовності та деталізації.

Слід зазначити, що, оскільки базовим теоретичним орієнтиром для визначення сутності самоосвітньої компетентності є положення науковців про професійну компетентність майбутніх молодших бакалаврів музичного мистецтва, метою статті є висвітлення наукових підходів щодо цієї компетентності та пов'язаних з нею феноменів.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Наголосимо, що важливою є наукова позиція Л. Гаврілової, котра в аспекті підготовки майбутніх учителів музики визначає сутність професійної компетентності цих фахівців як здатність, що спричинює успішність їхньої діяльності та містить базові компетенції, а саме психолого-педагогічну, інформаційно-комунікаційну, фахово-музичну. Наголосимо, що на правомірну думку науковця кожна з цих компетенцій має у своїй структурі ціннісно-особистісну, когнітивну та практично-діяльнісну складову [3, с. 13].

Цілком погоджуємося з науковцем у тому, що психолого-педагогічна компетенція майбутніх учителів музики відображає як загальнопедагогічні знання (про закономірності розвитку системи освіти в країні, фундаментальні теорії, концепції, принципи, зміст, навчально-виховні методи тощо), професійно-педагогічні вміння (комунікації, організації, контролю процесу навчання й виховання, управління колективом, педагогічної техніки, самостійної роботи й творчої діяльності), так і ціннісно-особистісні якості (гуманістичні цінності, любов до дітей, духовна культура, педагогічна інтуїція, рефлексія, прагнення до постійного професійного саморозвитку).

При цьому фахово-музична компетенція слушно включає теоретичні й суто спеціалізовані знання музикознавства, законів художньої творчості, явищ музичного мистецтва; сформовані музично-аналітичні, музично-виконавські, музично-творчі, слухові вміння; інтерес до музично-педагогічної діяльності, вміння самооцінювання, рефлексії, сформовані ціннісні орієнтації, музичний смак та здібності, прагнення до саморозвитку як професіонала.

Особливий інтерес викликає у цьому контексті репрезентація Л. Гавріловою сутності інформаційно-комунікаційної компетенції майбутніх учителів музики. Так, ця компетенція відображає позитивну мотивацію щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійно-педагогічній діяльності, широкі знання у сфері мультимедійних технологій, вміння ефективно діяти в педагогічному інформаційно-комунікативному середовищі, насамперед, застосовуючи доцільні мультимедійні засоби, Інтернет-джерела тощо [3, с. 13].

Поряд з цим, з наукової позиції О. Білостоцької, сутність окресленого вище поняття доцільно розкривати як інтегративну якість, котра відображає здатність до широкого спектру видів діяльності, як-от науково-дослідницької, організаційно-управлінської, музично-педагогічної, культурно-просвітницької, мистецтвознавчої, виконавської. Ця здібність відображає набутий рівень професіоналізму, сформованості особистісних якостей, ціннісних орієнтацій, знань, умінь і досвіду діяльності у закладах вищої освіти [1, с. 17].

З цим науковим підходом погоджується й М. Томашівська, яка характеризує професійну компетентність майбутнього вчителя музики в системі професійної освіти у якості особистісно-інтегративного утворення, що має в своїй основі не лише теоретичні знання, практичні вміння, а й індивідуальні якості, набутий досвід, що в цілому й

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

забезпечують здатність майбутнього фахівця до конкурентоспроможної педагогічної діяльності [10, с. 7].

Більш деталізоване уявлення щодо професійної компетентності як утворення, котре системно відбиває результати різних видів підготовки, пропонує С. Кулікова. Науковець наполягає на тому, що основу зазначеної компетентності складають як спеціальна підготовка, до якої вона відносить як професійно-педагогічні складові (загальнопедагогічну, дослідницьку), так і суто професійно-музичну (музикознавчу, диригентську, виконавську, вокальну, інструментальну); окрім цього, у формуванні цієї компетентності важливим є й соціальна та особистісна підготовка [5, с. 83].

На суто розвивальній функції професійної компетентності вчителів музики акцентує Л. Пастушенко, котрий представляє сутність цього поняття як таке інтелектуальне й особистісне утворення, котре забезпечує розвиток умінь в музично-педагогічній діяльності, має етапи динамічного становлення в ході підготовки й сприяє результативному здійсненню педагогічного процесу у швидкоплинних умовах соціально-педагогічної дійсності [8, с. 8].

У визначеному ракурсі неабиякого значення має проблема формування професійної готовності майбутніх учителів музики до, наприклад, такого важливого виду їхньої праці, як художньо-творча діяльність, що розкривається в дослідженні О. Гаврилюк. Зазначена готовність висвітлюється науковцем як інтегрована властивість особистості, котра концентрує систему професійно-творчих знань та вмінь, серед яких професійно-технологічні, організаційно-конструктивні, музично-виконавські, сценічно-артистичні. Дослідниця небезпідставно акцентує й на таких якостях особистості, як-от ініціативність та креативність, важливості їх реалізації в практичній педагогічній діяльності з презентацією власних художньо-педагогічних досягнень [2, с. 56].

Науковці (Н. Овчаренко) велику увагу приділяють і проблемі формування готовності студентів до вокально-педагогічної діяльності; при цьому окреслена готовність визначається тим, наскільки здобувачі вищої освіти інтеріоризували вокально-педагогічні компетенції та привласнили цінності вокального мистецтва, вокальної педагогіки [7, с. 404]. Більша ефективність формування зазначеної готовності залежить від того освітньо-розвивального середовища, котре створюється викладачами в закладі вищої освіти. Лише за умов, коли таке середовище набуває смислоутворювального характеру в розвитку особистості та її вокально-творчих здібностей, тільки тоді й може відбуватися формування заявленої готовності. Н. Овчаренко, зокрема, наголошує на важливості виховання у майбутніх учителів музичного мистецтва цінностей їхньої професійно-педагогічної діяльності, вокальної педагогіки, а саме її аксіологічно-культурологічним і семіотично-герменевтичним аспектами [7, с. 404].

У цьому смисловому полі привертає увагу дослідження професійного досвіду діяльності майбутнього вчителя музичного

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

мистецтва, котрий цілком правомірно розкривається М. Михаськовою як сформований у процесі професійної підготовки продукт здійснення способів щодо вирішення поставлених музично-педагогічних завдань та який реалізується саме в музично-творчій діяльності. Цілком поділяємо думку науковця про те, що лише тоді, коли вчитель музики демонструє на базі сформованих знань, умінь, методів, прийомів і форм діяльнісну позицію, він й отримує інструмент результативної праці – досвід [6, с. 404].

Не менш важливого значення для більш повного розкриття сутності самоосвітньої компетентності має наукова позиція К. Кабриль, котра досліджує ціннісні компетентності майбутнього вчителя музики у процесі диригентсько-хорової підготовки. Зокрема дослідниця цілком слушно, на нашу думку, висвітлює ціннісні компетентності як таку інтегральну якість вчителя музики, котра концентрує знання і цінності та дозволяє професійно грамотно, із знанням справи висловлювати думки, критично оцінювати довколишнє соціальне й професійне середовище, сприймати та розуміти його як цінність, орієнтуватися в ньому, вміти вибирати ціннісно-сміслові установки своєї діяльності, поведінки та приймати рішення [4, с. 45].

З іншого боку, в наукових джерелах науковці значну увагу приділяють висвітленню й поняття «педагогічна культура майбутніх учителів музичного мистецтва», котре, на думку Ю. Смаковського, є таким складним утворенням особистості, яке містить педагогічні почуття та мотиви, гуманістичні цінності та відповідний світогляд, художньо-педагогічну компетентність, а також і мистецько-педагогічну творчість [9, с. 41].

Отже професійна компетентність майбутнього молодшого бакалавра музичного мистецтва може бути висвітлена як здатність на основі широких теоретичних знань, сформованого досвіду діяльності, а також і пізнавальної мотивації до розробки та впровадження інновацій в інтерпретації музичних творів та в ході їх викладання учням.

1. Білостоцька О. В. Сутність професійної компетентності майбутнього викладача музичного мистецтва. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. Випуск 75. С. 15–20. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.75.03>

2. Гаврилюк О. А. Формування професійної готовності майбутніх учителів музики в педагогічних коледжах до художньо-творчої діяльності : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Вінницький державний педагогічний. Вінниця, 2019. 294 с.

3. Гаврілова Л. Г. Система формування професійної компетентності майбутніх учителів музики засобами мультимедійних технологій : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2015. 42 с.

4. Кабриль К. В. Формування ціннісних компетентностей майбутнього вчителя музики у процесі диригентсько-хорової підготовки: дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Ніжин, 2013. 221 с.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

5. Кулікова С. В. Використання інтерактивних технологій в процесі розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Випуск 195. С. 81–86.

6. Михаськова М. А. Система формування професійного досвіду музично-педагогічної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва : монографія ; за наук. ред. І. М. Шоробури. Хмельницький : ФОП Стрихар А.М., 2020. 521 с.

7. Овчаренко Н. А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг. 2016. 547 с.

8. Пастушенко Л. А. Педагогічна технологія розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у вищих мистецьких навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Рівне, 2017. 25 с.

9. Смаковський Ю. В. Формування педагогічної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами духовної музики. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ, 2018. 295 с.

10. Томашівська М. Формування професійної компетентності майбутніх учителів музики засобами українського народного музичного мистецтва: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2019. 22 с.

ВПЛИВ МУЗИКИ НА ЕМОЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ТА ШЛЯХИ ЙОГО СПРЯМУВАННЯ

Анастасія Касим

*студентка 2 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Бухнієва О.А.*

Музичні звуки наповнюють наше життя: від музики, якою ми ділимося в Інтернеті, до пісень, які звучать у магазинах і ресторанах, ми рідко перебуваємо далеко від музики. Відтворення музики дає мозку мультисенсорне «тренування», яке може зміцнити пам'ять, допомогти нам бути уважнішим і, можливо, навіть покращити здатність читати.

Незважаючи на те, що люди будь-якої культури в усьому світі створюють щось, що можна було б назвати музикою, не так багато з них дають цьому ім'я або сприймають це окремо від інших видів діяльності, таких як танець чи оповідання [1]. Через це ми можемо визначити музику лише узагальнено, як форму спілкування за допомогою звуку. Однак, на відміну від мови, музика зазвичай не вважається семантичною. Це означає, що музика не використовує слова для пояснення речей. Водночас музика здатна передавати глибокі емоції, які важко описати словами. Крім того, що музика є формою мистецтва, будь-яка форма спілкування є частково музичною і, можна сказати, має музичність

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Наприклад, які різні способи ви знаєте, якими б ви могли сказати «так»? Кожен із цих способів повідомляє щось своє. Це музикальність. Це не музична вистава, а музичний аспект спілкування. Хоча не кожен є майстром гри на скрипці, кожен є майстром власного стилю спілкування.

Спочатку деякі вчені вважали, що мозок може отримати користь від простого прослуховування музики. Вони показали, що оцінки людей за тестами IQ покращився, коли вони слухали класичну музику Моцарта [2]. Це змусило людей повірити, що прослуховування музики робить вас розумнішим. Але це було надмірне спрощення та перебільшення результатів. Подальші дослідження показали, що прослуховування музики насправді не робить вас розумнішим, а скоріше підвищує рівень задоволення та зменшує відчуття стресу, що іноді призводить до кращої концентрації та покращення результатів тестів. Це означає, що хоча музика у вашому домі чи класі автоматично не покращить вашу продуктивність, вона може бути корисною, щоб допомогти вам зосередитися на новому завданні або в ситуаціях, коли потрібна підвищена увага та зменшення стресу. Крім того, просте прослуховування музики може мати інший або, можливо, менший ефект, ніж фактичне відтворення музики. Це приблизно так само, як заняття спортом покращать ваш фізичний стан більше, ніж просто перегляд спортивних ігор. Таким чином, силу фокусування музики можна посилити, підігруючи.

Як і м'язи, мозок стає сильнішим, чим більше ви його тренуєте. Процес зміни мозку через власний досвід називається нейронною пластичністю, тому що мозок легко формується, як пластик. Вчені вимірюють нервову пластичність за допомогою спеціальних методів візуалізації мозку, таких як магнітно-резонансна томографія (МРТ) або електроенцефалограма (ЕЕГ), щоб з'ясувати, як саме відтворення музики змінює роботу нашого мозку. Дослідження за допомогою цих машин, а також вивчення мозку людей, які померли, показують, що слухові, зорові і моторні області мозку спеціалізуються на досвідчених музикантах [3]. Спеціалізація включає не тільки збільшення розміру кожної ділянки мозку, але й спосіб функціонування кожної області. Наука говорить нам, що музика – це набагато більше, ніж просто джерело розваги; це важлива частина нашого життєвого навчання. Ось деякі з важливих речей, які відбуваються в мозку, коли ми граємо музику.

- **Слух:** слухова система ефективніше обробляє звуки після музичного навчання. Люди можуть виявити менші відмінності в частоті, що робить мову і музику легшими для чуття [4].

- **Мотор:** ділянки мозку, які контролюють пов'язані з інструментами м'язи та частини тіла (наприклад, пальці, рот тощо), збільшуються. Більше нейронів у мозку спрямовано на точне налаштування руху м'язів у цих областях.

- **Читання:** Дослідження показують, що кращі музичні здібності пов'язані з вищими результатами читання, що свідчить про зв'язок між тим, наскільки добре ми чуємо мову, і тим, наскільки добре ми можемо відобразити звуки мови в буквах.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

- Соціально-емоційна обізнаність: спільне відтворення музики може підвищити соціально-емоційну обізнаність, тобто здатність ідентифікувати, керувати та конструктивно виражати емоції. Хорошим прикладом цього є те, що дуже маленькі діти більш схильні позитивно взаємодіяти з людьми, з якими вони грають музику [1].

Слухова система тісно взаємопов'язана з іншими сенсорними областями [3]. Пісні з повторюваними мелодіями та ритмами допомагають нам запам'ятовувати списки, історії та інші процеси. Коли ми вчимося грати музику, наші органи чуття активно взаємодіють, включаючи зір, дотик, слух, рівновагу, рух і пропріоцепцію (усвідомлення тіла). Є дві речі, які роблять музику досить унікальною в цьому процесі. По-перше, коли ви граєте музику, ви використовуєте всі свої органи чуття. Наприклад, ви відчуваєте інструмент у своїх руках, чуєте звуки, які граєте, і бачите ноти на нотному листі. Оскільки кожен різний тип сенсорної інформації досягає вашого мозку в різний час, ваш мозок повинен працювати, щоб синхронізувати всю цю інформацію. По-друге, під час відтворення музики все відбувається з різною швидкістю та в різних часових масштабах і має бути точно узгоджено. Наприклад, гітарист повинен знати, де він знаходиться в такті, в ритмі, в мелодії, у пісні та в концерті, точно вибудовуючи всі ці речі. Хоча наше розуміння того, як мозок відстежує всі ці речі, залишається незрозумілим, цілком імовірно, що існують різні механізми відліку часу для різних часових шкал.

Музика також є способом вираження нашої особистості: музика, яку ми граємо або навіть слухаємо, може бути способом розповісти світу, нашим одноліткам, батькам і друзям щось про те, ким ми є. У культурах, які не використовують писемність, співаки часто займають важливе місце в суспільстві. Хоча музичне вираження ідентичності зазвичай є позитивним, були випадки, коли одна група людей вважала музику іншої групи загрозливою або навіть небезпечною [2]. Наприклад, наприкінці 1980-х виконавців реп-музики заарештовували за виступи, які влада вважала ворожими та неповажними.

Хоча ви можете думати про спів пісні чи гру на інструменті як про особливу діяльність, яку ви виконуєте лише в певний час, ви також повинні зауважити, що музика та музичні звуки наповнюють наше життя. Музика звучить на динаміках, а іноді й наживо, і ми чуємо музику в більшості громадських місць, в автобусах, ліфтах і ресторанах. Багато хто з нас також слухає музику через телефон або в автомобілі. Наше життя справді наповнене музикою, тому наше ставлення до музики може мати великий вплив на навчання протягом усього життя.

1. Дяченко І. Ю. Теорія та методика музичного виховання: Навчальний посібник. 2014. 92 с.
2. Зіміна А. М. Основи музичного виховання та розвитку дітей молодшого віку: Навчальний посібник. 2000. 304 с.
3. Кияновська Л. Українська музична культура: навч. посіб. Львів: Тріада плюс, 2008. С. 254-260.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

4. Масол Л. Концепція загальної середньої освіти. Мистецтво та освіта. 2004. 178 с.

5. Михайлова Л. М. Естетичне виховання молоді: компетентнісний підхід. Київ, 2009. 162 с.

ДО ПИТАННЯ ПРОБЛЕМ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ У СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Інна Коваленко

*кандидат педагогічних наук, професор
УДУ імені Михайла Драгоманова*

Ма Венлань

магістрантка

УДУ імені Михайла Драгоманова

Мистецька освіта, сучасні напрямки її дослідження вимагають аналізу теоретико-методологічного підґрунтя, означення кола досліджуваних проблем теорії і практики, удосконалення методики її викладання з метою покращення підготовки висококваліфікованих і досвідчених фахівців цієї галузі освіти. Проблеми теорії та методики музичної освіти охоплюють різноманітні спектри, проте можна виділити декілька напрямків, які стали важливими у дослідженнях та окреслюють вектори сучасних наукових надбань мистецької освіти України. Сучасні науковці шукають шляхи оптимізації формування високопрофесійного, досвідченого, самореалізованого і самодостатнього фахівця, здатного творчо реалізовувати основні завдання та принципи освіти, а також впровадження інноваційних технологій та новітніх методик навчання.

Мистецька освіта, на думку В. Андрущенко [1], є важливою складовою становлення майбутнього педагога та у «дискурсі раціонального з ірраціональним залишається одна невеличка складова, яка забувається цивілізацією і яку потребує кожна людина у своєму власному душевному відтворенні. Цією складовою є почуттєве життя людини. І якщо його не відтворить мистецтво, якщо його не відтворить музика ... ми втратимо цілісну особистість» [1, с. 5].

Дослідження окреслених сучасними науковцями завдань, аналіз майбутнього потенціалу розвитку теорії та методики мистецької освіти дають новітні ідеї та осмислення інноваційних методик викладання мистецтва, що формують у майбутніх фахівців крім професійних вмінь і навичок, значущі особистісні якості, здатність до креативного мислення та творчості. Не підлягає сумніву теза, що мистецька освіта є частиною загальної освіченості, культури і компетентності майбутнього фахівця музичного мистецтва.

Одним із визначальних питань сучасних педагогічних досліджень присвячено гуманістичному і особистісно зорієнтованому підходу опанування мистецтвом студентами. Ідеї гуманізації і особистісно зорієнтованого навчання досліджувалися такими вченими як С. Гончаренком, І. Зязюном, В. Краєвським ті інших, в працях яких

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

простежується впровадження новітніх педагогічних розробок з метою зробити процес навчання більш ефективним і продуктивним.

Музична освіта розглядає особистість з позицій гуманістичного та особистісно-зорієнтованого підходів і виокремлює особистість як найважливішу цінність. Майбутній фахівець з музичного мистецтва потребує гуманістичного спрямування мистецької діяльності, що дозволяє цілеспрямовано втілювати світовий і мистецький досвід у власний естетичний досвід. Гуманістичний підхід у мистецькій освіті є основним методологічним підходом щодо ефективної фахової підготовки майбутнього вчителя мистецької освіти, що спрямовує науковий пошук загальнолюдських цінностей та відкриває шлях до ефективних і новітніх перетворень у викладанні дисциплін мистецького напрямку професійно орієнтованого циклу.

Заслуговує уваги науковий доробок О. Рудницької стосовно значення гуманістичного та особистісно-орієнтованого підходу при впливу мистецтва на особистість майбутнього фахівця музичного мистецтва. Повністю поділяємо думку дослідниці, яка зазначала «завдання особистої орієнтації зумовлюють необхідність набуття вчителем нетипових для традиційної освіти вмінь: розкривати учням переживання, особистісне бачення мистецького твору; активізувати їхні процеси переживання: «відчувати» внутрішній світ іншого, його особистісні потреби; здійснювати діалогічне спілкування: імпровізувати; бути драматургом, режисером; учасником тих чи інших педагогічних ситуацій» [4, с. 34]. Власний особистісний стиль викладання, ціннісні установки, інноваційне мислення – ці характеристики вимагають формування викладача нового покоління, що акцент свого викладання переносить з простої передачі знань на розкриття творчого потенціалу учня, на стимулювання процесу осмислення ролі мистецтва, його цінності.

Нам імponує дослідження О. Отич, яка зазначає, що формування високоосвіченого фахівця мистецької освіти, це не відмова від професіоналізму, а розвиток здатності до індивідуального творчого вибору. Особливого значення набуває проблема мотивування і диспозицій особистості в контексті особистісно-зорієнтованого підходу, на думку дослідниці, як внутрішньої схильності до мистецької діяльності [5].

Вчений В. Орлов також наголошує у своїх дослідженнях про гуманістичну спрямованість і особистісну орієнтованість та індивідуальний підхід до студентів, що в сучасних умовах є важливим і необхідним фактором професійного становлення майбутнього фахівця мистецького напрямку. У дослідженнях вченого наголошується про створення технологій професійного становлення особистості майбутнього вчителя, які стануть основою науково-методичного забезпечення процесу професійного становлення фахівця, що здійснюється на факультетах мистецького профілю вищих педагогічних навчальних закладів [6].

Підкреслюючи важливість гуманістичного підходу, І. Зязюн [2] зазначає, що цей підхід в освіті апелює до індивідуалізації і диференціації

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

навчання. Найважливішим у даному підході дослідник вважає «формування не лише нормативних знань, але передусім механізмів самонавчання і самовиховання з урахуванням максимального включення індивідуальних здібностей кожного учня» [2, с. 54-55].

На часі важливим завданням перед мистецькою освітою постає розробка і обґрунтування використання інноваційних інформаційних та онлайн технологій, що у зв'язку з реаліями сьогодення дуже актуальні. Під час карантинних заходів і військового стану постала необхідність коректувати традиційні методи навчання, застосовувати сучасні онлайн технології, що потребує додаткових знань та навичок для викладачів будь якої мистецької спеціалізації.

Необхідно акцентувати, що у наш час необхідно у пріоритет ставити національну основу, національні традиції мистецтва, вивчення і застосовування у своїй роботі доробку творчості українських композиторів як минулого, так і сучасності, вибирати учбовий музичний репертуару з урахуванням потреб впливу на національну самосвідомість студентів засобами українського мистецтва.

Потребує подальшого розвитку і впровадження акмеологічний науковий підхід, де власна логіка розвитку теоретико-методичних засад мистецької освіти зумовлюється закономірностями мистецтва. Уваги заслуговує акмеологічна стратегія формування професійності майбутніх вчителів музичного мистецтва у наукових дослідженнях А. Козир, В. Федоришина, смисловим ядром якого виступає ідея щодо спрямування навчання на бездоганне, досконале і нестандартне виконання студентами мистецькопедагогічної діяльності. Акме-орієнтована мистецька освіта створює основу для наступного послідовного та безперервного саморозвитку і творчо-продуктивної самореалізації фахівця як особистості й професіонала, на чому і повинна базуватись підготовка майбутнього викладача мистецьких дисциплін [3, с. 3].

Незважаючи на певні ґрунтовні дослідження українських вчених щодо означених питань мистецької освіти, проблеми методологічних підґрунть та оптимізації методики формування майбутнього фахівця мистецького спрямування лишається актуальною і важливою. Потребують розв'язання питання мотивації, вибір шляхів опосередкованого впливу і на мистецький розвиток особистості, і на формування особистості засобами різних видів мистецтва, інтеграції доробків сучасних науковців у педагогічний науковий простір України.

1. Андрущенко В.П. Мистецька освіта в системі формування педагога ХХІ століття. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Зб. наук. праць. К.: НПУ, 2004. Вип.1 (6). С. 4-6.

2. Зязюн І.А. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи*: Монографія. К.: ВІПОЛ, 2000.

3. Козир А.В., Федоришин В.І. Вступ до акмеології мистецької освіти: навчально-методичний посібник для магістрів, викладачів

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

мистецьких дисциплін, студентів вищих навчальних закладів освіти. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. 267 с.

4. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька. Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.

5. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання : теоретичний і методичний аспекти : монографія. Акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Чернівці : Зелена Буковина, 2009. 752 с.

6. Орлов В. Ф. Професійне становлення вчителів мистецьких дисциплін: Монографія. За заг. ред. І. А. Зязюна. К.: Наукова думка, 2003. 262 с.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРОФЕСІЙ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

Наталя Колева

магістрантка педагогічного факультету

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – проф. Кічук Н.В.

Успішне професійне самовизначення є важливим етапом розвитку особистості. Виважений вибір професії, затребуваною в суспільстві і відповідної психофізіологічним можливостям і здібностям особистості, дозволяє ефективно розвиватися як окремому індивіду, так і суспільству в цілому. Економіка країни в цілому і регіону, зокрема, залежить від результатів професійної діяльності конкурентноздатних фахівців у різних галузях. Нині на часі в пріоритеті замість професійної орієнтації молодших школярів на вибір робочих та інженерних професій в промисловій сфері. Натомість, як засвідчують дослідники (О. Морін, Л. Старовойтова, Л. Федоренко та ін.) професії сільської місцевості є менш привабливими для випускників закладів загальної середньої освіти. Це зумовлене погіршенням демографічної ситуації в селах, уповільнення соціально-економічного та культурного розвитку сільської місцевості та регіону, браком ініціатив територіальних громад щодо підтримки молодих сімей.

У зв'язку з цим метою нашої наукової розвідки є обґрунтування педагогічних умов формування у молодших школярів ціннісного ставлення до професій сільської місцевості.

Теоретичне підґрунтя нашого дослідження утворили наукові праці відомих педагогів, таких як: В. Антоновича, Г. Ващенко, Б. Грінченка, М. Грушевського, О. Духновича, М. Костомарова, П. Куліша, М. Максимовича, В. Сухомлинського, К. Ушинського, П. Чубинського, Д. Яворницького Я. Чепіги та ін.

Вивчення і узагальнення наукових джерел засвідчує про те, що нині в педагогічній науці проведено низку досліджень, у яких, зокрема, висвітлені шляхи і засоби використання профорієнтаційного матеріалу на уроках у початкових класах. Зокрема, у контексті проектної діяльності

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

створюються передумови до неважливого ставлення дітей молодшого шкільного віку до вибору професій саме сучасного села [5].

Як відомо, професійне становлення є динамічним процесом, який залежить, по-перше, від зовнішніх передумов, адже дитина вже з першого дня «дотику» до професії повинна усвідомлювати не тільки особистісну значимість професії, а й вимоги суспільства до неї, бути обізнаною у співвідношеннях даної професії з іншими професіями; мати певний досвід власних спостережень щодо менталітету народу, духовних цінностей, які оточують і підтримують дану професію. По-друге, професійне становлення залежить від внутрішніх умов: від уявлень людини про професію, критерію оцінки людиною та її оточуючими самої професії. Деякі вчені стверджують, що розуміння і раннє осмислення окреслених динамічних процесів постають першими сприятливими паростками до професійного становлення; відтак, ці якості необхідно формувати на самому початку професійного становлення особистості [4, с. 225].

Варто зауважити, що професійне становлення – складний і тривалий процес пошуку особистістю свого місця в світі професій, ставлення до себе як до суб'єкта певної діяльності, зіставлення, облік своїх фізичних та інтелектуальних сил і здібностей, інтересів і схильностей, ціннісних орієнтацій і установок з вимогами до професійної діяльності. Вважаємо, мають рацію дослідники відносно того, що в сучасних умовах особливо важливим представляється залучення учнів до сільськогосподарської праці як основи їх професійного становлення в сільській місцевості [4, с. 226].

Молодший шкільний вік має ряд своїх особливостей, а, відтак, уявлення про світ праці і професій у цей віковий період формується в процесі навчання особистості через педагогічно вмотивоване застосування певних методів і засобів.

Сільській загальноосвітній школі належить провідна роль у формуванні професійної спрямованості учнів, виховання почуття любові до рідного краю, прагнення поліпшити життя на селі, якостей справжнього господаря, який володіє економічними знаннями [2, с. 140].

На наш погляд, сільська загальноосвітня школа має відмінною рисою значний ресурс — природний характер інтеграції процесу навчання з сільськогосподарською працею. Відповідно, зусилля педагогічних колективів повинні бути спрямовані на створення умов в навчально-виховному процесі для формування у школярів якостей працьовитості в поєднанні з економічною вихованістю.

Існують кілька основних методів і засобів, які використовуються в педагогіці. З метою активізації профорієнтаційної роботи саме з молодшими школярами. Так, це можуть бути розповідь, бесіда, дискусія, в ході яких учні засвоюють деякі поняття, явища, пов'язані з трудовою, професійною та профорієнтаційною темою. Наприклад, при виконанні словникової роботи на уроці української мови, діти здійснюють цілеспрямовані дії щодо розбору слова «Слюсар». Творчі вчителі стверджують, що важливо звертати увагу на правильне написання даного

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

слова, супроводжуючи навчальні дії дітей короткою розповіддю про людей даної професії, про те, чим займається людина, яка працює слюсарем, і наскільки затребуваний цей вид діяльності в сучасному сільському соціумі [1, с. 56].

Формування ціннісного ставлення до професій рідного села необхідно здійснювати як в урочній, так і в позаурочній діяльності. При цьому творчі фахівці рекомендують інноваційні форми такої діяльності; наприклад, екскурсійно-пізнавальні маршрути [4, с. 226]. Попри того, що найчастіше позаурочна діяльність реалізується з урахуванням вікових особливостей здобувачів початкової освіти, але все ж, як правило, це відбувається у відриві від особистісних особливостей (гендерні відмінності, провідні канали сприйняття інформації (репрезентативні системи), тип темпераменту).

Доцільно показати молодшим школярам (в рамках бесід, екскурсій на підприємства, перегляду відеороликів на тему професій сільськогосподарської галузі), що сучасні працівники сільської місцевості перебувають у специфічних реаліях. Так, трактористи і комбайнери їздять на сучасній техніці, оснащеної різною електронікою (кондиціонер, функціональна панель управління тощо). Фахівці робітничих професій вже не ходять в брудному спецодязі, а мають сучасну екіпіровку (засоби індивідуального захисту та спецвзуття для відповідних виробничих і кліматичних умов). Доярки вже не виконують роботу вручну, а лише контролюють процес функціонування спеціальних машин. Варто акцентувати ще й на такому аспекті: сучасні робітники сільськогосподарської промисловості ведуть активне соціальне і творче життя. Отже, сучасні умови праці мешканців села є більш привабливими і технологічними. До того ж заробітна плата суттєво не відрізняється від зарплати працівників інших підприємств обласних центрів. При цьому, як зауважують фахівці на відміну від великих міст екологічна ситуація в сільській місцевості є більш привабливою для життя [3].

Отже, формування ціннісного ставлення молодших школярів до професій сільської місцевості повинно проводитися на основі докладного аналізу саме привабливих аспектів та із урахуванням їх психологічних особливостей (дітей молодшого шкільного віку). Безсумнівно, така робота пов'язана з певними ризиками, пов'язаними із сформованими стереотипами як учнів, так і у їх батьків щодо низького соціально-економічного статусу робочої людини в сільському господарстві. Ось чому перспективи подальших наукових розвідок цілеспрямована систематична робота в даному напрямку, ми пов'язуємо із цілеспрямованим розвитком у молодших школярів ціннісного ставлення до професій села, актуалізуючи розвиток любові до рідної землі, і зокрема, «малої батьківщини». Чинник народних традицій, а також привабливості праці — джерела сенсу гідної життєдіяльності.

1. Виховуємо у праці: методичний посібник. Л.А. Гуцан, О.Л. Морін, З.В. Охріменко; за ред. Л.А. Гуцан. К., 2019. 92 с.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

2. Кузів М. З. Форми та методи профорієнтаційної роботи в Україні. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки.* 2016. № 1. С. 140–146

3. Трудове виховання молодших школярів в умовах реформування початкової освіти: монографія. Л.А. Гуцан, Л.І. Гриценко, О.Л. Морін, З.В. Охріменко; за ред. Л.А. Гуцан. К., 2019. 152 с.

4. Федоренко Л. П. Динаміка розвитку професійного самовизначення у випускників сільських шкіл. *Методи і технології загальної і соціальної психології та психотерапії в умовах сучасного суспільства: Матеріали IV науково-практичної конференції з міжнародною участю (21 травня 2020 року, м. Київ).* Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. С. 225–228.

5. Шевченко А. Хоч міст і багато для кожного, звісно, завжди є найкращим його рідне місто. *Проект 4-го класу Учитель початкової школи.* 2020. №1. с. 42–46

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ Й УПРАВЛІННЯ ДИСТАНЦІЙНИМ НАВЧАННЯМ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ СФЕРИ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Лілія Комуран

*магістрантка факультету управління, адміністрування
та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Мізюк В. А.*

Позашкільна освіта є важливою складовою системи безперервної освіти, визначеної Конституцією України, законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту».

Метою позашкільної освіти є розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для соціалізації, подальшої самореалізації або професійної діяльності.

Урок в закладі позашкільної освіти сфери культури – це особливий вид діяльності, не схожий на уроки у загальноосвітній школі. Це індивідуальне заняття педагога з учнем, метою якого є оволодіння грою на музичному інструменті, а завданням – прищеплення любові до музики, розкриття творчих здібностей, розширення світогляду, підвищення інтелекту учня.

Нещодавно весь світ опинився у вимушених умовах пандемії через появу коронавірусної інфекції Covid-19. Разом із тим навчання в Україні опанувало новий формат. Дистанційне навчання увірвалося в наше життя стрімко та раптово. Тимчасово чи постійно, але настала нова реальність і для дитячих музичних шкіл у системі додаткової освіти. Робота в умовах пандемії дуже чітко продемонструвала необхідність постійної досконалості професійних компетенцій сучасного педагога в галузі цифрового навчання, потребу в оволодінні гнучкими навичками,

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

цифровими технологіями, технологіями організації комунікації з використанням електронного інформаційно-освітнього середовища.

Серед науковців немає певного визначення поняття «дистанційна освіта», або ж «дистанційне навчання». За словами О. Самойленко, «дистанційна освіта» – це універсальна форма навчання, що базується на використанні традиційних і нових інформаційних технологій навчання, при цьому процес навчання не залежить від розташування його учасників у просторі й часі» [5].

Дистанційне навчання – це взаємодія викладачів та студентів між собою на відстані, якій притаманне повноцінне надання знань за допомогою різних методів. Ці методи можуть включати засоби інтернет-зв'язку або інші, які припускають інтерактивність [1, с. 19].

Дистанційне навчання може бути синхронним і асинхронним. Синхронне навчання передбачає наявність онлайн спілкування між вихованцем і педагогом в режимі реального часу. Це «прямий ефір», коли дитина контактує через засоби зв'язку безпосередньо з педагогом. Це може бути відео-, аудіозв'язок, спілкування в чаті. Таку модель у позашкільній освіті важко використовувати, оскільки під час пандемії змінилось поняття «вільного часу» дитини. Однією з основних причин цього є зміни розпорядку зайнятості в закладах освіти [2, с. 67].

Асинхронне навчання, в свою чергу, допомагає вчитися у своєму власному темпі, перечитуючи і переглядаючи матеріал уроку тощо. Таку модель навчання можна вважати актуальною, тому що є діти, яким потрібно більше часу на опрацювання тієї чи іншої теми. Також є діти з різними освітніми потребами, таким чином забезпечується диференціація навчання.

Дистанційний формат уроку показує:

1. Рівень усвідомленості домашніх занять дітей.
2. Ступень захопленості дітей заняттями за умов, коли немає яскравого і значущого мотиваційного натхненника на уроці – вчителя, поруч у кімнаті, коли рівень вимог учня залежить лише від самоорганізації дитини та накопичених професійних навичок. У віддаленій роботі з учителем, учень відчуває більше труднощів під час поставлених завдань.

3. Можливість використовувати онлайн-заняття як факультативну платформу, віртуальний клас для вивчення додаткових предметів, що розширюють музично-творчий кругозір дітей[1]:

- а) факультативні уроки з інструменту, без яких неможливе успішне освоєння;

- б) інтерактивні ігри, вікторини, тести з музичної літератури;

- в) онлайн-конкурси у межах батьківських зборів через формат відеоконференцій на тему: «Найкраще виконання твору», наприклад. Журі – учні середніх та старших класів. Учасники – учні молодших класів тощо.

Також застосовуватися дистанційне навчання може під час сезонних епідемій простудних захворювань, в умовах карантину – з

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

метою дати можливість здоровим дітям продовжити заняття, бути залученими до процесу.

Освітній процес у закладах позашкільної освіти передбачає охоплення таких галузей знань і практичної діяльності, які виходять за межі уроку, підручника, навчального плану. А це, в свою чергу, підвищує вимоги до педагогічних працівників закладів позашкільної освіти. Індивідуальні та групові заняття у режимі онлайн кардинально відрізняються від традиційних шкільних. На пояснення, показ, закріплення та відпрацювання необхідних знань і навичок, викладачеві доводиться витратити більше часу, а сам урок має бути ретельнішим і детально опрацьованим.

Так як в закладі позашкільної освіти сфери культури переважають індивідуальні заняття, у зв'язку з цим виникають нові види роботи під час уроку:

1. Робота з аудіозаписами:

- фортепіанний ансамбль – грати свою партію під запис другий партії;
- гра інструменталіста-соліста під запис акомпанементу фортепіано;
- виконання учнями хорових партій та вокальних творів під «мінусову» партію концертмейстера.

Цей, здавалося б, на перший погляд, «попсовий» спосіб взаємодії під час уроку дуже корисний для виховання в учнів почуття метро-ритмічної пульсації, так як для того, щоб вчасно виконати свою партію і не відстати від запису (або не втекти вперед), потрібно уважно і чуйно прислухатися до партії на записі.

2. Можливість учня записувати урок на відео та слухати себе збоку. Це допомагає перейти від суб'єктивного сприйняття своєї гри через аналіз плюсів та мінусів, до об'єктивної оцінки якості власного виконання. Заради справедливості треба сказати, що цей вид роботи найбільш корисний учням-старшокласникам, адже першокласники потребують особливого контролю, і не зможуть самотійно скористатися цим видом роботи.

Особливу увагу потрібно приділити побудові самого уроку у дистанційному форматі для того, щоб зберегти інтерес до процесу навчання та невпинно боротися із нудьгою на уроці. Викладач може і повинен змінювати структуру занять, враховуючи вікові особливості дітей та коефіцієнт новизни, який є спочатку у дистанційному навчанні, а потім він зменшується та сходить нанівець. Отже, завдання педагога – частіше варіювати, змінювати види роботи над твором під час уроку, ретельно підбирати репертуар для учня (згідно індивідуальним можливостям особистості). Слід пам'ятати, що кожен урок – різний, особливий та не схожий на інший.

Види уроків можуть бути використані такі:

1. Урок «Показ» (сходить до мінімуму при дистанційному форматі). На допомогу приходять записи (аудіо, відео) – показ педагога відбувається частіше через записи.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

2. Урок «Захоплення», де помітять лише позитивні моменти у гри учня.

3. Урок «Детективне агентство». На ньому увагу приділяють детальному опрацюванню одного твору з показом педагога та досягненням найкращого результату учня в одному творі (чи то поліфонія (багатоголосся), чи то п'єса, чи то етюд, канон тощо).

4. Урок «Калейдоскоп». На уроці проходить якнайбільша кількість творів із програми і ставиться мінімум виконавських завдань. Можна вибрати одне загальне завдання для всіх музичних творів, або ж один характерний момент кожного твору і опрацювати лише його. Чим більше фантазії та несподіваних рішень застосує педагог разом із учнем, тим краще.

Слід зауважити, що дистанційне навчання не замінить традиційної шкільної освіти, а можливо лише доповненням до вже існуючих традицій. Переорієнтація навчальної діяльності не можлива без участі викладача. Спілкування учня з учителем під час уроку: показ, пояснення, розповідь – важливі складові процесу навчання при індивідуальних традиційних уроках в закладах позашкільної освіти сфери культури в умовах пандемії. Вчити музиці дітей лише дистанційно неможливо, хоч би як розвивалися ІТ технології, людський фактор, а саме – наявність живого спілкування учнів із викладачем у школі – ось той ключовий момент успішності освітнього процесу. Ми можемо використовувати лише нові технології та освітні платформи, які можуть бути використані в системі музичної освіти для розширення меж творчого пізнавального процесу [4, с. 60].

На уроці з практичного виконавства рекомендується знайти місце і для розмов про музику, і не тільки про неї. У процесі спілкування з учнем педагог надає різнобічний вплив формування його особистості, сприяючи розвитку естетичних смаків, розширенню кругозору, вихованню характеру. Тоді урок стає, за словами Артура Рубінштейна, «формою людського спілкування», де учні перетворюються на однодумців та друзів. В даному випадку варто використовувати «живі презентації» в Microsoft Sway; надзвичайно цікавий і корисний сервіс для навчання LearningApps, де у формі улюбленої гри, кросворду, пазлів можна вивчити, повторити, узагальнити будь-який матеріал із будь-якого предмету; WordWall; віртуальні 3D-тури у різноманітні філармонії, зали оперних театрів всього світу [9].

Отже, важливо ще наголосити, що очне та дистанційне навчання – це абсолютно не рівні речі. Цілком очевидно, що це дві різні категорії і те, що можна зробити емоційно і те, що можна зробити завдяки харизмі вчителя, дуже часто буває неможливо зробити в мережах. Тому, для того, щоб той, хто навчається, захотів навчатися у конкретного педагога, важливо, щоб, відкриваючи той чи інший ресурс, він зміг відчутти і «бачити» нас через запропоновані види діяльності. Тому ми маємо створити всі умови, які нам допоможуть це зробити та підвищать ефективність дистанційного навчального процесу.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

1. Биков В. Ю., Кухаренко В. М. Технологія створення дистанційного курсу: Навчальний посібник. Київ: Міленіум, 2008. 324 с.
2. Бойко А. Е. Модернізація організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти: Методичний посібник. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2020. 223 с.
3. Вербицький В. В. Оптимізація виховного потенціалу позашкільного навчального закладу: Колективна монографія. Київ: Педагогічна думка, 2012. 192 с.
3. Ворожейкіна О. М. 100 цікавих ідей для проведення уроку. Харків: Основа, 2011. 255 с.
4. Жевакіна Н. В. Технологія дистанційного навчання: сутність та особливості. *Вісник Луган. держ. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка.* № 4. 2003. С. 60-73.
5. Самойленко О. М. Поняття дистанційної освіти та дискусії навколо неї: Збірник наукових праць. Херсон : Міськдрук, 2011. 61 с.
6. Триус Ю. В., Герасименко І. В. Комбіноване навчання як інноваційна освітня технологія у вищій школі. *Теорія та методика електронного навчання:* Збірник наукових праць. Випуск III. Кривий Ріг, 2012. С. 299-308.
7. Шуневич Б. І. Дистанційна освіта: Теорії індустріалізації викладання. *Педагогіка і психологія професійної освіти.* № 5. Київ, 2002. С. 45-50.
8. URL: https://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/86991/
9. URL: <https://opera.lviv.ua/3d-tour/>

ВИКОРИСТАННЯ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ ПРАКТИК У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО

Віта Мельник

аспірантка

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – проф. Лесіна Т.М.

Розвиток професійної компетентності майбутніх вихователів у сфері дошкільної освіти потребує залучення інноваційних форм, альтернативних шляхів і засобів в освітній процес. Слід також зауважити, що сьогодні вища школа помітно недооцінює інноваційний потенціал сучасних культурно-мистецьких практик. Недостатнє їх впровадження у дошкільну освіту стримує і гальмує, як наслідок, розвиток дитини дошкільного віку як творчої особистості. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти ускладнюється й через недостатнє засвоєння практичних навичок майбутніми вихователями під час навчання у ЗВО. Тому слід максимально залучити усі ресурси, які сприятимуть розвитку творчої особистості фахівця з дошкільної освіти.

Сучасні вимоги суспільства до всебічно розвиненої особистості знаходять своє відображення в основному змісті національної освіти.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Головною метою національної програми «Освіта (Україна XXI століття)» є «розвиток і формування соціально зрілої, працелюбної, творчої, громадянської особистості України, здатної робити свідомий суспільний вибір й на цій основі примножувати розвиток інтелектуального, культурного та економічного потенціалу народу» [3, с. 5].

Творчий потенціал людини не формується сам по собі, але його розвиток починається вже з ранніх років життя дитини. Фундаментальною складовою дошкільної освіти є те, що «в умовах глобалізаційних змін на часі модернізація змісту дошкільної освіти, гуманізація її цілей та інноваційного змісту, перехід до творчого розвитку особистості дитини як головного ресурсу, а також визначення різних соціальних аспектів» [2, с. 4].

Аналіз наукових джерел засвідчує, що нині встановлені дослідниками такі, зокрема, педагогічні факти: національна культура з використанням надбань мистецької педагогіки та новітніх, модернізованих технологій навчання уможлиблює успішне розв'язання проблеми формування творчої, всебічно розвиненої особистості з високим рівнем професійної самосвідомості.

Підготовка сучасного вихователя закладу дошкільної освіти, справжнього фахівця своєї справи, людини з високою естетичною культурою має здійснюватися з використанням передових інноваційних технологій, методик вітчизняного та зарубіжного досвіду. Сьогодні необхідно підготувати педагогів до усвідомлення краси оточуючого світу та генерувати їхню естетичну культуру [4].

Удосконаленню професійної діяльності педагогів присвячено чимало праць вітчизняних і зарубіжних науковців: А. Алексюк, Г. Ардаміров, Е. Барбін, І. Гончаренко, О. Мороз, Н. Ничкало, Г. Ковальчук, В. Сластьонін та ін.

Мета статті – проаналізувати ресурси культурно-мистецьких практик у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Нами було проведено дослідно-експериментальну роботу із залученням культурно-мистецьких практик у процес підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти зі здобувачами комунального закладу «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж». Зокрема, особливу увагу було акцентовано на змістовому наповненні таких дисциплін, як «Художня праця» та «Мистецька діяльність». Студенти опановували також теорію, методику художньої праці та мистецької діяльності. Така діяльність була необхідна для отримання індивідуальних творчих завдань, що дозволило майбутнім вихователям використати індивідуальний підхід до застосування теоретичних знань на практиці.

Використання культурно-мистецьких методів у процесі професійної підготовки студентів сприяла активному розвитку педагогічного спостереження, що дало змогу акцентувати увагу на таких розумових операціях, як сприйняття, порівняння, узагальнення, конкретизація, абстрагування [5]. Слід додати, що індивідуальні творчі

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

завдання дають здобувачеві освіти можливість самостійно самовдосконалюватися, за власною траєкторією особистісно-професійного розвитку, при цьому використовуючи свій творчий потенціал.

Діяльність вихователів закладів дошкільної освіти включає в себе багато вимірів і напрямків, а тому основною її характеристикою є складність і багатовекторність. Використання у професійній діяльності засобів мистецтва і розвиток культурно-мистецького середовища задля власного розвитку і стимулювання творчого потенціалу вихованців включає в себе такі напрями, як-от: музика, хореографія, література, образотворче мистецтво тощо, що є комплексом культурно-мистецьких засобів вираження, викликають почуття прекрасного, дають свободу уяві, творчості та фантазії, стимулюють художню активність дітей [1].

Тому у формуванні професійної майстерності вихователів доцільно використовувати різні види практик, у складі якої взаємодіють різні види мистецтв.

Принагідно зауважимо, що основою використання культурно-мистецьких практик є практичний підхід, який забезпечує набуття вихованцями навичок і компетенцій протягом тривалого часу, а ретельне планування освітньої роботи із використанням різних форм організації дитячої творчої діяльності дає змогу майбутнім фахівцям набути вміння максимально індивідуалізувати освітній процес через добровільну роботу з дітьми та сприяти розвитку вроджених творчих нахилів, інтересів та здібностей дітей.

Використання культурно-мистецьких практик майбутніми вихователями закладів дошкільної освіти передбачає розвиток фахівця, який володіє відповідною професійною компетентністю. Вони мають бути сформовані таким чином, що ведуть до свідомої, цілеспрямованої, самостійної та пізнавальної діяльності.

Виклики сьогодення вимагають від педагогів вміння добирати і використовувати альтернативні, нетрадиційні форми і методи роботи у закладах дошкільної освіти.

Так, особливо зарекомендували себе у практиці роботи з дітьми дошкільного віку навчання застосуванню евристичних методів для використання кольору, гармонізації та уніфікації стилів, опанування технічної послідовності, виготовлення іграшок, аплікації, оригамі, самостійного проєктування та розробки дизайну. Все це допомагає майбутнім вихователям розвивати творче мислення та сприяє формуванню професійного світогляду майбутніх фахівців, допомагаючи їм у професійному творчому самовираженні.

Отже, використання культурно-мистецьких практик у процесі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти сприяє й творчому розвитку дітей, їхньому самовираженню і особистісному становленню. Залучення в освітній процес культурно-мистецьких методів і засобів сприяє вдосконаленню творчої роботи студентів та активації їхнього особистісного потенціалу. З більш ретельним дослідженням ресурсів мистецтва у процесі професійної

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

діяльності вихователів у пізнавально-розвивальному середовищі ЗДО ми й плануємо наші подальші наукові розвідки.

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер.: А.М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук ; авт. кол.: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л., Гавриш Н.В., Долинна О.П., Ільченко Т.С., Коваленко О.В., Лисенко Г.М., Машовець М.А., Низковська О.В., Панасюк Т.В., Піроженко Т.О., Поніманська Т.І., Сідельнікова О.Д., Шевчук А.С., Якименко Л.Ю. *Дошкільне виховання*. 2012. № 7. С. 4-19.

2. Виховання дошкільника в праці / за ред. З.Н. Борисової. 2-е вид доопр. і доповн. К.: ВШОЛ, 2002.

3. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ ст.) К.: Райдуга, 1994. 62 с.

4. Дитина. Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька та ін.; наук. ред. Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін-во осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с

5. Масол Л.М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика: моногр. К.: Промінь, 2006. 432 с.

СТРАХИ ОСОБИСТОСТІ ВПРОДОВЖ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Кирило Мітакі

*студент 4 курсу факультету управління, адміністрування
та інформаційної діяльності
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – д. психол. н. Кічук А.В.*

Споконвіку почуття страху супроводжувало людство, було активатором різних вчинків, починаючи з видобутку їжі і закінчуючи самообороною. Проблема страхів, цікавить людей з давніх часів. Страху вивчали психологи, філософи, соціологи та інші науковці. В рамках психології цією проблемою займалися як зарубіжні так і вітчизняні вчені, і так сформувалися різноманітні підходи до поняття страху. Наприклад, у філософському словнику страх трактується як болісний душевний стан, спричинений реальною або уявною небезпекою, що загрожує людині й почуттям власного безсилля перед нею [6, с. 211]. У термінологічному словнику екстремальної та кризової психології страх визначається як емоція, що виникає в ситуаціях загрози біологічному або соціальному існуванню індивіда й спрямована на джерело дійсної або уявної небезпеки [1, с. 126].

У своїх наукових пошуках ми дійшли узагальнення, що страх – це складна емоція, яка може виникати у людини в різних ситуаціях та життєвих періодах. Зазвичай страхи виникають у відповідь на небезпеку, але коли вони стають надмірними і перешкоджають повноцінному

життю, вони можуть стати серйозною проблемою для нашого психічного здоров'я. І дійсно, ця проблема є актуальною впродовж всього життєвого шляху особистості – від раннього дитинства до похилого віку, а особливо на сьогоднішній день в Україні, в умовах війни, коли людина може опинитись в ситуації невизначеності і безвиході, що спричиняє появі різного спектру негативних емоцій, в тому числі і страху: гул сирен повітряної тривоги, життя в окупації, усвідомлення себе біженцем та перебування далеко від домівки, втрата житла тощо. Розуміння та вирішення проблеми страхів особистості допомагає розвивати нові методики та підходи до екстреної психологічної допомоги та психотерапії, яка може допомогти людям подолати свої страхи і досягти більшої емоційної стабільності та здоров'я [3, с. 70–76]. Тож, розуміння та подолання страхів – це важлива психологічна проблема, яка стосується кожної людини і може мати великий вплив як на якість життя, так і на суспільство в цілому.

Треба наголосити, що проблема страхів особистості на різних етапах життєвого шляху особистості є однією з ключових тем в психології, а саме у роботах психологів-класиків. Австрійський психолог і невролог Зигмунд Фройд висунув теорію про виникнення страхів на ранніх етапах життя особистості та їх вплив на неї у дорослому періоді. Так, у своїй праці «Я і Воно» 1923 р. він розрізняв реальні страхи, які виникають в ситуації небезпеки і допомагають мобілізуватися організму, щоб уникнути небезпеки, та невротичні – страхи, які насправді не є небезпечними, але людина сприймає їх як небезпечні. Представник гуманістичної психології, Абрахам Маслоу досліджував потреби людей на різних етапах життя, у тому числі потребу в безпеці та захисті від небезпек. Неофрейдист Еріх Фромм у своїй книзі «Втеча від свободи» 1941 р. висвітлював питання страху свободи та самостійного прийняття рішень. Представник екзистенційного напрямку Ролло Мей в своїй книзі «Людина в пошуках себе» 1946 р. ділився думкою про те, що страх може виникнути через відчуття внутрішньої порожнечі. Видатний вчений Лев Виготський зробив свій вагомий внесок у дослідження психологічної проблеми страхів, дослідивши питання психологічних основ страху в своїй роботі «Психологія мистецтва» 1925 р., де вказував на те, що страх може виникати не тільки внаслідок зовнішніх подразників, але й через внутрішні конфлікти людини.

Для певного вікового періоду можуть бути характерними деякі загальні страхи: у дитинстві, діти часто бояться темряви, незнайомих людей, висоти, тварин, розлучення з батьками тощо; у підлітковому віці страхи можуть бути пов'язані зі статевими питаннями, соціальною приналежністю, відносинами з ровесниками тощо; в юнацькому віці в людини виникають переважно соціальні страхи, пов'язані з прийняттям у соціумі, також страх перед майбутнім; у дорослому віці, люди можуть стурбуватися про кар'єру, фінансові проблеми, стан здоров'я, втрату роботи, стосунки з близькими та інші проблеми, які можуть викликати тривогу та нестабільність; у похилому віці може виникати страх перед самотністю, страх перед втратою здоров'я та перед смертю [4].

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Вагомий внесок у вирішення цієї проблеми можна побачити в таких сучасних українських працях, як «Психологія тривоги, страху та агресії особистості в освітньому процесі» Сергій Михайлович Томчук і Михайло Іванович Томчук, де робиться акцент на дослідженні проявів деструктивних психічних станів особистості (2018 р.); «Страх як проблема буття людини в соціальному середовищі» Михайло Миколайович Мовчан, де розглянуто генезис страху, проаналізовано його вплив на різні соціальні сфери (2019 р.); «Зміни у ієрархічній структурі актуальних страхів молоді у контексті викликів сучасного світу» Ющенко І. М., де аналізуються різноманітні чинники появи страхів, сутності, функцій й умов виникнення в контексті соціальних змін, пов'язаних з такими актуальними проблемами як, наприклад, пандемія (2021 р.).

На нашу думку, треба наголосити ще на тому, що страхи є важливою складовою психіки кожної людини на всіх етапах життєвого шляху і їх сутність полягає в тому, що це емоційний стан, що виникає при небезпеці, загрозі або стимулі, який повідомляє про небезпеку. Страх може мати різну інтенсивність, тривалість та спрямованість на певний об'єкт або подію, також це відрізняється для кожної людини і може залежати від багатьох факторів, таких як генетика, досвід, виховання, темперамент та ін. Цікавим є той факт, що інтенсивність страху може бути від малої до дуже сильної. «Малі» страхи можуть бути пов'язані з невідомістю або незручностями, такими як страх перед знайомством з новими людьми або відвідуванням незнайомих місць. «Сильні» страхи можуть виникати від потенційної загрози життю або здоров'ю, таких як страх перед аварією, хворобою або насильством. За формою прояву страх буває реальний, коли небезпеку спричиняє реальне явище навколишнього світу, вітальний, коли переживання страху відбувається через власні думки людини, та моральних страх – це страх, який виникає через конфлікт між певними прагненнями особистості та її психічними тенденціями [2].

На сьогоднішній день вченими означено декілька причин виникнення страхів особистості – генетичні, навчальні, середовищні. Однак, вони наголошують, що найчастіше страхи формуються через негативний досвід в минулому або через недостатній досвід в певних життєвих ситуаціях. Наприклад, якщо в дитинстві людина пережила травматичну подію, пов'язану з війною, це може стати причиною формування страхів та їх впливу на цю людину у майбутньому.

Як відомо, психологічна проблема генезису страхів особистості впродовж її життєвого шляху полягає в тому, що вони можуть стати перешкодою для повноцінного функціонування особистості в різних сферах життя. Надмірні страхи можуть призводити до зменшення самооцінки, соціальної ізоляції, депресії, тривоги, посттравматичного стресового розладу та інших психологічних проблем, що зараз можна особливо наочно спостерігати у людей, які пережили окупацію, переміщення та інші травматичні події війни (до прикладу, військові події можуть викликати різноманітні страхи у людей, особливо тих, хто мав безпосередній досвід військових дій або був свідком їх наслідків).

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Доведено, що страх може мати різний ступінь інтенсивності та тривалості, основні його прояви включають підвищену тривожність, нервозність, стан напруженості, сонливість, зниження концентрації уваги, погіршення пам'яті, порушення сну, зниження ефективності роботи, постійне очікування страшних подій, почуття паніки, підвищену чутливість до зовнішніх подразників. А одною з найбільш поширених форм страхів, пов'язаних з війною, є посттравматичний стресовий розлад, який має такі симптоми: повторні спогади, нічні кошмари, підвищена тривога та нервозність, погіршення настрою та інше [7, с. 42].

Щодо подолання страхів людині дуже важливо своєчасно звернутися до фахівця – психолога або психотерапевта. Психолог може допомогти особистості зрозуміти, звідки беруться її страхи, як вони впливають на життєву ситуацію та як їх подолати. Психотерапевтична робота може включати в себе різні підходи, наприклад, психоаналіз, емоційну регуляцію, арт-терапію, когнітивно-поведінкову терапію, яка допомагає змінити думки та поведінку, пов'язану зі страхом, психологічну підтримку під час кризових подій або експозиційну терапію (метод поведінкової терапії), яка полягає в поетапній роботі на практиці з тим, що визиває страх, та позбавленні від страху, пов'язаного з цим об'єктом, подією або явищем. Як зазначають сучасні психологи-практики – найчастіше страхи спостерігаються у людей надто вразливих, емоційних, сенситивних, з добре розвинутою уявою, може залежати від типу темпераменту та особистісних характеристик людини [5].

Крім психотерапевтичної роботи, фахівець може допомогти клієнту з психопрофілактикою цих проявів, розробити копінг-стратегії в подоланні страху та віднайти приховані ресурси, які у майбутньому будуть їй опорою і допоможуть краще справлятися з життєвими труднощами.

Таким чином, можна узагальнити, що психологічна проблема основ страхів особистості полягає у точному розумінні їх сутності, детермінант, проявів та впливу на особистість впродовж життя та в умовах кризових подій, дана тема зараз набуває все більшої актуальності через те, що все більше людей потрапляє в травматичні умови та потребують якісних, добре розроблених та індивідуально підібраних методів психологічної допомоги, які можна використовувати як в умовах повсякденного життя, так і в кризових ситуаціях.

1. Екстремальна та кризова психологія: термінологічний словник / Ю. В. Александров, І. Є. Богданова, Ю. В. Воронова та ін. ; за заг. ред. О. В. Тімченко. Харків: ХНАДУ; НУЦЗУ, 2010. 291 с.

2. Міняйло В. Ю. Психологічне консультування: робота з кризовими і проблемними ситуаціями. 2-е вид., Стер. М.: Сенс, 2005. 182 с.

3. Психологічний спецпрактикум з екстремальної та кризової психології : курс лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2021. 76 с.

4. Різновиди страху в соціальному середовищі: філософський дискурс. К.: «Видавництво «Гілея», 2019. 13 с.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

5. Резніченко О.О. Класифікація та типологія страхів як теоретико-методологічне підґрунтя для пошуку ефективних напрямків психологічної допомоги. *Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 18 листоп. 2020 р.)*. Вінниця, 2020. С. 109–112.

6. Теорія і практика управління страхом в умовах бойових дій: метод. посібник / О. М. Кокун, В. М. Мороз, І. О. Пішко, Н. С. Лозінська. Київ–Одеса : Фенікс, 2022. 88 с.

7. Філософія: словник термінів та персоналій / В. С. Бліхар, М. А. Козловець, Л. В. Горохова, В. В. Федоренко, В. О. Федоренко. Київ: КВІЦ, 2020. 274 с.

ХУДОЖНІ ЗДБНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЯК ЧИННИК ПІДГОТОВКИ ДИЗАЙНЕРІВ

Іван Пастир

*кандидат педагогічних наук, доцент
Ізмаїльський державний гуманітарний університет*

Психо-біологічні особливості становлення художньо-творчих здібностей є одними з основних чинників підготовки майбутніх фахівців-дизайнерів. Тут окремо треба розрізняти специфіку розвитку вроджених та набутих здібностей в контексті формування особистості засобами художньо-творчого пошуку [1]. Розвиток творчих здібностей людини в процесі отримання та засвоєння професійних навичок забезпечує надбання нової якості особистості художника та дизайнера. Тобто, професійні творчі здібності не існують ізольовано, а включаються в систему особистих властивостей і якостей, з яких ключовими є природна художня обдарованість, творчий потенціал особистості, система її відносин, духовної культури, рис характеру [2].

Сполучення задатків (психофізіологічний рівень), здібностей (психологічний рівень), загальної художньої обдарованості, здатностей, інтелекту й культури, мотивації й свідомості митця формують талант художника, як вищий прояв його обдарованості [3]. Формування й розвиток таланту залежить від власної активності й середовища життєдіяльності населення. Результати діяльності і твори людини відображають те, як вона скористалася природним талантом, чи розвивала його, чи ні?. Вільні в поведінці та творчості особистості забезпечують розвиток всіх сфер суспільного життя.

Нерідко студенти вступають до педагогічних і художніх ВНЗ з однією метою – стати справжніми художниками, майстрами образотворчого мистецтва. Наш багаторічний педагогічний досвід та дослідження свідчать про складність і найчастіше – неможливість досягти вершин художньої творчості на етапі професійного становлення у вищій школі. Саме тому уявлення про достатність базової освіти для майбутнього художника є, поза сумнівом, ілюзорним. Специфіка творчої діяльності вимагає від нього систематичного збагачення новими спеціальними знаннями, вдосконалення природжених умінь і навичок, спонукає бути «вічним учнем». У зв'язку з цим актуалізується

своєрідність процесу становлення справжнього педагога-художника як на етапі професійної підготовки у вищій школі, так і у період післядипломного адаптування і самовдосконалення. Все це обумовлює актуальність нашого дослідження, а метою є виявлення особливостей формування художніх здібностей в контексті підготовки фахівців-дизайнерів.

Потенціал комплексного та репрезентативного відображення у свідомості навколишнього середовища, його динамічності (в плані фіксування ситуаційних змін тощо) визначається специфікою функціональних й операційних механізмів сприйняття. Зорове та тактильне сприйняття є основним методом пізнання дійсності за допомогою психічних образів. Окремі їх образи через комбінування та трансформації, виражають досвід багаторазових спостережень, формують конкретні психоемоційні та віртуальні відображення дійсності. Також, відбувається відбір й узагальнення отриманої інформації, включаються розумові дії – аналіз, синтез, абстрагування, ідеалізація тощо.

Робота з розвитку у школярів творчого мислення і художніх здібностей передбачає допомогу у процесі розпізнавання ними форм предметів, досконалості окоміру (лінійного, об'ємного, просторового), адекватності розпізнавання відтінків поліхромної й монохромної гами, повноті композиційного бачення, аргументованості вибору матеріалу тощо. На це впливають особливості сприйняття форми зором людини, конструктивної побудови предметів, їх просторового положення, законів лінійної та повітряної перспектив, наявності зорових ілюзій і таких закономірностей сприйняття, як цілісність, усвідомлення, вибірковість, константність. З роками навчання в здобувачів вищої освіти збагачуються функції сприйняття, її поєднання з іншими функціями (насамперед запам'ятовування, осмислення, розуміння, оцінювання). Таким чином, художній образ народжується в роботі уяви, на рівні підсвідомості, де в образну форму перевтілюються емоційні потреби людини. При цьому уява, поряд із мисленням є формою свідомості, що має певну міру умовності, тому специфіку художньої уяви можна визначити загальною спрямованістю пам'яті.

В цьому зв'язку ми погоджуємося з твердженням про те, що з погляду психолога, мистецтво – це процес піднесення емоційного змісту підсвідомого до вершин свідомості. Принципово важливо, поява нової доцільності як елементу художньої творчості через чуттєво-образний компонент [1]. Мова іде про доцільність блокування зовнішньої активності задля переведенні її у внутрішню діяльність через одухотворення предметів у процесі емпатії та ідентифікації, ритмічну організацію матеріалу, перекладі сприйнятого суб'єктивно у минулий час, що знімає різницю між минулим досвідом й уявленим світом, народжуючи своєрідне «почуття віри». Особливо яскраво цей процес простежується в тих формах мистецтва, де автор виступає і як глядач, а не тільки як творець. Саме дуалістичний характер свідомості автора знаходить своє матеріалістичне пояснення в аналізі тих форм відбиття та їхнього протистояння, які знайшли вираження на рівні взаємодії уяви й мислення [4].

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Наведені матеріали свідчать, що ефективне формування творчих здібностей майбутніх фахівців в сфері образотворчого мистецтва та дизайну відбувається за наявності, мінімум трьох обов'язкових умов: наявність потреб і мотивів, які орієнтують творчу спрямованість особистості на певний напрям діяльності; наявність у студента природних здібностей (задатків); сформованість компетентностей, що дозволяють опанувати засобами діяльності[5]. Спираючись на цей підхід запропонуємо таку схему аналізу художньо-творчих здібностей: 1) спеціальні (фахові) здібності виступають як сукупність професійно важливих якостей; 2) необхідно робити акцент на мотивах та потребах творчої діяльності, а також природно сформовані художні здібності; 3) задатки загальних художніх здібностей розглядаються крізь призму творчої діяльності особистості. Ця схема є корегуючою для визначенні системи формування творчої особистості.

1. Кузнецова Л.С. Беседы об изобразительном искусстве и архитектуре. К.: Рад. школа, 1989. 319 с.
2. Леві Б.Л. Церебральная ассиметрия и эстетическое переживание. Биологически аспекты эстетики (пер. с англ. И. Ринглера, Б. Херсбринга, Д. Зестйна). Мир, 1995. 90 с.
3. Прянишников Н., Петров В. Визуальное восприятие и количественные методы. *Реклама (Теория. Методика. Практика)*. 1977. №3. С. 19.
4. Ткачук О.В. Методика художнього навчання школярів. Одеса: ПДПУ, 2000. 125 с.
5. Ткачук О.В. Психологія художніх здатностей. Одеса: Букаев В.В., 2012. 372 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ ДІТЕЙ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗДО

Вікторія Пухкан

*магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Іванова Д.Г.*

У сучасному світі, наповненому регулярними суспільними, технічними і соціально-політичними перетвореннями, необхідно мати здатність оперативно і нестандартно вирішувати виникаючі життєві проблеми. Саме тому актуальним завданням, що стоїть перед системою освіти на сьогоднішній день, виступає формування творчо активної особистості. Творча уява спрямована на самостійне створення нових оригінальних предметів і явищ. Фантастичні образи, які виникають у дитячій уяві, нерідко знаходять втілення в художній, технічній і науковій творчості. Саме тому, необхідно якомога раніше закласти основу для розвитку творчого потенціалу підростаючого покоління, що дозволить дитині мислити масштабно і показувати більш високі результати на наступному ступені освіти. Творча уява так само є умовою активного

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

перетворення наявних у дітей знань, сприяє саморозвитку особистості, а значить, в значній мірі визначає ефективність навчально-виховної діяльності.

Так, концептуальну основу проблеми розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку подають у своїх дослідженнях такі психологи, як Л.А. Венгер, С.І. Волощук, М.В. Вовчик-Блакитна, О.М. Дяченко, О.В. Запорожець, Г.С. Костюк, С.Л. Кисельова, С.Є. Кулачківська, І.А. Медведєва, В.С. Нургалаєв, М.М. Поддьяков, І.Г. Тітов.

На особливому значенні періоду дошкільного дитинства для розвитку уяви як властивості творчої особисті наголошується у фундаментальних дослідженнях класиків вітчизняної психології Л.С. Виготського, В.В. Давидова, Д.Б. Ельконіна, Г.С. Костюка, В.Т. Кудрявцева, О.М. Леонтєва, О.В. Моляко, Д.Ф. Ніколенка, Ф.І. Фрадкіна та ін [1, с. 223].

Однак, не дивлячись на підвищення уваги до питань розвитку творчого потенціалу дітей і зокрема, розвитку творчої уяви як її основи, слід зазначити, що в основному достатньо повно розроблені психологічні аспекти творчості, педагогічні ж основи цього процесу представлені недостатньо детально.

Мета статті полягає в обґрунтуванні психолого-педагогічних особливостей, які сприятимуть ефективності розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку в сучасному ЗДО.

Уява – це процес створення образу об'єкта, ситуації шляхом реструктуризації існуючих уявлень. Образи уяви не завжди відповідають дійсності в них є елементи фантастики. Творча уява – це здатність людини створювати нові образи шляхом обробки розумових компонентів, набутих в попередньому досвіді.

Творча уява не може бути сформована сама по собі: вона розвивається протягом життя дитини і залежить від умов її життя, виховання та отриманих вражень, від якості психічних станів [2, с. 211], спеціально організовані умови найбільшою мірою можуть сприяти розвитку творчої фантазії дитини.

Творча уява забезпечує формування нового образу і предметів [2, с. 211]. Питання про розвиток творчої уяви в зарубіжній і вітчизняній психології розглядалися з різної точки зору

Стрімкий розвиток сили уяви в дошкільному віці може бути результатом раннього пробудження і формування особливих індивідуальних рис і навичок. Діти мають особливі прояви, відмінні від інших, в плані продуктів уяви. Такі особливі риси залежать крім усього іншого і від навколишнього середовища, обстановки в сім'ї, ступеня свободи прояву і рівня розвитку дитини.

Творча уява дітей представляється досить складним процесом і залежить від безлічі аспектів. Прояви і безпосередньо процес творчої уяви має відмінності від подібного процесу у дорослих, оскільки в ході різних періодів життєдіяльності навколишня реальність сприймається абсолютно неоднаково [3, с. 67].

Творча уява може бути обумовлено рядом аспектів:

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

- вік (чим молодший, тим менш усвідомлений);
- ступінь розвитку інтелекту і особливі риси розвитку (наявність відхилень або психофізичні розлади);
- особливі риси індивідуальності (рівень стійкості до зовнішніх впливів, усвідомленість мотивів діяльності, ступінь спрямованості активності, власна оцінка, особливі риси і характер комунікації, оцінка власної самореалізації, особливості характеру і тип темпераменту);
- рівень розробленості порядку навчання і процесу виховної діяльності.

Потенціал творчої уяви закладений майже у кожній дитині дошкільного віку, при цьому все ж воно не може бути розвинене виключно самостійно. Адже для відповідного розвитку творчої натури передбачається наявність сприятливих умов і певної підготовчої ґрунту [3, с. 68].

По-перше, необхідно підкреслити особливу роль батьківського виховання, адже вони сприяють послідовному накопиченню життєвого досвіду і направляють дитину до довільного народження якихось творчих образів і картин. В рамках дошкільного віку дитина використовує весь свій потенціал творчої уяви самостійно, надаючи максимально індивідуальний характер своєму творчому процесу, маючи в запасі суто свій особистий досвід і наявні на даний момент відчуття.

По-друге, особливе значення належить і фізичному розвитку дитини. Наприклад, послідовному накопиченню досвіду сприяють такі види активності як спортивна гімнастика, плавання та інша спортивна діяльність. Подібні заняття закладають потенціал для правильного формування уяви і повноцінного розкриття творчого таланту.

По-третє, відповідне навколишнє середовище може стимулювати розвиток творчих якостей дитини. Особливо важливо оточити дитину переважно тими іграми, діяльністю і суб'єктами комунікації, які в якійсь мірі випереджають власний розвиток дитини. Даний факт буде підштовхувати їх до прискорених темпів залучення до навколишніх умов, інтенсивного освоєння нових навичок і знань.

По-четверте, не можна не відзначити і наявність повної свободи творчості без будь-яких рамок. Важливо дати дитині повноцінний вибір виду творчої активності, надати можливість чергувати заняття і самостійно вирішувати, скільки триватиме дана діяльність. Іншими словами, потрібно сформулювати максимально доступну і сприятливу атмосферу творчості, при цьому особливу увагу потрібно звернути на стан дитини (важливо уникати перевтоми). Крім того, процес повинен бути переважно позитивно забарвленим, творчість не повинно стати причиною негативних емоцій [2, с. 212].

По-п'яте, особливо важливо оточити дитину комфортними домашніми психологічними умовами, це означає, що дошкільник повинен відчувати почуття захищеності, спокою і взаємодопомоги в ході творчого процесу. Батьки повинні зробити все можливе для створення подібної позитивної атмосфери, незважаючи на життєві проблеми і негаразди. При цьому дошкільнику важливо мати достатньо вільного

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

простору і часу для самовираження через творчість. Певні побоювання викликають ті ситуації, коли розклад дитини повністю завантажено, у нього не залишається часу і простору для вільних думок. Адже саме в ті моменти, коли дитині нічого робити, або їй нудно або у неї немає ніяких зовнішніх завдань, можуть проявитися її творчі пориви і прагнення. У той же час ні в якому разі не варто критикувати ранні роботи дитини, слід терпляче і грамотно ставитися до творчих проявів і допомагати в ході можливих творчих невдач.

Г.С. Костюк та В.Т. Кудрявцев у своїх роботах вважають, що розвитку творчої уяви сприяють такі види діяльності як: музично-ритмічна, театралізована, музично-ігрова, образотворча діяльність, художньо-мовленнєва, теорія рішення зображувальних завдань. Уява безпосередньо залежить від багатства і різноманітності попереднього особистого досвіду людини. Тому розширення, збагачення і уточнення дитячого досвіду, набутого в процесі безпосереднього сприйняття дійсності, має велике значення для розвитку уяви дошкільнят [3].

Отже, узагальнюючи вищенаведене, ми можемо виділити ряд найбільш ефективних інструментів розвитку творчої уяви в умовах сучасного ЗДО [4, с. 53]:

1. Розширення життєвого досвіду. З ростом обсягів знань дитини і спектру доступних їй емоцій зростає і потенціал творчої уяви, креативності та фантазії.

2. Читання сприяє значному розвитку творчого потенціалу, адже саме перетворення тексту в картинки і образи стає способом розвитку фантазії дитини.

3. Створення власних історій. Коли дитина своїми силами створює нову реальність і передає її через розповідь або казку, проявляються можливі таланти творчого уявлення.

4. Малювання. Відображення створених в голові дитини образів та історій за допомогою зображувального мистецтва дає можливість досить сильної активації творчої уяви, а також стимулює активність абстрактного мислення.

Таким чином, в психології та педагогіці зростає інтерес до проблем творчості, а через неї і до уяви як невід'ємного компоненту будь-якої форми творчої діяльності. Уява дитини дошкільного віку проходить певний шлях: від репродуктивного в молодшому дошкільному віці до творчого – в старшому дошкільному віці. Розвиток творчої уяви в старшому дошкільному віці, перебуваючи в тісному зв'язку з іншими психічними процесами, сприяє розвитку інших пізнавальних процесів (сприйняття, пам'ять і мислення).

1. Голюк О. Методичні аспекти розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку. *Transformations in Contemporary Society: Humanitarian Aspects: monograph*. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2017. С. 223–229.

2. Грузинська І. М. Особливості розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2017. № 8. С. 211–214

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

3. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К.: Академія, 2015, 608 с.

4. Стимулювання творчого сприймання інформації: методичні рекомендації. В. О. Моляко, Ю. А. Гулько, Н. А. Ваганова [та ін.]; за ред. В. О. Моляко. К.: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2018. 72 с.

ПЕДАГОГІЧНІ РЕСУРСИ КАЗКОТЕРАПІЙ У ПРОПЕДЕВТИЦІ АСОЦІАЛЬНИХ ПРОЯВІВ У ДОШКІЛЬНИКІВ

Олена Саєвська

*магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – проф. Кічук Н.В.*

У сучасній дошкільній педагогічній науці існує безліч різновидів наукових підходів в організації життєдіяльності дитини, що активізують механізми її саморозвитку. Натомість ще й досі неоціненим є педагогічний потенціал цього плану казки, хоча з давніх – давніх класична педагогіка акцентувала увагу на неосяжності її освітньо – виховного ресурсу (Г. Ващенко, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.). Казка як унікальний вид творчості, найближче до дитячої душі. Вона змушує дитину сміятися, переживати і сподіватися, тобто – відчувати. Казка – є одним із основних і найдавніших жанрів усної української народної творчості, переважно прозовий твір чарівного, авантюрного або побутового характеру з установкою на вигадку.

Актуальність програм казкотерапії обумовлена особливостями розвитку дитини у віці від 3 до 6 років: першорядну роль на цьому етапі відіграє соціалізація дитини і придбання позитивного досвіду в комунікації з однолітками.

Застосування художніх засобів та творів, зокрема, казок, у навчально-виховному процесі в ЗДО вивчали: Н. Басюк, Т. Гризоглазова, М. Гуменюк, М. Лавренова, О. Лебедєв, С. Литвиненко, Т. Люріна, В. Солодухов, А. Тряпціна, Ш. Бюлер та ін. Принагідно зауважимо на тому, що фахівець з дитячої психології Ш. Бюлер розглядала казку в житті дитини в якості окремої опори для розгорнутої діяльності: типізація героїв, їх якась передбачуваність і простота легко сприймаються дитиною в процесі гри.

Науковці – педагоги довели, що персонажі в народних казках зазвичай характеризуються лише кількома якостями, що робить їх зрозумілими для дитини [1, с. 17]. Характеристики героїв зводяться в абсолютну ступінь, нагороджуючи героїв небувалою відвагою, добротою або хитрістю. У тій же мірі світ казок для маленької дитини ділиться на «чорне» і «біле» без відтінків: там існує тільки зло і добро, яке завжди перемагає [1, с. 17].

Звичайно спрощення допомагає знизити зайве навантаження на особистість, що формується не відбиваючи при цьому її інтересу до

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

поступового домислювання і розвитку не тільки сюжету, а й персонажів. У міру дорослішання дитини, казки набувають нових параметрів впливовості на особистість. Так, дитина вже із цікавістю міркує над вчинками героїв і ситуаціями, в яких вони опинилися.

Казкотерапія не є простим читанням вголос народного фольклору. Цінність програми полягає в «проживанні» казки разом з дитиною. Важливо, щоб при прочитанні дитина переймалася сюжетом, саме проживала почуття і намагалася зрозуміти риси характеру персонажів. «Приміряючи» на себе їх вчинки, дитина проявляє спроби аналізу ситуації, а також самоаналізу, який дозволяє винести моральну оцінку того, що відбувається [3, с. 12].

Казка, як форма організації дитячого досвіду, передбачає інтеграцію і вияв низки специфічних функцій. А саме: казка структурує, впорядковує, організовує вже набутий досвід дитини, її сприйняття, мислення, пам'ять, уяву; йдеться про психічні процеси, що оперують «одинацями досвіду». Згідно з даною точкою зору, казка для дитини є своєрідною матрицею, за допомогою якої дитина організовує свій внутрішній світ, заповнюючи її осередки елементами досвіду, впорядковує афективну сферу, формує струнку систему смислів, структурує і оформляє пізнавальні процеси [1, с. 20].

Вивчення й узагальнення досвіду творчих педагогів засвідчують про те, що сприйняття казки посилює вплив на емоційний розвиток дітей, а процес ознайомлення з казкою створює реальні психологічні умови для формування соціальної адаптації дитини. Як встановлено фахівцями, в усі історичні часи українська народна казка сприяла розвитку позитивних міжособистісних відносин, соціальних умінь і навичок просоціальної поведінки, а також моральних якостей особистості дитини, які і визначають і формують її внутрішній світ. При цьому казка залишається одним з найдоступніших засобів для розвитку дитини, який активно використовували і педагоги, і батьки. Зазначене й додало казці виступати потужним засобом для пропедевтики асоціальних проявів у дітей дошкільного віку [5, с. 75].

Таким чином, використання казки (народної чи авторської) у роботі з клієнтом (найчастіше дитиною) покликане комплексно виконувати завдання виховання, навчання та розвитку особистості. Витоками цього засобу є народна педагогіка, де особливо, саме йдеться про українську казку, адже, як доводили Г. Ващенко, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін., «національна мова, без якої неможливе існування нації, релігії, звичаїв, здобутки мистецької творчості, світогляд, народні ідеали – все те, що створює обличчя народу, що відрізняє його від інших народів ...» [2, с. 101-102].

Аналіз наукових джерел, в яких опосередковано досліджується педагогічний потенціал української народної казки (Н. Лисенко, Н. Семіног, М. Стельмахович та ін.) переконливо доводить, що пропедевтика асоціальної поведінки дітей теж уможлиблюється її вмотивованим і компетентним використанням освітянами. Оскільки

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

окреслений аспект потребує спеціального вивчення, це й постало предметом нашої казкової розвідки.

Ми виходили із розуміння, що тих ознак які врешті – решт утворили її як потужний засіб для пропедевтики асоціальних проявів у дітей дошкільного віку [5, с. 75].

Таким чином, використання казки (народної чи авторської) у роботі з клієнтом (найчастіше дитиною) покликане комплексно виконувати завдання виховання, навчання та розвитку особистості. Витоками цього засобу є народна педагогіка, де містяться різні фольклорні жанри; саме казці зокрема, відводилася важлива роль у становленні особистості, її естетичному, патріотичному вихованні. Щодо казкотерапії, то її основними завданнями є, на нашу думку, сприяння позитивній соціалізації особистості, яка опинилася у складній життєвій ситуації. Як зауважують фахівці, неоціненними є її ресурси щодо корекції моделей поведінки, профілактика виникнення тих чи інших негативних явищ тощо [5, с. 76].

Узагальнюючи вищенаведене, нами проведене опитування 14 дітей старшої групи ЗДО; вибірку склали 5 хлопчиків та 9 дівчаток. Опитування було спрямоване на вивчення спектру улюблених казок дошкільників та докладний опис рівня сформованості моральних почуттів даної групи дітей після прочитаних казок. Зауважимо, що в процесі активного комунікування, задля проведення діагностики, всі діти легко йшли на контакт. Спостерігалася позитивна атмосфера, у всіх дітях був гарний настрій. Якщо у респондентів виникали якісь питання, або відчувалося, що їм було щось незрозуміло, то ми все доступно і детально роз'яснювали повторно.

Для вивчення улюблених казок дітей старшого дошкільного віку було обговорене перше питання: *«Яка ваша улюблена казка із всіх уже прочитаних або прослуханих?»*. Улюблені казки дошкільників наступні: *«Котигорошко»*, *«Колобок»*, *«Рукавичка»*, *«Кирило Кожум'яка»*, *«Бух Копитович»*, *«Мудра дівчина»*, *«Срібні воли»*, *«Як маленька бджола врятувала гуску»* тощо.

Далі дітей було поділено на чотири групи та була проведена гра *«Казка навиворіт»* (робота в малих групах) із низкою завдань [4, с. 122]. А саме:

Група 1. Розкажіть казку, у якій Змій Горинич є доброю істотою, а Котигорошко, навпаки, має проблемний характер; Змій Горинич має перевиховати Котигорошка.

Група 2. Розкажіть казку, в якій зміниться характер Кози Дерези після того, як її виженуть із Зайчикової хатки.

Група 3. Придумайте казку, у якій якій йдеться про те, як і де жили кожен із звірів до того, як знайшли дідову рукавичку.

Група 4. Придумайте казку, про те, як усе складеться для Колобка, коли він повернеться до діда й баби після подорожі.

У всіх випадках, діти впоралися із завданням успішно. Вони плідотворно попрацювали та переповідали усно казки придумані ними. Як правило, всі казки мали позитивну кінцівку де «добро» невідмінно перемагає «зло» тобто переважає позитивний характер казки.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Наприкінці дітям поставленні узагальнюючі питання такого змісту: Таким чином, ми задали питання дітям «*Чи будете ви переповідати цю казочку комусь крім групи? Як оцінюєте своє вміння створювати нову казку за мотивами вже існуючих казок?*»

Всі діти відповіли, що залюбки будуть переповідати казку, створену ними на заняттях, батькам, сестрам та братами. Свої ж уміння створювати нову казку за мотивами вже існуючих казок вони одногосно оцінили на «*ВІДМІННО*».

Отже, казка для дитини є не просто фантазією, а й особливою реальністю, що допомагає встановити для себе світ людських почуттів, відносин, найважливіші моральні категорії, в подальшому – світ життєвих смислів. Казкотерапія природним чином «*виводить*» дитину за межі повсякденного життя і допомагає подолати відстань між життєвими смислами. По суті – внутрішній перехід можливий тільки тоді, коли зміст казки «*пройшов*» через співпереживання іншій особі.

Перспективи подальших наукових розвідок ми пов'язуємо із обґрунтування тих педагогічних умов, реалізація яких підвищує педагогічний ефект казкотерапії у пропедевтиці асоціальної поведінки дітей дошкільного віку.

1. Бондарчук О. І. Виховний потенціал народних казок. *Вісник післядипломної освіти*. 2010. Вип. 2(15). С. 17–23.

2. Ващенко Г. Виховний ідеал: у 2 – х т. К.: педагогічне товариство ім. Г. Ващенко. Вид. 3-тє. Полтава. 1994. Т. 1. 199с.

3. Дубинська О. Казкотерапія як засіб розвитку творчих здібностей дошкільників. *Психолог дошкілля*. 2014. №10 С. 12–13.

4. Казкотерапія в психологічному консультуванні дітей та дорослих : *навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. III–IV рівнів акредитації* / Людмила Іванівна Магдисюк, Раїса Петрівна Федоренко, Марія Іванівна Замелюк. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 152 с.

5. Лавренова М. В. Казка як ефективний засіб збагачення морального досвіду дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції. (26 жовтня 2017 р., Мукачево)*. С. 75–77.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТУ «МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО» У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Вікторія Сердюченко

*студентка 3 курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Бухнієва О.А.*

У чому полягає специфіка предмета «музичне мистецтво»? Цілеспрямоване та систематичне музичне виховання здійснюється у школі саме на уроках музики. Сама назва предмета говорить про те, що він відрізняється від таких, як математика, фізика, хімія, біологія і ін. Музика

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

є одним із видів мистецтва, яке і становить основний зміст предмета. Уроки музики – це уроки мистецтва. Разом з літературою та образотворчим мистецтвом вони становлять естетичний цикл. Тісний зв'язок, що існує між даними видами мистецтва, визначається тим, що кожний з них своїми специфічними засобами розкриває внутрішній світ людини. Тому твори образотворчого мистецтва, художнє слово допомагають передати глибину почуттів, ідей, втілених музикою. У свою чергу музика здатна викликати настрої, переживання, співзвучні багатьом творам живопису та літератури. Музика як шкільний предмет міцно пов'язана і з історією. Для розуміння музичних творів необхідне знання історичної обстановки, тих соціальних проблем, які так чи інакше знайшли своє відображення у творчості композитора. Разом з тим під впливом музики створюється відчуття причетності до історичних подій, що дуже важливо для розуміння історії. На цьому принципі і базується зміст уроку музики, морально-естетичним стрижнем якого є художньо-педагогічна ідея. В ній розкриваються найбільш значущі для формування особистісних якостей дитини вічні теми мистецтва: добро і зло, любов і ненависть, життя і смерть, материнство, захист Батьківщини та інші, які відображені в художніх образах. Простіше кажучи, діти осмислюють музику відповідно до загальнолюдських цінностей, намагаються знайти відповідь на запитання «Що є істина, добро та краса в навколишньому світі?». Тобто на уроках відбувається, перш за все, формування внутрішнього світу дитини, її моральних переконань, її громадянської позиції: ставлення до сім'ї, близьких, до батьківщини, розуміння свого місця та ролі у цьому світі. Якою є мета предмета «музика»? Мета уроків музики у загальноосвітній школі – виховання музичної культури учнів як необхідної частини їхньої духовної культури. Поняття «музична культура» досить ємне. Воно включає: морально-естетичні почуття та переконання, музичні смаки та потреби; знання, навички та вміння, без яких неможливе освоєння музичного мистецтва (сприйняття, виконання); музичні, творчі здібності, що визначають успіх музичної діяльності.

Стародавні римляни вважали, що корінь вчення гіркий. Але коли вчитель закликає у союзники інтерес, коли діти заражаються жагою до знань, прагненням до активної, творчої праці, корінь вчення змінює свій смак і викликає у дітей цілком здоровий апетит. Інтерес у навчанні нерозривно пов'язаний із почуттям задоволення та радості, яке доставляють людині робота та творчість. Інтерес і радість пізнання потрібні, щоб діти були щасливі [1, с. 97].

Розвитку пізнавального інтересу сприяє така організація навчання, за якої учень діє активно, залучається до процесу самостійного пошуку та відкриття нових знань, вирішує питання проблемного, творчого характеру. Тільки за активному відношенні учнів до справи, їх безпосередньої участі у «створенні» музики пробуджується інтерес до мистецтва.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Величезну роль у реалізації цих завдань грає наявність у кабінеті музики різних музичних інструментів та його використання у процесі роботи з урахуванням вікових можливостей учнів.

Інструментальне музикування – це творчий процес сприйняття музики через гру на доступних дитині музичних інструментах. Нагадаємо думку про взаємопроникнення всіх видів музичної діяльності у процесі активного сприйняття музики. Так, інструментальне музикування найтіснішим чином пов'язане зі слуханням музики, вокально-хоровим виконанням, імпровізацією. Залучаючи дітей до музики через інструментальне музикування, сприяти їхній творчості, необхідно пам'ятати наступне: учень діє так, як йому підказує його музична інтуїція.

Розвивається самостійність у діях дитини, її увага та організованість. Інструментальне музикування викликає захоплення, радість у учнів, бажання кожного спробувати свої сили, тому необхідно часто використовувати гру на музичних інструментах для загального музичного та творчого розвитку.

Універсальні навчальні дії забезпечують етапи засвоєння змісту навчання. Універсальні навчальні події тісно пов'язані з досягненням метапредметних результатів, тобто таких способів дії, коли учні можуть приймати рішення не тільки у межах заданого навчального процесу, а й у різних життєвих ситуаціях. Це дуже актуально в наш час, тому що в сучасному світі потрібні такі якості людини, як мобільність, креативність, здатність застосовувати свої знання на практиці, уміння мислити нестандартно.

Виникає необхідність створення метапрограм – програм спільної навчальної діяльності учнів, що реалізуються в процесі вирішення ситуаційних завдань і спрямованих на вирішення конкретно особистісно значущих проблем учнів [2, с. 47].

В основі метапрограмності лежить розумовий тип інтеграції навчального матеріалу. Говорячи про якийсь предмет, явище, поняття учень не запам'ятовує визначення, а осмислює, простежує походження найважливіших понять, які визначають цю предметну область знання. Він начебто заново відкриває ці поняття. І через це як наслідок перед ним розгортається процес виникнення того чи іншого знання, він «перевідкриває» відкриття, колись зроблене в історії, відновлює та виділяє форму існування цього знання. Здійснивши роботу на різному предметному матеріалі, він робить предметом свого усвідомленого відношення не визначення поняття, але сам спосіб своєї роботи з цим поняттям на різному предметному матеріалі. Створюються умови у тому, щоб учень почав рефлексувати власний процес роботи: що він подумки проробив, як і подумки «рухався», коли відновлював генезис тієї чи іншої поняття. І тоді учень виявляє, що, незважаючи на різні предметні матеріали, він у принципі проробляв те саме, тому що він працював з однією і тією ж організованістю мислення.

Актуальні прийоми організації навчальної діяльності: синквейн, музично-пластичні рухи, «переклад» (уміння перенести художній образ,

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

сенс твору з одного виду мистецтва на інший), театралізація, портфоліо учня, моделювання, проектна діяльність (область, що викликає особливий інтерес учнів, піддається поглибленим дослідженням), участь у святах, концертах, конкурсах, фестивалях.

Вивчення музики дає можливість реальної інтеграції із суміжними предметними областями (історією та суспільствознавством, мовою та літературою, образотворчим мистецтвом, світовою художньою культурою). Виникає так само можливість вибудовування системи міжпредметних зв'язків, інтеграції основної та додаткової освіти через звернення до реалізації художньо-творчого потенціалу учнів, синтезу навчання та виховання, що реалізується у проектно-дослідницькій діяльності на матеріалі музичного мистецтва [3, с. 30].

Музика – це унікальний предмет, де учень розглядається не як частина класу, а як окрема особистість. Звичайно, багато залежить від вчителя, від того, наскільки велико його бажання зацікавити учня, розглянути «паростки» його таланту та розвинути їх. Що ж дає предмет «Музичне мистецтво» учням? Насамперед, правильні життєві орієнтири, допомагає знайти себе в цьому швидкоплинному та сумбурному житті. Що ж це за орієнтири? Слухаючи з уроку до уроку різну музику, учень відкриває для себе всю різноманітність музичної культури. Це допомагає краще і повніше розуміти навколишній світ, а головне визначитися «Що мені до вподоби, а що ні». Діалоги з композиторами, виконавцями, однолітками та вчителем на уроці допомагають насолодитися красою та величчю помислів, змальованих у музичному мистецтві минулого та сьогодення. Дізнаючись про біографію великих композиторів, художників, поетів, музикантів, співаків тощо учень надихається їхнім прикладом, робить висновки, мріє. На уроках використовується прийом «злиття музики та фарби». Учні, прослухавши музичний твір, малюють свою картину почутого, це чудово розвиває фантазію, творче мислення [2, с. 67].

Спів – один з провідних видів діяльності на уроці з музичного мистецтва. Через співи учні освоюють мистецтво управління своїм голосом. Якщо людина не вміє володіти своїм голосом, то навряд чи вона зможе багато досягти в житті, особливо в тих сферах, де важливе спілкування. Гарний, вільний голос завжди вказує, що людина впевнена у собі. Пісенний репертуар повинен підбиратися вчителем дуже ретельно, він повинен давати дітям відчуття радості, а загальний настрій має носити «терапевтичний» характер та дарувати дітям лише позитивні емоції. Важливо відзначити, що спів на уроках музики є дією колективною, де всі допомагають, підтримують один одного, це хорівий спів.

Слухання музики, виконавська, творча діяльність дітей тісно пов'язані з музично – пізнавальною діяльністю. У процесі всіх форм музичної діяльності учні дізнаються про закономірності музичної мови, знайомляться з основами нотної грамоти, навчаються самі виконувати музику. Щодо музичної грамоти, то в програмах з музики, створених на сьогоднішній день думки різні. Одні автори програм вважають важливим

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

і необхідним запроваджувати елементи теорії музики, інші вважають, що музичну грамоту потрібно виключити з початкового етапу навчання. Однак музична грамотність та музична грамота поняття не тотожні. Музична грамотність – це здатність і бажання дитини сприймати музику емоційно, розуміти її, відчувати стиль автора, твору, що виконується, навіть не знаючи твору. А музичну грамоту чи елементи теорії музики треба включати дуже обережно, після накопичення деякого слухового досвіду в дитини. У початковій школі під час навчання музики не повинно бути жодних правил і вправ, абстрактних від живої музики.

Вилучення звуку від початку не можна відривати від змісту. Дитина може бути бідна голосовими даними, щоб стати співаком, але вона стане багатієм у сенсі сприйняття музики, якщо навчитися чути її нескінченне інтонаційне багатство та красу. Розвинена слухова уява потрібна не тільки для музичної діяльності, вона викликає та регулює мовленнєву поведінку людини. Сприймається інтонаційне багатство музики, тим самим розумію й іншу людину, автора цієї музики [1, с. 37].

Кожен урок музики повинен носити він печатку неповторної особистості вчителя. Творчо підійти до уроку – значить виявити і остаточно розкрити своє власне ставлення до музики так само яскраво і переконано, як і робить композитор, виконавець. Вчитель організовує відповідну діяльність дітей, сприяє тому, щоб музика дійшла свідомості кожної дитини. Фундамент музичності учнів – це здатність емоційно відгукуватися на музику. Але щоб можна було на музику «відкликатися», її треба спочатку створити, викликати майже з небуття, «готової» музики немає в навколишньому світі. Головне – здатність людини перетворювати на музику свій життєвий досвід, усе, чим сповнений його зовнішній і внутрішній світ. Але й сама музика, звичайно, пробуджує у дітей слухову уяву.

Знання кожного даного класу, вміння піднести музичний твір так, щоб учні були гранично захоплені музикою. Пробудження в них емоційної чуйності, активності у процесі виконання, слухання музики, роздумів про неї – у цьому полягає майстерність вчителя.

У процесі використання музичних технологій під час уроку музичного мистецтва учні дізнаються, осягають, освоюють закономірності мови, навчаються усвідомлювати і відтворювати музику.

Усе це розширює кругозір учнів, розсуває горизонти виконавчої діяльності, дає можливість значно підвищити рівень виконавських навичок, розвивати чуйність і музичні здібності дітей.

Б. Теплов стверджував таке: «Ми не маємо таких знань, які дозволили б давати негативний діагноз про музичність дитини до початку систематичного та кваліфікованого музичного виховання та навчання» [2].

Орієнтиром у виховній діяльності вчителя музики під час уроків і позаурочної діяльності є «Концепція духовно-морального розвитку та

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

виховання особистості громадянина України», яку можна прочитати, перейшовши за посиланням¹.

1. Бех І. Виховання особистості. Особистісно орієнтовний підхід: науково-практичні засади. К.: Либідь, 2003. 344 с.
2. Трифанова О. Морально-етичне виховання дітей дошкільного віку. Леонографія. Одеса: М.П. Черкасів, 2010. 239 с.
3. Ростовський О.Я. Методика викладання музики у початковій школі. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2000. 177 с.
4. Савченко О.Я. Урок у початкових класах. К.: Освіта, 1997. 255 с.
5. Фіцула М.М. Логіка та методика педагогічних досліджень. Педагогіка. М.: Академія. 2000. С. 29-45.

ЗАСТОСУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТА МЕДІА-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Жанна Сироткіна

кандидат педагогічних наук, доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Чжан Ян

аспірант

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Останні роки, за певних причин, широкого застосування набуло онлайн-навчання. Переваги та недоліки дистанційної освіти вже досить ретельно вивчено та проаналізовано на різноманітних наукових форумах, конференціях; обґрунтовано у авторитетних виданнях, журналах та ін. Проте, той факт, що сучасне навчання стає все більш інтерактивним та мультимедійним не викликає сумніву ні у кого.

Означена проблема є актуальною стосовно професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в онлайн-режимі. Різні її аспекти представлені у працях педагогів-дослідників (О. Бордюк, О. Балєвева, І. Барановська, І. Красильников, Л. Масол, О. Науменко та ін.), які розглядають вплив комп'ютерних та медіа-технологій на вдосконалення процесу навчання музики, розвитку творчих здібностей, образного мислення; використання онлайн-платформ для розробки методичного забезпечення та презентаційного фонду. Можливості онлайн-ресурсів для слухання, написання, аранжування музики, музичної творчості розкрито в доробках Л. Гаврілової, В. Луценко, Н. Мозгальова, О. Чайковської та ін.

Мета статті – зробити аналіз та систематизувати основні сучасні комп'ютерні та медіа-технології, спрямовані на професійну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва.

¹ Державний стандарт початкової освіти. Постанова КМУ № 87 від 21 лютого 2018 року (у редакції постанови від 24 липня 2019 року № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Тлумачення поняття «медіа-технології» знаходимо у багатьох джерелах, які розкривають його в різних аспектах. Так, словник «Медіа IQ» трактує медіа-технології як «виробництво медіа-продукції за допомогою спеціальної медіа-техніки (медіа-засобів) та спеціальних прийомів» [6].

За «Коротким словником медіа-термінів» медіа – це канали та інструменти, що використовують, щоб зберігати, передавати й подавати інформацію або дані. Засоби комунікації розділяють на дві групи мас-медіа та директ-медіа (прямі медіа) [5].

За твердженням І. Барановської та ін. у педагогічній літературі це поняття вживається переважно до допоміжних і технічних засобів, які застосовуються в навчанні [2].

У своєму дослідженні ми дотримуємось думки О. Дем'янчука про те, що медіа – це «такі засоби, як: предмети, обладнання і носії, що передають певні дані (комунікати) через слова, зображення і звуки, з можливістю їх подальшого опрацювання, зберігання та передачі» [3].

Зробивши аналіз наукових доробків в галузі медіа-освіти, медіа-педагогіки, психолого-педагогічних досліджень застосування комп'ютерних та медіа-технологій в освітньому процесі ми зосередили увагу на їх дидактичних можливостях щодо професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва. До провідних віднесено: формування творчого та художнього мислення, активізація процесів пам'яті, збагачення їх, сприяння кращому сприйняттю та запам'ятовуванню навчального матеріалу [2]. Ретельне вивчення медіа-простору дозволило стверджувати, що даний потенціал стане у нагоді і у формуванні деяких спеціальних компетентностей майбутніх учителів музики: розвиток почуття ритму, ладу; формування чистого інтонування, дикції; вмінь співати та грати в ансамблі; вдосконалення виконавських навичок; розкриття творчих задатків здобувачів через написання музичних та вокальних творів, створення ритмічних партитур для гри в оркестрі тощо.

Комп'ютерні технології допомагають знаходити нотний, методичний та дидактичний матеріал; створювати презентації. На комп'ютері можна навіть грати, слухати музику, вчитися розрізняти різні стилі і жанри музики та багато іншого.

Зазначимо, що ознайомлення здобувачів із змістом наявних освітніх безкоштовних онлайн платформ, сервісів, додатків та допоміжних програм для навчання музики сприятиме не тільки їх професійному зростанню, а і забезпечить цінний досвід створення та використання безпечного освітнього медіа контенту для дистанційного навчання музики учнів у подальшому.

Наведемо приклади найбільш популярних і дієвих комп'ютерних та медіа-технологій.

Нотні редактори Finale, Muse Score, Sibelius дають можливість здобувачам створювати нотні партитури, моделювати звучання музичних інструментів, експериментувати з різними тембрами, створювати оркестрові аранжування та ін.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Dram-masina – це електронний музичний інструмент, що імітує звук ударної установки та ударних інструментів. Деякі можуть створювати штучні звукові ефекти. Більшість Dram-masina дозволяють користувачам створювати власні ритми. Зазвичай використовуються для запису жанрів електронної музики, таких як хаус-музика, танці та хіп-хоп. Також може використовуватися як метроном, фонограми під час занять або для вивчення того, як звучать ритми різних ударних інструментів [4].

Актуальним на сьогодні буде опанування здобувачами bandlab.com [1]. Цей ресурс стане у нагоді для слухання, аналізу музичних творів, вдосконалення навичок виконання відомих музичних творів. Його можна застосовувати для створення авторської музики та її аранжування. Він є хмарним набором записів, що дає можливість здобувачам, що співпрацюють, користуватися доступом до одного і того ж міксту де б вони не знаходились географічно (<https://www.ultimateguitar.com/pro>) [2].

Для поширення музичного контенту (від подкастів до цілих альбомів) в процесі дистанційного навчання майбутнім учителям музичного мистецтва можна рекомендувати платформу Sound Cloud. Це дає можливість записати власну інтерпретацію твору, викласти в мережу Internet, отримувати відгуки, як схвальні так і негативні. Оцінка незалежних експертів стане мотивуючим фактором для подальшого самовдосконалення [7].

Отже процес дистанційного навчання, а особливо професійного становлення майбутніх учителів музичного мистецтва – є складним і багатовимірним. Стислий аналіз дидактичних можливостей комп'ютерних та медіа-технологій доводить перспективність їх застосування.

1. Bandlab. URL: <http://www.bandlab.com>
2. Барановська І.Г., Барановський Д.М., Якименко Ю.І. Дистанційне навчання майбутніх учителів музичного мистецтва: виклики сьогодення. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bicstream/handle/123456789/39233/Baranovska%20I.pdf?sequence=1>
3. Дем'янчук О.Н., Саварин П.В. Застосування медіа-технологій викладачами технічних дисциплін у професійній діяльності: навчальний посібник. Луцьк: Ред.-вид. Відділ Луцького НТУ, 2016. 204 с.
4. Драм-машина. URL: <https://www.musicca.com/ru/dram-masina>
5. Короткий словник-довідник медіа-термінів. URL: <https://naurok.com.ua/korotkiy-slovník-dovidnik-media-terminiv-11828.html>
6. Словник–Media IQ. URL: <http://media-iq.tilda.ws/glossary>
7. Sound Cloud. URL: <https://soundcloud.com>

**НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ В
МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ФІЛОЛОГІЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ
ВЗАЄМОДІЇ**

Ольга Ситнікова

аспірантка

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Науковий керівник – проф. Князян М.О.

Одним з найважливіших напрямів розвитку вищої освіти є забезпечення активної взаємодії між представниками різних культур у сучасному українському суспільстві. Це спричинює необхідність підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх філологів як медіаторів культур, що в свою чергу актуалізує проблему формування в майбутніх фахівців компетентності міжкультурної взаємодії.

Вивчення наукових джерел переконує, що зазначена проблема досліджувалася у різних ракурсах, як-от забезпечення ефективної міжкультурної комунікації в умовах сучасного діалогу культур (В. Аксьонова), формування культури міжетнічних відносин (Є. Степанов), міжкультурної компетентності учнів (М. Винарчик) та студентів (Я. Гнатенко).

Утім залишається актуальним аналіз наукових підходів до визначення педагогічних умов формування компетентності міжкультурної взаємодії.

Метою статті є розкрити різні наукові підходи до визначення педагогічних умов формування окресленої вище компетентності.

Насамперед слід зазначити, що існує науковий підхід (Я. Гнатенко) до систематизації педагогічних умов, наприклад, формування міжкультурної компетентності у майбутніх бакалаврів міжнародної економіки, в декілька груп. Однією з груп дослідниця доречно висуває методолого-теоретичні умови, котрі передбачають аналіз положень наукових підходів та дослідження загальних і специфічних принципів професійної підготовки окреслених фахівців, нормативного забезпечення навчального процесу, новаторський доробок зарубіжного й вітчизняного досвіду; ознайомлення з ключовими поняттями й структурою міжкультурної компетентності тощо [2, с. 206–207].

До іншої групи педагогічних умов, а саме організаційно-методичних Я. Гнатенко правомірно відносить визначення етапів розгортання цього процесу. До того ж має сенс узгоджувати матеріал, який пропонується у форматі освітніх компонентів з міжнародної економіки, іноземної мови професійного спілкування, культурології, що дозволяє запобігти дублюванню інформації. Важливим на думку науковця є й правильний вибір педагогічних технологій пізнавальної діяльності студентів та їхньої практичної підготовки, методів навчальної роботи, необхідних методичних матеріалів, котрі забезпечують цілеспрямований вплив на формування міжкультурної компетентності здобувачів вищої освіти.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Не меншого значення в системі педагогічних умов мають й критеріально-діагностувальні, котрі передбачають визначення показників критеріїв оцінювання сформованої міжкультурної компетентності; характеристика відповідних рівнів окресленої сформованості, організацію системного моніторингу формування міжкультурної компетентності, вибір ефективних методик її діагностики. Особливу увагу викликає педагогічна умова, відповідно до якої має сенс забезпечувати прицільну підготовку викладачів-дослідників. Перспективність упровадження підходу, запропонованого Я. Гнатенко, забезпечується тим, що авторка пропонує розробляти спеціальні рекомендації для вдосконалення комплексу визначених нею педагогічних умов [2, с. 207].

Викликає інтерес позиція В. Аксьонової про педагогічні умови та їхній інструментарій з формування здатності міжкультурної комунікації та взаємодії. Так, науковець цілком слушно пропонує використовувати метод біографічної рефлексії, який орієнтує на аналіз та переосмислення власної біографії задля саморозкриття своєї ідентичності й того, як вона відбивається в щоденному житті. Як правомірно наголошує дослідниця, така робота слугує самоаналізу ціннісних орієнтирів, інтересів, прагнень, подій життя, досвіду, що дозволяє ідентифікувати себе як представника певної культури [1, с. 147].

Натомість метод інтерактивного моделювання має на меті відтворення ситуацій міжкультурного спілкування учасників академічної групи, котрі мають місце у процесі аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності. В. Аксьонова підкреслює, що такий підхід дозволяє краще вивчити способи відносин у міжкультурних контактах, виокремлюючи такі провідні функції зазначеного методу, як-от створення сприятливої атмосфери знайомства між собою здобувачів вищої освіти, полегшення початку навчання. На нашу думку, це також дозволить зняти стрес, острах у студентів. Окрім цього, метод інтерактивного моделювання дозволяє забезпечити відвертість, щирість у спілкуванні, більш тісну кооперацію, звернення до набутого досвіду й адекватність оцінювання ситуацій спілкування на поточний момент.

Не менш важливим є також і метод рольових ігор, які віддзеркалюють ситуації міжкультурної взаємодії та спілкування. Студенти мають осмислити стандарти, які полягають в основі норм поведінки представників іншої культури, дослідити особливості міжкультурної комунікації. Базисом ознайомлення із цінностями культури є, на думку дослідниці, ігрове переживання, що й дозволяє глибше пізнати мотиви, вчинки, дії представників різних етносів у академічній групі.

У цьому контексті викликає дослідницький інтерес і метод самооцінювання, котрий передбачає проведення в колективі студентів опитувань, тестувань, спостережень. Набутий емпіричний матеріал використовується для організації обговорень, аналітичних дискусій щодо типів міжкультурної поведінки, здатність до міжкультурної комунікації.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Особливу увагу доцільно звернути й на метод симуляції, що орієнтує на створення штучних ситуацій міжкультурного спілкування, висунення прогнозів щодо шляхів його ефективного впровадження, пропедевтичний аналіз труднощів тощо [1, с. 148].

Насамперед слід наголосити, що науковці (N. Zajaczkowska) вважають значущим насичення навчально-виховного процесу багатокультурним змістом, упровадження різноманітних ігор (ділових, рольових), дискусій, дебатів тощо [5].

Натомість М. Винарчик, який досліджує методи формування міжкультурної компетентності у системі білінгвальної освіти, наголошує на важливому значенні ознайомлення здобувачів вищої освіти з автентичними текстами, їх опрацювання й аналіз, дослідження проблем історії зарубіжної літератури, культурних та літературних течій. Науковець привертає увагу й до проблеми підвищення ефективності роботи над літературним текстом, наприклад, здійснювати його граматичний і стилістичний аналіз та організувати обговорення [3]. Ми також поділяємо думку вченого про те, що аналіз автентичних текстів дозволяє сформулювати широке уявлення про певні моделі поведінки, діяльності й спілкування у інших етносах.

Важливою для розуміння особливостей формування компетентності міжкультурної взаємодії майбутніх філологів є й позиція П. Степанова, який, зокрема, пропонує ознайомлювати здобувачів освіти з іншими культурами у середовищі, привабливому й цінному для них. На правомірну думку науковця має сенс створювати проблемні ситуації задля розвитку у студентів умінь вияву та подолання можливих протиріч у площині соціокультурного функціонування етнічних груп, організувати інтерактивні заходи з аналізу культурної спадщини народів [4].

Отже, аналіз наукових джерел та досвіду професійної підготовки бакалаврів філології переконує в необхідності забезпечення атмосфери, котра мотивує до міжкультурної співпраці студентів; сприяння інтерактивному характеру викладання теоретичних та прикладних дисциплін; орієнтація здобувачів вищої освіти на самостійний характер діяльності з пізнання культури іншого народу.

1. Аксьонова В. І. Міжкультурна комунікація в умовах сучасного діалогу культур. URL: <http://soctech-journal.kpu.zp.ua/archive/2011/50/19.pdf>

2. Гнатенко Я. В. *Формування міжкультурної компетентності майбутніх бакалаврів з міжнародної економіки у процесі професійної підготовки*. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Полтава, 2021. 215 с.

3. Винарчик М. П. Розвиток міжкультурних компетенцій школярів в умовах білінгвальної освіти. URL: www.gnpu.edu.ua/files/.../V15_2_201_206.pdf.

4. Степанов Є. П. Формування культури міжетнічних відносин у студентів вищих навчальних технічних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. педагог. наук. Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. Луганськ, 2004. 20 с.

5. Zajaczkowska N. Міжкультурна освіта як виклик для сучасної освіти України. *Prace naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Rocznik Polsko-Ukraiński*. 2015. Т. XVII. Р. 293–305.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Юлія Сич

*кандидат педагогічних наук, доцент
Ізмаїльський державний гуманітарний університет*

В статті проаналізована специфіка набуття професійної компетентності майбутніми вчителями з педагогічних аспектів координації соціалізації молодших школярів. Обґрунтовані педагогічні умови становлення сучасного фахівця з цього питання в умовах особистісно орієнтованого формувального впливу на людину в умовах університетської освіти [2; 3]. Актуальність теми роботи обумовлена соціо-культурними та освітніми особливостями становлення майбутнього педагогічного працівника. Соціо-культурний аспект проблеми зумовлений питаннями педагогічного спрямування процесу соціалізації, якій пов'язаний із підвищенням духовних потреб української молоді. Ключовими чинниками стають морально-естетичне виховання, чинники зростання здорової нації, реалізація соціально-економічних та етнокультурних інтересів людини.

Велика кількість досліджень в сфері педагогічної освіти, які були проведені в останній період та присвячені питанням аналізу проблем соціалізації дітей молодшого шкільного віку, показують достатньо високий ступень розроблення питання соціалізації молодшого школяра засобами ігрової діяльності (Ю. Богінська); що сучасна дитяча субкультура виступає як чинник соціологізації дітей в процесі навчально-виховної діяльності (Л. Варяниця); особливості соціалізації наймолодших дітей шкільного віку з різними соціально-економічними умовами життєдіяльності родин (С. Курінна); педагогічні підходи до соціальної адаптації учнівської молоді в розвинених країнах світу (Н. Лавриченко); стосунки з однолітками як педагогічний чинник соціалізації (О. Малахова); актуалізація соціальної свідомості учнів засобами українського фольклору (А. Кузьмінський, Р. Пріма).

Проблематика професійної підготовки майбутніх спеціалістів вирізнялася наступними аспектами: соціально-педагогічні аспекти підготовки вчителів початкової школи (О. Біда, Н. Кічук, С. Литвиненко); формування готовності фахівців до статеворольової соціалізації учнів (І. Ковальчук); педагогічні умови становлення вчителя, підготовленого для формування соціально ціннісних орієнтацій у молодших школярів (Л. Колбіна); професійно-педагогічна підготовка майбутнього вихователя до соціалізації дітей дошкільного віку (М. Сайко) Процес соціалізації людини продовжується протягом усього життя. Тому актуалізується педагогічний напрямок процесу соціалізації молодших школярів. Мета дослідження – визначити особливості професійної підготовки

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

майбутнього вчителя до педагогічного напряму соціалізації молодших школярів та розробити та експериментально перевірити педагогічні умови, за яких університетська освіта реалізує формальний вплив на становлення професійно компетентного фахівця у даній сфері.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства актуалізується значення питання соціалізації молоді [1]. Її значення пов'язане з інтенсивною фазою російської агресії проти України, соціально-психологічними особливостями адаптації до умов життєдіяльності суспільства [1]. Це має стосуватися насамперед дітей молодшого шкільного віку, які тільки починають навчатися на першому ступені загальної середньої освіти та мають потребу в професійній допомозі для пристосування до нових умов життєдіяльності. Фахівці мають сприяти запуску психологічних та соціально-педагогічних чинників соціалізації особистості. До соціально-педагогічних чинників відносять: 1) імпрінтинг (збереження в пам'яті) – засвоєння на рівні рецепторів та підсвідомості впливу на учня конкретних життєво важливих об'єктів (він відбувається не тільки у дитячому віці, але і на більш пізніх вікових стадіях можливо зберігати образи та відчуття); 2) екзистенціальний натиск – оволодіння мовою і неусвідомлене засвоєння норм соціальної поведінки, притаманних даному суспільству; 3) наслідування – повторення якого-небудь прикладу, зразка поведінки (найбільш часто мова іде про наслідування поведінки батиків, найближчих родичів); 4) ідентифікація – процес неусвідомленого ототожнення людиною себе з конкретною соціальною групою, зразком; 5) рефлексія – внутрішній діалог, у якому людина розглядає, оцінює, приймає чи відкидає ті або інші цінності, котрі властиві тим або іншим інститутам суспільства, сім'ї, суспільству ровесників, значимим особам та ін. [4, с. 10].

Соціально-педагогічними факторами соціалізації виступають: 1) традиційний механізм стихійної соціалізації базується на засвоєнні людиною норм, еталонів поведінки, поглядів, стереотипів, характерних для її сім'ї та найближчого оточення (сусіди, приятелі). Тут ключове значення має підсвідомий рівень, на якому відбувається некритичне сприйняття реальної дійсності, в т.ч. стереотипів суспільства. 2) інституційний механізм соціалізації акцентує увагу на взаємодії людини з інститутами громадянського суспільства. Це має привести до надбання нею знань і досвіду адекватної для даного суспільства поведінки та виконання соціальних норм; 3) стилізований механізм соціалізації діє в межах певної субкультури. Під субкультурою необхідно розглядати набір морально-психологічних рис і норм поведінки, притаманних людям певного віку, професії або соціо-культурного положення, який у цілому обумовлює певний стиль життя, мислення тієї чи іншої вікової, професійної або соціальної групи; 4) міжособистісний механізм соціалізації функціонує у процесі взаємодії людини із суб'єктивно значимими для неї особистостями. В його основі лежить психологічний механізм міжособистісного переносу завдяки симпатії, ідентифікації

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

тощо. Значущими особистостями можуть бути батьки, будь-які дорослі, друзі-однолітки та інші[5].

Виходячи з наведеного огляду можемо зробити деякі висновки. Так, при теоретичному узагальненні процесу соціалізації необхідно виділити два етапи, які взаємодоповнюються: адаптація, яка розглядається як пристосування до умов довкілля (навколишнього середовища) та інтернаціоналізація – отримання, надбання людиною знань, загальноприйнятих норм суспільства, що мають стати вагомим аспектом самої ідентифікації особистості. Тут важливе значення має соціальна активність особистості. Відповідно до цього, соціалізація розглядається як процес залучення (або пристосування) особистості в систему суспільних відносин, формування та реалізацію ним соціального досвіду, формування патріоту української держави. Для цього в процес має бути включена взаємодія людини з оточенням під впливом якого у неї формуються притаманні суспільству ознаки для активного засвоєння специфіки поведінки в конкретному суспільстві.

1. Большой психологический словарь / Сост. и общ. ред. Б.Мещеряков, В.Зинченко. СПб.: ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2004. 672 с.
2. Віаніс-Трофименко К.Б. Підвищення професійної компетентності педагога. Х.: Вид. група «Основа», 2007. 176 с.
3. Кравченко Т.В. Сутнісні характеристики соціалізації. *Педагогіка і психологія*. №3 (56). 2007. С. 11-19.
4. Лавриченко Н.М. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы. Інст. пед. АПН Укр. К.: Віра Інсайт, 2000. 444 с.
5. Пастир Ю.І. Позитивна соціалізація молодшого школяра як напрям педагогічної діяльності вчителя і складова його професійної підготовки. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. Випуск 148. Черкаси, 2009. С. 33-37.
6. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. Киев: Радянська школа, 1974. 288 с.

МУЗИЧНІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТА ЇХ ВИДИ У ВИКОНАВСТВІ КЛАСИЧНИХ І СУЧАСНИХ ТВОРІВ

Анастасія Сівцова

*студентка з курсу педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Бухнієва О.А.*

Музика налічує безліч жанрів, але з досвідом музикантів з'явилися стилі, підвиди та напрямки до кожного з них.

Жанр – це унікальний тип твору, що складався історично. З кожним століттям музика змінювалася, бралися на увазі форма, зміст, і, найголовніше, що надихало первісних музикантів, мета музичних композицій. Музика – це найголовніший атрибут культури усіх народів та рас. Найчастіше музикою супроводжувалися кожен крок діяльності

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

людей: побут, праця, шлюб, народження та виховання дітей. Також людей до створення музичних творів спонукали почуття та переживання: кохання, скорботи, печаль, радощі і ін.

Велику роль також зіграла природа, пейзажі, стихія, краса неба та небесних тіл. Все, що оточує нас, надихає на створення чарівних звуків та гармонії, співзвуч та мотивів. Людина по своїй природі вірить у Бога або Всесвіт. Вона не може не вірити, бо навіть атеїсти надають віри у прикмети та сліdkують за снами та сонниками. А музика є більш духовною основою, яка впливає на стан душі і навіть – думок. Людина завжди шукає красу, знаходить її в повсякденному, та робить живою. Почуття краси – не абстракція, але може мати фізичне втілення.

Ось, наприклад, в Китаї слова «музика» і «краса» пишуться однаковими ієрогліфами, різниця лише у вимові. Але бували й такі випадки, коли живцем закапували композиторів, чия музика погано впливала на інших. А тут про красу не може йти й мови. Діячі мистецтва завжди вкладають частинку своєї душі в свої твори. Під час демонстрації музики або картини можна відчутти настрій митця та його стан душі. Багато хто надихався нерозділеним коханням або тугою за рідною землею. Ось так і склалися твори. З часом вони адаптуються під індивідуальні стилі та жанри музикантів. Саме інтерпретація стає наочним прикладом розуміння та бачення музики на індивідуальному рівні.

Взагалі, що таке інтерпретація? Цей термін можна розуміти як трактовку або власне розуміння. Інтерпретація як вид діяльності з'явилася набагато раніше, але її офіційна зафіксована дата – XVIII століття. Чому так? Тому що в давні часи ніхто особливого значення не надавав термінам, засобам виразності і т.д. Перші інтерпретації в багатьох випадках, а вони взагалі й одні з перших, були у виконавстві народних творів. Так як народна творчість не нотувалася, не записувалася, а передавалася виключно з вуст в уста, виконавці інтерпретували те, що почули, бо це їх власне розуміння. Тому можна в деякий народних піснях почути трішки інші мотиви в мелодіях. Це може бути деяка різність в інтервалах, поєднаннях висотних та ритмічних співвідношень звуків. Ця тема взагалі цікава, саме тому, що і в сучасній музиці вона трапляється і в розуміннях самого композитора, якому сподобалися декілька варіацій одної мелодії, тому митець пише подібний твір, але з видозміненим акомпанементом.

Термін «інтерпретація» походить від латинського слова «interpretatio» – тлумачення, трактування, розкриття змісту. Причому процес інтерпретації пов'язаний не тільки з встановленням об'єктивного значення, але більшою мірою – з виявлення особистісного сенсу об'єктів, що трактуються. В галузі музичного мистецтва інтерпретацією називають варіантну множинність індивідуального прочитання та відтворення музичного твору, що розкриває його ідейно-образний зміст, нові змісти [1, с. 289].

Інтерпретація не зводиться до професійних переваг та майстерності виконавця. Вона є вираження всіх сторін особистості, і пов'язана зі

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

світоглядом, ідейною спрямованістю, загальною культурою, різнобічними знаннями та складом мислення, що становлять внутрішній зміст особистості.

З цього випливає, що проблема інтерпретації музичного твору – одне з найскладніших завдань, яке ставить собі кожен виконавець.

Будь-яка інтерпретація передбачає індивідуальний підхід до музики, і в цьому випадку відбувається відтворення задумів композитора через призму індивідуальності виконавця, через його внутрішню свободу. Однак свобода у мистецтві має бути зміцнена і внутрішньою дисципліною [2, с. 28].

Чудовий піаніст К. Ігумнов вважав, що «добру половину» виконавець повинен привносити до тексту ще й від себе, тобто повинен наближатися до внутрішнього характеру твору, розкривати його підтекст.

Схильність до того чи іншого різновиду виконавського мистецтва визначається внутрішніми якостями музиканта: характером, темпераментом, пріоритетом тих чи інших психічних функцій. Відомо, що в одних виконавців може переважати образне мислення, при цьому добре справляються з виконанням образотворчої та програмної музики. А в інших – логічне, що сприяє кращому виконанню творів філософського характеру, що глибоко чується [3, с. 169].

Але питання визначення художнього образу в музичному мистецтві полягає в тому, що потрібно завжди утримувати баланс між «правильністю» авторського задуму та творчою ініціативою виконавця.

Отже, роздивимося види інтерпретацій та їх особливості.

Виконавчі інтерпретації на прикладі Фейнберга Самуїла Євгеновича. «Нотний текст – багатство, заповідане композитором, а його виконавчі вказівки – супровідний лист до заповіту, – говорив композитор й піаніст. Проте існує не тільки текст, а й підтекст твору [4, с.362]. Самуїл Євгенович завжди вникав у твір, переживав його настрій. За допомогою розуміння творів він зміг повторити стиль самого Скрябіна. Він навчився переживати композиції так, як Скрябін. Фейнберг також роздивлявся та вивчав творчість Йогана Себастьяна Баха. При міркуванні над творчістю Батька поліфонії композитор висунув такий підсумок: У старовинній аудиторії було так само розвинене почуття поліфонії, як і в сучасного слухача – гармонійне звуко-сприйняття. Саме тому для звичайних людей сучасного світу поліфонія є дуже складною, деякі її взагалі не сприймають.

В ту епоху не потрібно було особливе акцентування протискладання або другої контрапунктуючої теми. Слухачеві було щеплено вміння одночасно стежити за кількома звуковими лініями, відчувати їхню різну напругу, усвідомлювати їх далеко не синхронні спади та кульмінації. У наші дні слухач схильний звести будь-яку тканину звучань до однієї мелодії і її гармонійного супроводу, до зміни гармоній, що чітко осягається. Так відчуває сучасна аудиторія й поліфонію: мимоволі виділяючи один головний голос і відчуваючи сплетіння інших голосів у

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

гармонійному аспекті. Другий контрапунктируючий голос зазвичай ще добре сприймається, а далі...

Тому тепер виконавець поліфонії зобов'язаний вміти виділити та підкреслити всі голоси, кожному надаючи особливої сили, забарвлення, експресію. Сучасний піаніст має величезну перевагу: він у стані варіювати силу і тембр, надавати кожному голосу, кожній фразі, навіть окремій ноті особливу виразність, особливий відтінок [5, с. 23].

Саме цим і займався Фейнберг. Він інтерпретував, адаптував під сучасників поліфонію, задля легшого сприйняття гармонії та звуків слухачами.

Розглянемо Інтерпретацію творів класичного репертуару із використанням електронних музичних інструментів.

Наприкінці минулого століття в Росії кардинально змінилися механізми побутування всієї художньої культури, у тому числі, класичної музики. На якийсь час вона помітно здала свої високі позиції в ієрархії культурних цінностей суспільства. Стрімкий розвиток інформаційних технологій, засобів масової комунікації, а також глобалізація споживчих зробили свою справу. Довгий процес розмежування мистецтва на «популярне» та «академічне» вступив у свою термінальну фазу наприкінці першого десятиліття XXI століття.

Сьогодні класика подається як показник високої моральності, безперечних і всіма шанованих цінностей, вона може стати рекламою будь-якого товару чи акції.

При цьому аудиторія може і підозрювати, що у структурі будь-якого твору масової культури міститься класична музика, і навіть сам характер використання класики може докорінно суперечити її шуканому змісту. Масова культура та мас-медіа можуть не просто нівелювати вихідний зміст музики, а замінювати його змістами, що йдуть урозріз із початковою сутністю класики.

Умови сучасного побутування класичної музики:

- при її поданні часто ігнорується особистість композитора, і це робиться навмисно. Твори «відчужуються» від своїх справжніх авторів – аранжуються засобами поп-музики, скорочуються, фрагментуються та «дописуються». З твору вільно вилучаються або, навпаки, до нього впроваджуються будь-які структурні елементи, що веде до часткової чи повної зміни його семантики та архітектоніки. Тобто такі музиканти мають максимальну свободу інтерпретування та маніпулюють оригіналами;

- незважаючи на декларовану академічними музикантами непричетність до сфери масової культури, вони багато в чому потрапляють під вплив її законів та постулатів. Це спричиняє протиріччя між бажанням сучасних академічних музикантів бути у центрі масмедійного потоку та спочатку немасовим характером їхньої творчості. Тобто такі музиканти ведуть подвійну гру з публікою. То на деякий час зникають, то знову намагаються бути в тренді, грають технологіями;

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

- інститут меценатства майже зруйнований, і щоб мати засоби для існування, класична музика не може сьогодні залишатися суто елітарним та автономним мистецтвом;
- масова культура привчає публіку сприймати класичну музику у потоці загального розважального х-ру. Класика стає елементом шоу, в неї більш немає спершу закладених сенсів;

На характер взаємодії масової культури та класичної музики величезний вплив надає візуалізація. Тому в сучасній масовій культурі настільки актуальними є спроби створення асоціативної візуальної образності на мотиви класичної музики. Потім презентувати музику стали за допомогою відео кліпів, такі презентації зароджували формулювання у підлітків «кліпове мислення».

Це стало називатися колаборацією масової культур із класикою. Але мас-медіа висували свої права на режими трансляцій класичного мистецтва. Аудиторія поступово звільнялася від духовних обов'язків щодо класичної музики та звикала до бачення в ній лише високих соціально-економічних потенціалів[6, с. 179].

Інтерпретації в педагогіці та виконавстві. Педагогіка музичного виховання у школах адаптувала електронну музику під свої цілі. Сучасність чого тільки не вигадас... З появою синтезаторів та електронних клавіш вчителі різних категорій класів придбали собі такі інструменти, адже лише електронні клавіші могли замінити звучання декількох інструментів. Наприклад, для виконання балету Чайковського потрібна челеста(клавішний металофон), вчитель переключає функцію заміни звука на синтезаторі з класичного звуку фортепіано на звук челести.

Згодом це направлення набрало популярності, стали з'являтися такі поняття як кавер(опрацювання, аранжування), класичний кросовер(самостійний музичний напрямок класичного кросовера, що був створений до 1990-х рр.; в ньому нечисленні виконавці робили на той час сучасні обробки класичних творів). В кросоверах перетинаються різні стилі в одному творі. Так як термін має поняття не просто кросовер, а класичний кросовер, то обов'язково академічна складова повинна бути.

Напрямок «класичний кросовер» умовно можна розділити на три гілки:

- сучасні інтерпретації класичних творів, перекладені на біт; (наприклад «Картинки з виставки» – цикл фортепіанних п'єс російського композитора Модеста Петровича Мусоргського Написаний в 1874 році на згадку про друга Мусоргського, художника і архітектора Віктора Гартмана) [8; 9].
- твори нових жанрів, створені з використанням академічних інструментів [10; 11];
- академічні «кавери» – твори нових жанрів, створені у ХХ і ХХІ століттях і переграні в академічній манері, чи то у виконанні симфонічного оркестру, чи то оперним вокалом[7, с. 12; 12].

Майстерність інтерпретувати розвиває сили, гармонічний слух, вміння відчувати твір по-своєму, «бачити звуки» в кольорах та імпровізувати. Однаково переживати один і той же твір неможливо усім людям, кожний створює свої асоціації, ще загалом залежить все від

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

світогляду та бачення і розуміння цього Світу. Отже, інтерпретації торкнулися багатьох жанрів, але сутність та умови складання інтерпретацій тут обговорено, та й механізми в інших жанрах такий же самий. Так як музика гнучка та різноманітна, то в мистецтві та інноваціях немає обмежень. Особливо зараз, коли співак може співати так як завгодно, але не за академічними правилами та канонами. Цікаво що чекає музику через 25 років або через 50. Вона може знатно змінитись за цей час, але за цим буде цікаво слідкувати.

1. Холопова В.М. Музика як вид мистецтва: навчальний посібник. СПб.: Лань, 2000. 320 с.
2. Шаляпін Ф.І. Маска та душа. Мої сорок років у театрах. Париж: Сучасні записки, 1932. 357 с.
3. Овсянкіна Г.П. Музична психологія СПб: Спілка художників, 2007. 240 с.
4. Фейнберг С.Є. Піанізм як мистецтво. 2-ге вид. М: Музика, 1969. 608 с.
5. Майстерність піаніста / Упоряд. та заг. ред. Л. Фейнберга та В. Натансона. М.: Музика, 1978. 207 с.
6. Журкова Д. Спокуса прекрасним. Класична музика у сучасній масовій культурі. М.: «НЛО», 2016, 380 с.
7. Захаров А. В. Чи можливий симбіоз традиційної та масової культури? *Масова культура межі століть: Збірник статей*. М.; СПб., 2005. С. 12.
8. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dscbYuJEQbE>
9. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=U1ZomrLkAKE>
10. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YpoNBTeuFyg>
11. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=BNi9fOjXx-Y>
12. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=GWAрMxpTwrс>

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ УЧНІВ ІЗ СИНДРОМОМ ДАУНА «ЗДОРОВ'Я І ДОВКІЛЛЯ» У ЗАКЛАДАХ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Юлія Шевченко

*магістрантка педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – проф. Біла О.О.*

Процес удосконалення та застосування комплексу освітніх технологій соціальної адаптації, навчання та виховання дітей із синдромом Дауна в умовах початкової школи передбачає, насамперед, спрямування педагогів на створення оптимального інклюзивного середовища.

У наукових працях вітчизняних дослідників (О. О. Білої, О. В. Білаш) широко представлені системоутворювальні складові розвитку дітей із синдромом Дауна, специфічні риси їхнього ритму з набуття навичок усного та письмового спілкування в порівнянні з іншими учнями. А тому актуальним аспектом здоров'язберігаючої діяльності фахівців

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

соціономічної сфери постає впровадження в навчальний процес вітчизняних і зарубіжних методик альтернативного спілкування та допоміжних засобів навчання «сонячних дітей» (системи обміну зображеннями, сенсорних екранів тощо). Такі методи та засоби сприяють набуттю більш глибокої інформації із з'ясування специфіки індивідуального розвитку дітей із синдромом Дауна, дотримання особливих вимог до створення освітнього простору для їх індивідуального спілкування з дорослими та з учнями класу (ідеться саме про необхідність успішного розв'язання проблем з інтеграції учнів у середовищі без бар'єрів); активізацію продуктивного спілкування учнів із синдромом Дауна у позаурочний час тощо.

Для вирішення вищезазначених завдань в Україні, необхідним постало об'єднання зусиль науковців, спеціалістів базових і спеціальних закладів освіти, інклюзивно-ресурсних центрів, громадських організацій, пов'язаних із сферою дитячого здоров'язбереженням [1, с. 8-9].

Актуальність вищезазначених проблем зумовила окреслити перспективи нашого наступного наукового пошуку в контексті більш ретельного дослідження такого її аспекту, як удосконалення корекційно-розвиткових програм для учнів із синдромом Дауна та їх упровадження в умовах закладів початкової освіти. Мета наукової статті – презентувати зміст і результати впровадження експериментальної програми розвитку мовлення учнів із синдромом Дауна в умовах інклюзивних класів закладів початкової освіти.

У змісті наукових робіт О. В. Білаш, поняття «дитина із синдромом Дауна» розкривається як наявне генетичне порушення, що виражається у зниженні рівня розумового розвитку суб'єкта, у його зовнішніх особливостях, наявності симптомів, що вказують на вроджені вади серця, низку сенсорних розладів зі слухом і зором, різного комплексу медичних проблем за ступенем їх прояву та тяжкості [2, с. 6].

Діти з синдромом Дауна мають й недоліки в розвитку мовлення. Такі вади коливаються від незначного відставання до складної затримки мовленнєвого розвитку. Такі проблеми викликані комбінацією чинників, серед яких значна частина віддзеркалюється в сприйнятті мовлення, і, як наслідок, в переполах у розвитку пізнавальних навичок і в розвитку дитячої сенсомоторики. Через це такі ростуть повільніше, ніж інші діти. Вони спроможні здобути лише дев'ятирічну освіту в умовах Нової української школи (або вчаться до 4 класу включно).

Здоров'язбережувальна діяльність сучасного вчителя початкової школи, за визначенням О. М. Ващенко, Н. П. Кравчук, О. Я. Савченко, – це вид діяльності, що за змістом передбачає формування, збереження, зміцнення як свого здоров'я, так і інших. Цей термін розглядають і як характеристику будь-якої освітньої технології (її «сертифікат безпеки для здоров'я»), і як систему тих принципів, методів педагогічної праці, які, доповнюючи традиційні технології навчання й виховання, наділяють їх ознакою здоров'язбереження. [3, с. 6].

Отже, На основі систематизації теоретичних досліджень (О. М. Ващенко, О. В. Гаяш, Г. Ю. Кравченко, Г. О. Сіліна) ми виокремили 3 напрями здоров'язбережувальної діяльності вчителя з учнями із синдромом Дауна [1; 3; 4; 5]. До таких напрямів належать: створення умов

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

в інклюзивному середовищі початкової школи для гармонійного мовленнєвого розвитку молодших школярів, що, в свою чергу, дозволить здійснити відповідну превентивну профілактичну діяльність з превенції соціальної ізоляції сонячних учнів у класі; розвиток у дітей із синдромом Дауна таких основних функцій, як комунікативної, пізнавальної і функції саморегуляції мовлення з акцентом на введення у дитячу комунікацію аспекту здобуття активного ресурсу знань, умінь і навичок про способи збереження людського здоров'я; проєктування різних за змістом індивідуальних здоров'язберезувальних корекційних-розвиткових програм для школярів із синдромом Дауна, де базовими виступають альтернативні методики комунікації [3, с. 8].

Використання альтернативного спілкування значно сприяє покращенню взаємодії вчителя з учнями із синдромом Дауна. Тобто коли молодший школяр спроможний зрозуміти звернені до нього форми мовлення, відповіді, дещо самостійно висловлювати, учитель вже зможе стимулювати наступний інтерес і мотивацію учнів до спілкування з різними людьми; побудувати ефективну комунікаційну систему для них та їх оточення; досягати соціальної інтеграції; повною мірою реалізувати право на інклюзивну освіту без перешкод, вільний доступ до різноманітних джерел інформації.

Корекційна-розвиткова робота з учнями із синдромом Дауна була реалізована за експериментальною програмою розвитку мовлення дітей із синдромом Дауна «Здоров'я і довкілля» з урахуванням методичних рекомендацій О. О. Білої, В. В. Заремби. Для визначення мовленнєвих розладів учнів ми використали документальний метод (педагогічний аналіз медичної / шкільної документації), чотирьох-етапну методику діагностики мовленнєвих розладів у дітей із синдромом Дауна. Результати діагностики засвідчили, що лише третина учнів (30%) мали середній рівень розвитку фонематичного мовлення, 60% – низький, а в 10% учнів така сторона мовлення не сформована. Лексична сторона мовлення була на достатньому рівні розвинена лише в 10% учнів і в 10% респондентів на середньому рівні. На жаль, у 60% дітей зафіксовано низький рівень, а в 20% учнів лексична сторона мовлення й зовсім була не сформована. Щодо ознак граматичної сторони мовлення, то в 10% учнів за набутими нами результатами зафіксовано було середній рівень розвитку, а в 80% учнів – низький. У 10% учнів граматична сторона мовлення була не сформована. Обстеження показників зв'язного мовлення виявило, що у 90 % учнів наявним був низький рівень розвитку, відповідно в 10% учнів такі навички не сформовані.

Реалізація розроблених нами експериментальних корекційних занять у рамках програми «Здоров'я і довкілля» відбувалася з використанням у структурі кожного заняття низки альтернативних методик комунікації (PECS, ТАН-Содерберг, мнемотехніки, гри із ЛЕГО). Подамо деякі орієнтири щодо педагогічного дизайну структури та змісту експериментальних занять.

Так, під час впровадження заняття «Лісні пригоди», ми запропонували дітям низку вправ із кріотерапії та дихальної гімнастики. Такі профілактичні вправи призначені для попередження захворювань опорно-рухового апарату та налаштовують дитину на якісну роботу. Наступний комплекс вправ з біоенергопластики сприяв покращенню

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

моторного ресурсу сонячних дітей. Введення мовленнєвих ігор (наприклад, гри «Чий будиночок?») було призначено для корекції навичок звукового промовляння учнів, зокрема голосної вимови.

На експериментальному занятті «Пернаті друзі» учні виконували веселі пташині руханки, артикуляційні вправи з камінцями, що, в свою чергу, сприяли динамічному розвитку артикуляції. Тематичний добір ігор («Пташка», «1-й – останній пташиний звук») підвищив інтерес учнів до пізнання світу пернатих.

На корекційно-розвитковому занятті «Наша Дора – добра мандрівниця» ми використали нетрадиційні методи су-джок терапії (для нормалізації та стимуляції мовленнєвих зон у корі головного мозку), дихальну вправу «Вітерець» (для зняття напруження та тону м'язів). З метою формування у дітей із синдромом Дауна правильної та чіткої звуковимови, вироблення у них чітких, скоординованих рухів органів артикуляції, було введено такі вправи, як «Коник», «Звукові доріжки», «Уважні вушка» тощо.

Дані, отримані після контрольного експерименту, засвідчили про позитивну динаміку, а саме: розвиток фонематичного мовлення (середній рівень – 50%, низький – 40%, достатній – 10%); розвиток лексичної сторони мовлення (достатній – 10%, середній – 30%, низький – 60%); розвиток граматичної сторони мовлення (середній – 30%, низький – 60%, не сформовано – 10%); розвиток зв'язного мовлення (середній – 10%, низький – 80%, не сформовано – 10%).

Як свідчать підсумкові кількісні дані, нам вдалося що досягти зрушення за низкою параметрів розвитку мовлення учнів молодшого шкільного віку з синдромом Дауна. Це відбулося через введення в експериментальні заняття альтернативних методів спілкування з ними та активного впровадження інноваційних технологій інклюзивної освіти дітей з особливими потребами.

1. Біла О. О., Левицька Ю. В. Підсилення альтернативної комунікації молодших школярів із синдромом Дауна з опорою на методiku PECS. *Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: Збірник наукових праць за матеріалами II Міжвузівської науково-практичної конференції (27 березня 2022, присвяченій ювілею д. п. н., професора Н. В. Кічук)*. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2022. С. 6–12.

2. Білаш О. В. Педагогічні умови організації інклюзивного навчання дітей із синдромом Дауна. *Логопед.* 2020. № 1 (Січень). С. 5–8.

3. Ващенко О. Здоров'язберігаючі технології: сутнісна характеристика. Здоров'язберігаючі технології у навчальному закладі. К.: Шкільний світ, 2009. С. 5–12.

4. Гаяш О. В. Поради вчителям щодо навчання дітей з особливими освітніми потребами у класі з інклюзивним навчанням: методичні рекомендації. Ужгород: ІВЦ ЗІППОГ, 2014. 108 с.

5. Кравченко Г. Ю., Сіліна Г. О. Інклюзивна освіта. Х.: «Ранок», 2014. 144 с.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій
**НЕТРАДИЦІЙНІ ЗАСОБИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ НА ЗАНЯТТЯХ З
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ**

Анастасія Шульга
*студентка 3 курс педагогічного факультету
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – доц. Бухнієва О.А.*

Кожне нове покоління освоює досвід попереднього у процесі активної самостійної діяльності. Загальновідомо, що у пам'яті учнів закріплюється від 10 до 20 % того навчального матеріалу, що вони сприймають на слух, 50 % того матеріалу, що бачать, і 90 % навчального контенту, який учні знаходять і вивчають у самостійній роботі.

Тому однією з головних умов підвищення якості навчання є формування в учнів прийомів активної самостійної навчальної діяльності, вміння самостійно добувати та аналізувати інформацію.

Саме самостійність, будучи інтегральним показником розвитку дитини в цілому, дозволяє йому надалі порівняно легко орієнтуватися в умовах, що змінюються, використовувати знання та вміння в нестандартних ситуаціях.

Видатний педагог К. Ушинський приділяв серйозну увагу ідеї розвитку самостійності учнів у навчанні. У його системі навчання та виховання рекомендується вміло організовувати досвід самостійної діяльності дітей [2].

Самостійність буде розвиватися успішніше, якщо учні оволодіють формами та способами здійснення самостійної роботи. Самостійна робота як активний метод навчання спонукає розумову самостійність, дисциплінує думку, народжує в учнів віру у себе, у свої сили та можливості.

Одним з найважчих педагогічних завдань є розвиток у дітей навичок самостійної роботи. Багато учнів не вміють або не знають, як готуватися до занять, зокрема з музичного мистецтва. Скільки часу школяру потрібно займатися і який його (кпд – коефіцієнт корисної дії) домашніх занять. Але без систематичної роботи вдома, навчання приречене на провал. І це одна з головних проблем зниження високих результатів у навчальній діяльності.

Багато дітей та їхні батьки приходять до школи з позитивним ставленням до навчання, але минає якийсь час і у них зникає інтерес до школи, до занять. Чому це відбувається? Це питання рано чи пізно постає перед кожним вчителем. Звичайно, багато що залежить від педагога, який намагається зробити навчальний процес захоплюючим протягом усього періоду навчання, але з віком бажання займатися у учнів пропадає, а вимоги набувають складнощі. І все-таки головне завдання педагога навчити учня працювати вдома самостійно, формувати у нього відчуття відповідальності, здатність до саморозвитку [3].

На сьогоднішній день спостереження показують, що в педагогічному середовищі все ще живуть так звані «натягування», при яких учні сліпо наслідують свого педагога, механічно дотримуючись його вказівок. У самостійній роботі цих учнів виявляється цілковита безпорадність. Таке становище не можна визнати нормальним. Здатність,

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

активне прагнення придбання навичок, умінь, знань розвивається, передусім, у самостійної роботи учня. Що ж є цей процес?

Самостійна робота учня – це частина навчального процесу, що складається з двох розділів: перший його розділ – це самостійна робота учня безпосередньо на уроці; другий розділ – домашня робота з виконання завдань, отриманих під час уроку. До цього слід додати, що обидва розділи цієї роботи тісно взаємопов'язані. Чим інтенсивніша самостійна робота учня на занятті, тим ефективніша вона в домашніх умовах і навпаки. Вирішальною умовою продуктивної та якісної самостійної роботи учня є ясна постановка завдань, що стоять перед ним. Від того, наскільки чітко педагог сформулює їх, визначить послідовність виконання та конкретизує залежить успіх домашніх занять учня. Важливо пам'ятати, що по-перше, вивчати навички самостійної роботи слід на заняттях, по-друге, будь-яке нове завдання, запропоноване для самостійного опрацювання, має спиратися на засвоєне раніше під керівництвом педагога.

Формування творчої особистості – одне з важливих завдань педагогічної науки та практики на сучасному етапі. Але зараз зацікавити дитину, захопити ідеєю творчості, організувати її самостійну роботу вдома особливо важко. Перед викладачами загальних середніх шкіл давно постає ця проблема. Відповідно до новоприйнятих нормативних документів, що регулюють освітній процес, обсяг навчального навантаження не перевищує допустимі межі. Але ще є факультативи, гуртки, секції. Навчити дитину займатися самостійно і не нашкодити їй – першочергове завдання вчителя [1].

Вітчизняні педагоги та психологи розглядають творчість, як створення людиною об'єктивно та суб'єктивно нового. Розучуючи новий музичний твір, дитина створює собі суб'єктивно нове. Працюючи над новою п'єсою, учень набуває знань, поглиблюються його уявлення про музику. Він не тільки оволодіває новими для нього музичними навичками та вміннями, що розширюють творчі можливості, а й навчається усвідомлено використовувати їх самостійно.

Поряд із звичною домашньою роботою, цікавим і корисним самостійним завданням для учнів є розміщення динамічних відтінків у музичному творі. Таку творчу роботу потрібно порівнювати з роботою художника-графіка, який пише свої картини в олівці та художника, який працює з аквареллю. Так музика з правильно розставленою динамікою буде яскравішою, виразнішою, як і картини в кольорі. Така самостійна робота допомагає дитині включити свої почуття, розуміння того, як цей музичний твір має звучати.

Важливий стимул самостійної творчості учня – позитивне ставлення педагога щодо нього. Для розвитку самостійної творчості дитини необхідні певні знання, навички та вміння, способи діяльності, яким дитина навчається безпосередньо на заняттях, а потім, набуті навички, використовує для самостійних занять вдома.

Сьогодні учні стикаються із якісно новими умовами буття, необхідністю постійно вирішувати життєві завдання. Передумови, закладені під час навчання у загальній середній школі, задають зростаючої особистості соціально цінний вектор розвитку.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

Тенденція самостійної освіти – це перехід від цінностей навчання до цінностей розвитку. Його розвиваючий вектор, зорієнтований на те, щоб створювати кожній дитині умови, в яких особистість могла максимально реалізувати себе. Адже саме в музичній творчості складаються найбільш сприятливі передумови самовираження дитини. Тут він пробує свої перші сили та вдосконалює свої здібності. Педагог повинен бути готовий до того, щоб допомогти дитині відкрити в собі музичність, розвинути здібності, які допоможуть їй стати особистістю, навчити мислити, відчувати та діяти у культурному суспільстві [2, с. 70–77].

Хотілося б відзначити, що предмет «Музичне мистецтво» більш ніж будь-які інші покликаний виховати в учнів любов до музики, розширити світогляд, розвинути потребу в самостійному спілкуванні з творами високохудожнього класичного репертуару. Тому ми намагаємося уникнути традиційних самостійних робіт, віддаючи перевагу більш вільним і творчим нетрадиційним формам.

Отже, ми умовно виділяємо три групи самостійних робіт.

У першій – самостійна робота є формою організації діяльності з вивчення біографії, творчого шляху композиторів-класиків. Завдання таких самостійних робіт – придбання нових знань або оволодіння вмінням набувати нових знань самостійно, закріплення та уточнення отриманих знань[3].

Наведемо приклади самостійних робіт, які вирішують ці завдання.

«Відповіді на запитання». Традиційний, але ефективний вид самостійної роботи. Після прослуховування розповіді вчителя, перегляду відеоматеріалу, презентації про біографію композитора, учням пропонується відповісти на запитання. Це завдання, оголошене перед слуханням чи переглядом, є ефективним способом організації процесу сприйняття нового матеріалу.

«Упорядкування кластера». Засвоєнню почутої чи відведеної інформації може також сприяти складання кластера. Ця досить нова ефективна форма освоєння нового матеріалу, здатна активізувати самостійну пізнавальну активність учня. Нагадаємо, що кластер – особлива графічна організація матеріалу, що дозволяє зробити наочними ті розумові процеси, які відбуваються при зануренні в тему або при систематизації та структуруванні вже наявних знань. У центрі записується ключове слово і від нього розходяться стрілки-промені, показуючи смислові поля того чи іншого поняття [1].

«Робота з текстом». Ціла низка самостійних завдань пов'язана з роботою з текстом, що містить відомості про життєвий і творчий шлях композитора.

Наприклад, учні по черзі (за абзацом) читають біографію композитора. Після прочитання вигадують абзацу заголовки. Або після прочитання складають питання щодо цього абзацу, задаючи їх один одному. Це дуже корисна і нетрадиційна форма самостійної роботи.

«Хронологічна таблиця». Формою роботи з біографічними даними є складання хронологічної таблиці, що містить дати життя композитора.

«Тести». Закріплюючи знання про композитори, отримані раніше, працюємо з тестами.

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

«Цифровий диктант». Цей метод є підвидом тестової роботи. Він дозволяє за дуже короткий час перевірити та оцінити знання біографії композитора.

«Логічні ланцюжки». Учні повинні здійснити логічний перехід від одного поняття до іншого на кілька слів, словосполучень.

Самостійні другої групи є формою організації роботи, що включає знайомство та активне сприйняття музичних творів різних напрямів та стилів, жанрів, що входять до скарбниці світової музичної культури. Завдання таких робіт – формування навичок зі сприйняття музичних творів, вироблення вміння характеризувати образний зміст музичних творів, вміння висловлювати до них своє ставлення, застосовувати раніше отримані знання у вирішенні практичних завдань творчого характеру.

Самостійні роботи третьої групи спрямовані на закріплення та узагальнення знань, отриманих під час вивчення кількох тем, розділів. Вони можуть підбивати підсумок, пов'язаний як із вивченням життєвого шляху та творчості чи окремого композитора.

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій вимагає від сучасної школи впровадження нових підходів, які забезпечують умови для ефективного придбання комунікативних, творчих та професійних знань учнями, а також розвитку їх здібностей у самоосвіті. У зв'язку з цим стає актуальним впровадження у навчальний процес сучасних мультимедійних засобів. Одним із таких засобів навчання є мультимедійний посібник для дистанційної освіти і самостійного навчання, що володіє інтерактивними властивостями і дозволяє максимально активізувати навчальну діяльність. Дані можливості допомоги обумовлюються використанням різних способів подання інформації у форматі самостійної роботи [5, с.16].

Включення в програмне забезпечення звукового супроводу текстів, зображень та відеорядів допомагає зробити програмний продукт інформативно насиченим та зрозумілим для сприйняття його учнями. Мультимедійний посібник, як і всі подібні засоби навчання, має суттєві переваги для використання у загальній середній школі, зокрема, під час викладання навчального предмета «Музичне мистецтво», який ґрунтований на слуханні музики. Посібник дозволяє цілісніше представляти теоретичний матеріал музичної дисципліни, розкриваючи зміст предмета за допомогою різних компонентів мультимедіа: аудіо та відео фрагментів, текстових коментарів до звучних фрагментів, таблиць, нотографічних прикладів, художніх ілюстрацій та ін. Створювана мережева структура навчальної інформації має більшу інформаційну насиченість та наповнена додатковим смисловим потенціалом, ніж навчальний матеріал окремо взятих тем. Комплексний вплив інформації на різні канали сприйняття (зоровий, аудитивний) дозволяє учнями самостійно освоювати чи закріплювати навчальний матеріал, успішно набувати та засвоювати знання, запам'ятовуючи їх на більш тривалий термін [4].

У поняття «самостійність» у музичній діяльності входить комплекс методів самостійних дій, спрямованих на первісне ознайомлення з музичним твором, його розучування та виконання, як вокально-хорове, так і інструментальне. Учень повинен знати, що він хоче, та вміти

Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій

самостійно реалізувати свої наміри. Передаючи учневі знання, розвиваючи його виконавські навички, педагог має використати таку форму занять, яка б вимагала від учня свідомих зусиль, спонукала б його думати. Під час проведення уроку необхідно спостерігати за тим, щоб учень завжди розумів завдання педагога у кожному конкретному випадку. Це привчить до того, що він і при заняттях вдома знатиме, до чого слід прагнути. Самостійна робота – це завжди праця, повна ініціативи, волі, творчої фантазії. У видатного письменника та музикознавця В. Одоєвського у «Музичній абетці» можна прочитати таке: «Наше завдання: довести учня до того, щоб його око розуміло те, що вухо чує, і вухо розуміло те, що бачить око, тобто, щоб кожна видима учнем нота мала йому звук» [4].

1. Ігнатова О. Виховання самостійності у молодших школярів. *Вчитель*. 2000. № 4-6. С. 20-23.

2. Коваль О. Формування музичних здібностей молодших школярів під час уроків музики: автореферат дисертації к. пед. наук: СЖУ: 13.00.02. НДПУ ім. Миколи Гоголя. К, 2002. 251 с.

3. Савченко О.Я. Урок у початкових класах. К.: Освіта, 1997. 255 с.

4. Тимченко О.Т. Самостійна робота як дидактична категорія. *Педагогіка та психологія*. 2001. №3-4. С.64-68.

5. Фіцула М.М. Логіка та методика педагогічних досліджень. *Педагогіка*. М.: Академія, 2000. С. 29-45.

Збірник наукових праць
Українською мовою

Матеріали III Міжвузівської науково-практичної конференції «Вища освіта у міждисциплінарному вимірі: від культурних традицій до педагогічних інновацій» (15 березня 2023 р.). Збірник наукових праць. Ізмаїл. 2023. 102 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Я.В. Кічук,

доктор педагогічних наук, професор, ректор Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Упорядники: О.Є. Мартинчук

Верстка та дизайн: О.Є. Мартинчук

Матеріали доповідей подані в авторській редакції. Відповідальність за зміст, технічні помилки, грамотність, достовірність інформації та точність викладених фактів несе автор та науковий керівник (за наявності).

Зважаючи на свободу наукової творчості, редколегія бере до публікації статті й тих авторів, думки яких не в усьому поділяє.

Матеріали конференції розміщені на офіційному сайті Ізмаїльського державного гуманітарного університету за адресою <http://idgu.edu.ua>.

Підписано до друку 25.04.2023. Формат 60x90/8.
УМ. друк. арк. 6,8. Тираж 100 прим. Зам. № 590

*Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Ізмаїльського державного гуманітарного університету*

Адреса: 68610, Одеська обл., м. Ізмаїл, вул. Рєпіна, 12, каб. 208

Тел.: (04841) 4-82-42

E-mail nauka_idgu@ukr.net